

ACTA UNIVERSITATIS BRUNENSIS

IURIDICA
Editio Scientia

vol. 560

SPISY PRÁVNICKÉ FAKULTY
MASARYKOVY UNIVERZITY

řada teoretická, Edice Scientia
svazek č. 560

**ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY
PODNIKÁNÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ
V KONTEXTU PRAVIDEL
PODMÍNĚNOSTI**

Mgr. et Mgr. Bc. Hana Cejpek Musilová

Masarykova univerzita
Brno 2016

CIP - Katalogizace v knize

Cejpek Musilová, Hana

Environmentální aspekty podnikání v zemědělství v kontextu pravidel podmíněnosti / Hana Cejpek Musilová.

--1. vydání. -- Brno: Masarykova univerzita, 2016. 131 stran. -- Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia, svazek č. 560. ISBN 978-80-210-8342-4 (brož.)

349.6* 502/504* 63* 551* (048.8)*

- právo životního prostředí
- životní prostředí
- zemědělství
- klimatické změny
- podnikání
- monografie

349 – Pracovní, sociální, stavební právo. Právo životního prostředí. [16]

Tato publikace vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu „Publikace vědeckých monografií IV“ č. MUNI/A/1203/2015 podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytlo MŠMT v roce 2016.

Recenzent: JUDr. Ing. Filip Dienstbier, Ph.D.

© 2016 Hana Cejpek Musilová

© 2016 Masarykova univerzita

ISBN 978-80-210-8342-4

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	9
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ	10
ÚVOD	13

1 PODNIKÁNÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ..... 21

1.1 Základní vymezení zemědělství	21
1.2 Podnikání.....	26
1.2.1 Základní vymezení podnikání.....	26
1.2.2 Ekonomický kontext podnikání v zemědělství.....	28
1.2.3 Podnikání v zemědělství v rámci systému zemědělských dotací.....	31
1.3 Zemědělec/žadatel.....	32
1.3.1 Aktivní zemědělec	33
1.3.2 Zemědělský podnikatel.....	34
1.3.3 Evidence využití půdy podle uživatelských vztahů	38
1.4 Pozadí pravidel podmíněnosti.....	40
1.4.1 Několik poznámek k požadavku na ochranu životního prostředí.....	40
1.4.2 Stručný pohled do historie.....	41
1.4.3 Několik poznámek k vývoji a trendům.....	42
1.4.4 Stručně k aspektu dobrovolnosti účasti v dotačním systému.....	43
1.4.5 Stručně k problematice znalostí pravidel podmíněnosti	44
1.4.6 Stručně k problematice sankcí v rámci dotačního systému	45
1.5 Právní zakotvení pravidel podmíněnosti a jejich systematika.....	47

2 OBLAST: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, ZMĚNA KLIMATU, DOBRÝ ZEMĚDĚLSKÝ A ENVIRONMENTÁLNÍ STAV PŮDY; HLAVNÍ TÉMA: VODA..... 53

2.1 Soubor požadavků PPH 1.....	54
2.1.1 Několik poznámek k nitratové směrnici.....	54
2.1.2 Několik poznámek k implementaci nitratové směrnice v českém právním řádu	57
2.1.3 První požadavek PPH 1	58
2.1.4 Druhý požadavek PPH 1	59
2.1.5 Třetí požadavek PPH 1	61
2.1.6 Čtvrtý požadavek PPH 1.....	62
2.1.7 Pátý požadavek PPH 1	64
2.1.8 Šestý požadavek PPH 1	65

2.1.9	Sedmý požadavek PPH 1	65
2.1.10	Osmý požadavek PPH 1	66
2.1.11	Stručné zhodnocení souboru požadavků PPH 1	67
2.2	Standard DZES 1	68
2.3	Standard DZES 2	69
2.4	Standard DZES 3	71
2.5	Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v rámci hlavního tématu voda	75
3	OBLAST: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, ZMĚNA KLIMATU, DOBRÝ ZEMĚDĚLSKÝ A ENVIRONMENTÁLNÍ STAV PŮDY; HLAVNÍ TÉMA: PŮDA A ZÁSOPY UHLÍKU	77
3.1	Několik poznámek k ochraně půdy obecně	77
3.2	Několik poznámek k problému eroze	79
3.3	3.3 Standard DZES 5	81
3.4	Standard DZES 4	85
3.5	Standard DZES 6	88
3.6	Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v rámci hlavního tématu Půda a zásoby uhlíku	90
4	OBLAST: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, ZMĚNA KLIMATU, DOBRÝ ZEMĚDĚLSKÝ A ENVIRONMENTÁLNÍ STAV PŮDY; HLAVNÍ TÉMA: BIOLOGICKÁ ROZMANITOST	93
4.1	Soubor požadavků PPH 2	94
4.1.1	První požadavek PPH 2	94
4.1.2	Druhý požadavek PPH 2	95
4.1.3	Třetí požadavek PPH 2	96
4.2	Požadavek PPH 3	97
4.3	Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v rámci hlavního tématu Biologická rozmanitost	98
5	OBLAST: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, ZMĚNA KLIMATU, DOBRÝ ZEMĚDĚLSKÝ A ENVIRONMENTÁLNÍ STAV PŮDY; HLAVNÍ TÉMA: KRAJINA, MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ PÉČE	99
5.1	Standard DZES 7	100
5.2	Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v rámci hlavního tématu Krajina, minimální úroveň péče	103

6 OBLAST: VEŘEJNÉ ZDRAVÍ, ZDRAVÍ ZVÍŘAT A ROSTLIN; HLAVNÍ TÉMA: PŘÍPRAVKY NA OCHRANU ROSTLIN	105
6.1 Soubor požadavků PPH 10	105
6.1.1 První požadavek PPH 10	106
6.1.2 Druhý požadavek PPH 10	106
6.1.3 Třetí požadavek PPH 10	107
6.1.4 Čtvrtý požadavek PPH 10	107
6.1.5 Pátý požadavek PPH 10	108
6.1.6 Šestý požadavek PPH 10	111
6.1.7 Sedmý požadavek PPH 10	111
6.2 Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v oblasti Veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin; Hlavní téma: Přípravky na ochranu rostlin	112
ZÁVĚR	115
SUMMARY	121
LITERATURA A DALŠÍ POUŽITÉ ZDROJE	125

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

čl.	Článek
ČR	Česká republika
DZES	Standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu
EU	Evropská unie
LPIS	Evidence využití zemědělské půdy
NV	Nariadení vlády
odst.	Odstavec
písm.	Písmeno
PPH	Povinné požadavky na hospodaření
SDEU	Soudní dvůr Evropské unie

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Nařízení č. 1107/2009: Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 ze dne 21. října 2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh a o zrušení směrnic Rady 79/117/EHS a 91/414/EHS

Nařízení 1306/2013: Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1306/2013 ze dne 17. prosince 2013 o financování, řízení a sledování společné zemědělské politiky a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 352/78, (ES) č. 165/94, (ES) č. 2799/98, (ES) č. 814/2000, (ES) č. 1290/2005 a (ES) č. 485/2008

Nařízení 1307/2013: Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1307/2013 ze dne 17. prosince 2013, kterým se stanoví pravidla pro přímé platy zemědělcům v režimech podpory v rámci společné zemědělské politiky a kterým se zrušují nařízení Rady (ES) č. 637/2008 a nařízení Rady (ES) č. 73/2009

Nitrátová směrnice: Směrnice Rady č. 91/676/EHS ze dne 12. prosince 1991 o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o požární ochraně: Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů

Obchodní zákoník: Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o ochraně přírody a krajiny: Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu: Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o zemědělství: Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o státním zemědělském intervenčním fondu: Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Vodní zákon: Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon o rostlinolékařské péči: Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o ochraně ovzduší: Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů

NOZ: Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

Nařízení vlády č. 103/2003 Sb.: Nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech, ve znění pozdějších předpisů

Akční program/NV/NV č. 262/2012: Nařízení vlády č. 262/2012 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a akčním programu, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 307/2014 Sb.: Nařízení vlády č. 307/2014 Sb., o stanovení podrobností evidence využití půdy podle uživatelských vztahů, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 309/2014 Sb.: Nařízení vlády č. 309/2014 Sb., o stanovení důsledků porušení podmíněnosti poskytování některých zemědělských podpor, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 50/2015 Sb.: Nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 327/2012 Sb. o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin: Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 327/2012 Sb. o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin

Vyhláška č. 189/2013 Sb. o ochraně dřevin a povolování jejich kácení: Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška ministerstva č. 377/2013 Sb. o skladování a způsobu používání hnojiv: Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 377/2013 Sb., o skladování a způsobu používání hnojiv, ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD

Jak je konstatováno v úvodu publikace „Vlastník a podnikatel při ochraně životního prostředí“, „[s]lovní spojení *vlastník či podnikatel a ochrana životního prostředí jsou v běžném životě chápána v zásadě jako protichůdná*“.¹ S tímto konstatováním lze v zásadě souhlasit také v případě, že by podnikatelem ve výše uvedeném konstatování byl myšlen zemědělský podnikatel, jehož jediným zájmem by bylo generovat zisk. Takový podnikatel by se jistě cítil potřebou ochrany životního prostředí svazován a omezován a v případě, že by mu byl dán pro jeho hospodaření zcela právními pravidly neomezený prostor, pravděpodobně by jeho činnost životnímu prostředí příliš neprospěvala.

Naštěstí v českém zemědělství podmínky pro zemědělské hospodaření zcela neomezené nejsou a zemědělství podnikatelé sledují i jiné cíle, než je výlučně dosahování zisku. Zemědělství a podnikání v něm se odehrává v přírodě a krajině, a tak je potřeba hledat způsoby, jakými spolu mohou ochrana životního prostředí a podnikání v zemědělství koexistovat v oblastech, kde se harmonicky nedoplňují a kde naopak může docházet k jejich určitému střetu. Pro dlouhodobou prosperitu a udržitelnost zemědělství je totiž nutné přistupovat k životnímu prostředí a jeho složkám, které zároveň mohou představovat pro zemědělství klíčové výrobní faktory, šetrně. Je třeba nezapomínat na to, že zemědělství není jedinou činností realizovanou v krajině a hospodářská zvířata a kulturní rostliny nejsou jedinými organismy, které lze v přírodě nalézt. Proto zemědělství podnikatelé musí v rámci svého zemědělského hospodaření respektovat a zohledňovat také zájmy jiných subjektů a právem chráněné hodnoty. Jak bylo formulováno již ve Stockholmu v roce 1972 v rámci nového pohledu na ochranu životního prostředí a jak uvádí Jančářová, *Země je „jednotný systém žijících druhů a interagujících, regenerativních biogeochemických procesů, které mohou uspokojovat potřeby člověka tak dlouho, dokud on bude zachovávat pravidla systému*“².

¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona, HANÁK, Jakub, PRŮCHOVÁ, Ivana a kol. *Vlastník a podnikatel při ochraně životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 451 s., s. 10. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-7951-9.

² JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 207 s., s. 19. ISBN 80-210-3599-4.

I když postupně, zejména zásluhou zdůrazňování také mimoprodukčních funkcí zemědělství, dochází k přehodnocování „jednosměrného“ vnímání podnikání v zemědělství jako činnosti, která životnímu prostředí příliš neprospívá, stále převládá přesvědčení, že podnikání v zemědělství je činností pro životní prostředí rizikovou, a tak by měla být podrobena právní regulaci, která potenciálnímu negativnímu působení zemědělství na životní prostředí nastaví jisté limity. Aby tyto limity a další závazná pravidla pro podnikání v zemědělství byla nastavena v souladu s environmentálními zájmy, ale zároveň tak, aby podnikání v zemědělství neznemožnila, byla v minulosti environmentálním aspektům podnikání v zemědělství věnována pozornost jak na úrovni evropské (EU), tak na úrovni vnitrostátní v České republice. Některé problémy spojené se zemědělským hospodařením se ukázaly být natolik zásadní, že Evropská unie přistoupila k rámcovému nastavování pravidel a limitů pro ně přímo ve formě nařízení, která jsou pro adresáty v členských státech Evropské unie přímo závazná a aplikovatelná. Protože však environmentální aspekty spojené se zemědělským hospodařením nejsou ve všech členských státech zcela stejné, rozumným řešením zvoleným Evropskou unií byla možnost členských států pravidla a limity v mezích daného rámce přizpůsobit národním potřebám.

Environmentálními aspekty podnikání v zemědělství se zabývá také tato kniha. Prvotní motivací k jejímu sepsání byla snaha autorky pomoci přátelům, kteří se podnikání v zemědělství věnují, zorientovat se v nepřehledném, komplikovaném a mnohdy poněkud technicistním souboru environmentálních pravidel, která oblast podnikání v zemědělství regulují. Cílem autorky bylo předestřít příslušná pravidla pro zemědělské podnikání v širších souvislostech se zohledněním toho, co sledují. Je totiž pochopitelné, že dobrá znalost a porozumění pravidlům, která regulují příslušnou oblast podnikání, může mít významný vliv na dlouhodobou úspěšnost v takovém podnikání.

Hlavní cíl knihy, pojednat o právních požadavcích, které jsou kladeny na zemědělské podnikání z hlediska zajištění ochrany životního prostředí jako jedné z mimoprodukčních funkcí zemědělství, bylo možné naplnit různými způsoby. Zejména se nabízel přístup „klasický“, který typicky spočívá v přehledném předestření přehledu právních pravidel, která podnikání v zemědělství regulují a mají environmentální rozměr³.

³ K tomu například viz Pekárek In: PEKÁREK, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 2., přeprac. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 174–258. 3 sv. ISBN 978-80-210-4926-0.

Toto však, také s ohledem na to, že právních požadavků kladených na zemědělské podnikání a sledujících ochranu životního prostředí je velké množství a ne všechny jsou pro úspěšné zemědělské podnikání stejně důležité, nebyla cesta, kterou se chtěla autorka této knihy vydat. Spíše bylo záměrem přistoupit ke zpracování tématu environmentálních aspektů podnikání v zemědělství se znalostí toho, že zemědělské podnikání v České republice je činností, která se odehrává v jednom z členských států Evropské unie a také se znalostí toho, že v portfoliu nástrojů ochrany životního prostředí jsou zařazeny také nástroje, které se mohou ukázat být ve svém důsledku při působení na adresáty efektivnější než pouhé stanovování povinností a ukládání sankcí. Rovněž bylo záměrem zabývat se environmentálními pravidly, která jsou pro zemědělské podnikatele z určitých důvodů velmi podstatná, týkají se velké většiny zemědělských podnikatelů a sledují ochranu těch složek životního prostředí, na které působí zemědělství nejčastěji a nejintenzivněji. Proto byl nakonec pro zpracování problematiky zvolen přístup vycházející z předpokladu, že pro úspěšné dlouhodobé podnikání v zemědělství v členském státě Evropské unie (kterým je také Česká republika) je, také s ohledem na ekonomickou realitu dnešního zemědělství, nutné pobírat zemědělské dotace⁴. Ty v dnešní době představují nejen způsob, jak pomoci zajistit

⁴ Zemědělských dotačních programů, v jejichž rámci jsou zemědělcům poskytovány zemědělské dotace, je několik. Rozlišovány jsou národní dotační programy a evropské dotační programy, u nichž majoritní zdroj finančních prostředků pochází z rozpočtu EU. Mezi základní evropské dotační programy v ČR patří Program rozvoje venkova, dotace v rámci společné organizace trhu a zejména dotace poskytované jako přímé platby. V této práci jsou zemědělskými dotacemi myšleny zejména dotace poskytované jako přímé platby, kam spadají jednotná platba na plochu zemědělské půdy, platba pro zemědělce dodávající zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí, dobrovolná podpora vázaná na produkci a platba pro mladé zemědělce. Tyto platby jsou vyplácené ze zdrojů Evropské unie a představují z hlediska své výše i objemu nejvýznamnější skupinu zemědělských dotací. Kontroly podmíněnosti se však netýkají pouze zemědělských subjektů, které žádají o některou z přímých plateb, ale také těch žádajících o některé podpory Programu rozvoje venkova a o některé podpory v rámci společné organizace trhu s vínem. Protože však není pojednání o dotacích a dotačních systémech předmětem této práce, bylo pro označení plateb poskytovaných zemědělcům zvoleno poněkud zjednodušující označení „zemědělské dotace“, a to vzhledem k úzu, který se zažil také díky výkladovému ustanovení uvedenému v § 13 b zákona č. 256/2000 Sb., o státním zemědělském intervenčním fondu, podle kterého platí, že kde se v přímo použitelných předpisech Evropské unie mluví o dotaci, podpoře, subvenci, náhradě, prémie, příplatku, platbě, pomoci, popřípadě příspěvku, rozumí se tím v terminologii zákona o státním zemědělském intervenčním fondu dotace. Jako zemědělské dotace budou v této práci, jak již bylo naznačeno výše, označovány jednotně všechny platby, které jsou poskytovány zemědělcům a s jejímž poskytováním se pojí kontroly podmíněnosti a povinnost dodržovat pravidla podmíněnosti.

základní úroveň příjmů nízkopříjmovým zemědělcům⁵, u nichž je zájem na tom, aby setrvali na venkově a podíleli se na jeho údržbě, ale zemědělské dotace také, s ohledem na to, že se jedná o druh ekonomického nástroje s potenciálem působit na chování lidí⁶, představují efektivní prostředek, jímž lze prosazovat environmentální zájmy a tím podnikání v zemědělství ovlivňovat environmentálně žádoucím směrem. Pro získání zemědělských dotací je totiž potřeba plnit velké množství podmínek, z nichž mnohé mají také environmentální rozměr.

Poměrně uceleným souborem pravidel, která mají environmentální rozměr a cílí zejména na zemědělské podnikatele jakožto subjekty, které podnikají v zemědělství za účasti v systému zemědělských dotací, jsou tzv. „pravidla podmíněnosti“. Pravidla podmíněnosti představují v právních předpisech, ať již rámcově na úrovni Evropské unie v nařízeních, nebo již konkrétně na národní úrovni v zákonech a nařízeních vlády, zakotvený soubor požadavků a standardů, které musí plnit každý, kdo se rozhodne využít ekonomického nástroje zavedeného společnou zemědělskou politikou Evropské unie a o zemědělské dotace požádá.⁷ S ohledem na to, že velká většina zemědělských podnikatelů o zemědělské dotace žádá, představují pravidla podmíněnosti soubor pravidel, který se zemědělských podnikatelů velmi intenzivně týká a má bezprostřední vliv na jejich zemědělské hospodaření. Nerespektování pravidel podmíněnosti může mít za následek snížení nebo dokonce neposkytnutí zemědělských dotací a bez zemědělských dotací, jak již bylo uvedeno výše a bude vysvětleno dále v samotné knize, v současném zemědělství úspěšně dlouhodobě podnikat nelze. Z toho vyplývá,

⁵ TKÁČIKOVÁ, Jana, VACULÍK, Petr. *Cross Compliance jako nástroj udržitelného zemědělství*. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. Brno: Masarykovy univerzita, 2010, 9 s. ISBN 978-80-210-5151-5.

⁶ K tomu blíže například TKÁČIKOVÁ, Jana (ed.). *Ekonomické nástroje v právu životního prostředí: sborník příspěvků z konference: Brno, červen 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5370-0.

⁷ K tomu blíže například Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. 12. 2012. Věc C11/12. (Maatschap L. A. en D. A. B. Langestraat en P. Langestraat/Troost proti Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 9. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/>

že zemědělství podnikatelé jsou velmi silně motivováni věnovat pravidlům podmíněnosti náležitou pozornost a způsobit své zemědělské hospodaření tak, aby tato pravidla neporušovali.

Pravidla podmíněnosti se díky svému potenciálnímu vlivu na výši poskytovaných zemědělských dotací v kombinaci s vědomostí zemědělských podnikatelů o tom, že jejich dodržování je pravidelně a systematicky kontrolními orgány⁸ kontrolováno⁹, dostala do dobrého povědomí zemědělských podnikatelů, a s jistou dávkou opatrnosti lze tvrdit, že jsou jimi vnímána jako jedna z nejdůležitějších environmentálně zaměřených pravidel, která na ně dopadají. Přestože tedy pravidla podmíněnosti představují integrální součást ekonomického nástroje, jimiž jsou zemědělské dotace, které působí na adresáty nepřímou a adresátům je ponechána možnost volby, zda v systému zemědělských dotací budou o dotace žádat či nikoli, lze vyzpozorovat, že zemědělství podnikatelé vnímají důležitost dodržování pravidel podmíněnosti pro svůj úspěch v zemědělském podnikání intenzivněji, nežli u pravidel, která představují nástroj přímého působení a bezprostředně vyplývají z obecně závazných právních předpisů, které dopadají na všechny subjekty v České republice, bez ohledu na jejich účast v zemědělském dotačním systému. Přestože se vnímání důležitosti respektování pravidel podmíněnosti může u jednotlivých zemědělských podnikatelů (i s ohledem na konkrétní oblast jejich podnikání) lišit, obecně lze tvrdit, že je role pravidel podmíněnosti pro zemědělské podnikatele klíčová. Proto se tato kniha zabývá environmentálními aspekty podnikání v zemědělství právě v kontextu pravidel podmíněnosti.

Přestože pravidla podmíněnosti a nutnost jejich dodržování není v rámci zemědělského dotačního systému novinkou, pojednání o nich v rámci publikace vydávané v roce 2016 je vysoce aktuální, a to s ohledem na skutečnost, že v souvislosti s novým programovým obdobím na roky 2014 – 2020 došlo k jejich významné úpravě, nejen na úrovni práva Evropské unie ve formě

⁸ V roce 2015 se na kontrolách pravidel podmíněnosti podílelo 6 kontrolních a dozorových organizací. Patřily mezi ně Státní zemědělský intervenční fond, Česká inspekce životního prostředí, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Česká plemenářská inspekce, Státní veterinární správa a Státní zemědělská a potravinářská inspekce.

⁹ Ke kontrole podmíněnosti musí být v daném roce na úrovni každé kontrolní nebo dozorové organizace vybráno alespoň 1 % ze žadatelů.

nově přijatých nařízení, ale zejména také na národní úrovni v České republice. Protože příslušná evropská nařízení upravující pravidla podmíněnosti byla přijata až na samém konci roku 2013, byla jejich aplikace od začátku roku 2014, jak bylo původně plánováno, nereálná. Nepříjemná situace byla vyřešena za pomoci přechodných pravidel, která kombinovala prvky starého a nového uspořádání. Prvním rokem, ve kterém bylo podle nově přijatých pravidel podmíněnosti, rámcově zakotvených zejména v Nařízení 1306/2013, postupováno tak byl rok 2015. Zpoždění se nevyhnuli ani zákonodárci v České republice, a tak klíčová nařízení vlády, která měla podle původního plánu vyvolávat účinky již od počátku roku 2015, byla přijímána až v prosinci roku 2014 (viz například klíčové nařízení vlády č. 309/2014 Sb.) nebo dokonce až v březnu roku 2015 (viz nařízení vlády 50/2015 Sb.). Zpoždění se projevilo také u „sekundárních“ zdrojů informací, které o nastavení pravidel informují a pojednávají. V době psaní této knihy nebyla s ohledem na výše uvedené o pravidlech podmíněnosti k dispozici téměř žádná komplexně zpracovaná odborná literatura a s ohledem na „čerstvost“ pravidel k nim nebyla dostupná ani žádná relevantní judikatura. Při zpracovávání tématu tak autorka kromě oficiálních dokumentů, které jsou vydávány státní orgány (zejména Ministerstvem zemědělství) z úřední povinnosti pracovala zejména se zdroji aktuálních informací na internetu a s informacemi o pravidlech podmíněnosti, které jsou do nového programového období přenositelné z období dřívějších.

Přestože hlavní pozornost je v této knize věnována pravidlům podmíněnosti, nelze zapomínat na to, že tato pravidla dopadají pouze na ty zemědělské podnikatele, kteří o zemědělské dotace požádají. To však neznamená, že jsou zemědělství podnikatelé o dotace nežádající ponecháni zcela stranou. Pravidla podmíněnosti totiž s ohledem na své rámcové zakotvení v nařízeních Evropské unie neovlivňují pouze environmentální pravidla napříč všemi členskými státy Evropské unie, ale zákonitě ovlivňují také podobu obecně závazných právních pravidel na vnitrostátní úrovni v České republice, která dopadají na všechny. Přestože působení environmentálních pravidel může být obousměrné, nelze si nepovšimnout toho, že se pravidla podmíněnosti s mnohými pravidly, která vyplývají přímo z obecně závazných právních

předpisů, v mnohém překrývají. Jiná pravidla podmíněnosti však svůj odraz v obecně závazných právních předpisech v České republice „zatím“ nemají. Také této rovině problému je v knize věnována pozornost.

Protože pravidla podmíněnosti představují velmi rozsáhlý, nesnadně pochopitelný, dynamický a v nezanedbatelné míře také poněkud technicistní soubor pravidel, rozhodla se autorka, že se v knize nebude věnovat všem z nich, ale zejména těm, po jejichž znalosti je ze strany stále narůstajícího počtu zemědělských podnikatelů, kteří se věnují rostlinné výrobě, větší „poptávka“. Hned na úvod je také nutné poznamenat, že se celá kniha věnuje environmentálním aspektům podnikání v zemědělství v kontextu pravidel podmíněnosti vztaženým k režimu konvenčního zemědělství. Zcela záměrně je tak ponechána stranou celá rozsáhlá oblast zemědělství ekologického, které je postaveno na jiných principech a platí pro něj zvláštní pravidla, přestože jeho vazby na zemědělskou dotační problematiku jsou rovněž velmi zajímavé a významné.

Omezení zkoumání pravidel podmíněnosti na ta, která se vztahují k rostlinné výrobě, se jeví jako vhodné také s ohledem na to, že se kniha zabývá rozбором právních požadavků, které jsou kladeny na zemědělské podnikatele ve vztahu k ochraně základních složek životního prostředí, mezi které bezesporu patří půda, voda a objekty chráněné v rámci ochrany přírody a krajiny. Je to právě rostlinná výroba, která má na výše uvedené základní složky životního prostředí bezprostřední vliv, který je významnější než vliv výroby živočišné. Provedené zúžení problematiky však z hlediska rozsahu stále umožňuje se v rámci knihy věnovat všem standardům dobrého zemědělského a environmentálního stavu a podstatné části povinných požadavků na hospodaření, které dohromady tvoří soubor pravidel označovaných jako pravidla podmíněnosti.

V rámci takto vymezeného prostoru je cílem knihy nejprve nastínit obecné právní aspekty podnikání v zemědělství v kontextu současné společné zemědělské politiky Evropské unie a následně představit pravidla podmíněnosti tak, jak jsou nastavena v programovém období 2014-2020. Dílčím cílem je v rámci představení pravidel podmíněnosti také upozornit na to, kde se pravidla podmíněnosti s pravidly, která vyplývají z obecně závazných

právních předpisů, překrývají a jaké sankci může zemědělský podnikatel při porušování stanovených pravidel, bez zřetele k jeho účasti či neúčasti v systému zemědělských dotací, čelit.

Z hlediska struktury je kniha rozdělena do dvou částí. První část pojednává o obecných právních aspektech podnikání v zemědělství v rámci společné zemědělské politiky EU a představuje základní pojmy a východiska, čímž poskytuje vlastnímu pojednání o vybraných pravidlech podmíněnosti rozebraných v druhé části knihy potřebný kontext. V druhé části knihy je pak pozornost věnována již samotným pravidlům podmíněnosti, která mají úzký vztah k rostlinné výrobě, a to v členění a za respektování terminologie a poněkud technicistního značení podle přílohy II Nařízení 1306/2013. Přestože si autorka uvědomuje, že označování požadavků a standardů značkami a zkratkami není ideální a nemusí na čtenáře působit příjemně, bylo potřeba ho takto převzít, a to z toho důvodu, aby byla zachována přehlednost a strukturovanost textu, stejně jako promyšlenost, přesnost a vnitřní logika, kterou v sobě toto uspořádání skrývá.

Z hlediska využitých metod byla při zpracovávání této knihy, zejména za účelem nalezení podstatných rysů právních pravidel regulujících oblast zemědělského podnikání, využita metoda abstrakce. Metoda analýzy byla použita zejména při rozboru jednotlivých pravidel podmíněnosti, což umožnilo jejich lepší popis a vysvětlení. Některé poznatky byly s cílem vytvoření ucelenějšího pohledu mezi sebou propojovány za využití metody syntézy a porovnávány za využití metody komparace. Od jednotlivých jevů k jejich zobecnění bylo postupováno s využitím metody indukce. Za pomoci metody dedukce byly z předpokladů vyvozovány závěry. Poznatky získané na základě využití výše uvedených metod byly v práci průběžně interpretovány a komentovány. Snad vážený čtenář nalezne v textu poučení a odpovědi na své otázky.

Přeji příjemné čtení!

1 PODNIKÁNÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ

Jak již bylo nastíněno v úvodu, dříve než bude pojednáno o samotných pravidlech podmíněnosti, pozornost bude věnována vymezení základních pojmů a východisek podnikání v zemědělství. Jako první bude pojednáno o samotném zemědělství, následně o problematice podnikání a nakonec o zemědělci/žadatelci jakožto subjektu v zemědělství podnikajícím.

1.1 Základní vymezení zemědělství

Zemědělství obecně označuje souhrn veškeré biologické výroby (rostlinné a živočišné) a přímého zpracování jejích produktů (zemědělského průmyslu).¹⁰ Zemědělská produkce je jedním z tradičních odvětví národního hospodářství. Zemědělství může být charakterizováno jako kvalifikované obdělávání půdy za účelem získání úrody (rostlinná výroba), jako chov hospodářských zvířat (živočišná výroba) a s těmito činnostmi související různé přidružené činnosti.¹¹ Obě základní složky zemědělství, představované rostlinou a živočišnou výrobou, se dále člení na odvětví v závislosti na produkované komoditě.¹²

Zemědělství plní dvě základní funkce. Hlavní funkcí zemědělství je zabezpečování potravin a jiných hospodářsky využitelných produktů¹³ jako jsou krmiva, steliva a suroviny pro průmyslová odvětví. Tato funkce je nazývána jako funkce produkční a pamatuje na ni i zákon o zemědělství, který je základním právním předpisem, který na národní úrovni zemědělství jako takové reguluje, když v § 1 uvádí, že účelem zákona o zemědělství je vytváření podmínek pro zajištění schopnosti českého zemědělství zabezpečit základní výživu obyvatel, potravinovou bezpečnost a potřebné nepotravinářské

¹⁰ Pojem a definice zemědělství. *Naše řeč* [online]. 1937 [cit. 21. 6. 2015]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3192>

¹¹ SYNEK, Miloslav a KISLINGEROVÁ, Eva. *Podniková ekonomika*. 5., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xxv, 445 s., s. 310–311. Beckovy ekonomické učebnice. [ISBN 978-80-7400-336-3](https://www.cas.cz/ISBN/978-80-7400-336-3).

¹² Charakteristika zemědělství. www.vfu.cz [online]. 2014 [cit. 22. 6. 2015]. Dostupné z: cit.vfu.cz/ivbp/wp-content/uploads/./Charakteristika_zemedelstvi.pdf

¹³ DAMOHORSKÝ, Milan a SMOLEK, Martin. *Zemědělské právo: učební pomůcka*. Praha: IFEK, 2001, 132 s., s. 10. Justis. [ISBN 80-864-1211-3](https://www.cas.cz/ISBN/80-864-1211-3).

suroviny. Účelem zákona o zemědělství vymezeným v § 1 je také vytváření předpokladů pro podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství, které tvoří druhou skupinu hlavních funkcí zemědělství a které přispívají k ochraně složek životního prostředí jako půdy, vody a ovzduší a k udržování osídlené a kulturní krajiny.

Způsoby zemědělského hospodaření se neustále vyvíjejí. Od primitivních zemědělských soustav minulosti se zemědělství vyvinulo až do své industriální podoby, která je v současnosti typická pro vyspělé země. Převládající metodou hospodaření je konvenční zemědělství. Objevují se však také alternativy využívající poznatků vědy a techniky či zohledňující významnějším způsobem ekologické otázky. Nejběžnější alternativy představuje zejména zemědělství ekologické, integrované nebo precizní.¹⁴

Jako konvenční zemědělství, kterým se zabývá také tato práce, je obecně označován systém hospodaření v průmyslově vyspělých zemích, pro který je typická vysoká intenzita hospodaření s použitím vysokých energetických a materiálových vstupů za účelem dosažení maximalizace produkce a momentálního ekonomického efektu. Významnými faktory přispívajícími k intenzitě zemědělského hospodaření je koncentrace produkčních organismů v čase a prostoru, vysoký stupeň mechanizace a automatizace technologických postupů a intenzivní využívání chemických a energetických vstupů. Typická je také uniformita porostu dána pěstováním monokultur.¹⁵

Díky novým technologiím, mechanizaci a používání chemických látek zemědělská produkce stoupá i přes nižší počet zemědělců¹⁶ a nižší nároky na práci¹⁷. Snižování úrodnosti půdy, kontaminaci vodních zdrojů a negativní

¹⁴ Charakteristika zemědělství. www.vfu.cz [online]. 2014 [cit. 22. 6. 2015]. Dostupné z: cit.vfu.cz/ivbp/wp-content/uploads/./Charakteristika_zemedelstvi.pdf

¹⁵ Charakteristika zemědělství. www.vfu.cz [online]. 2014 [cit. 22. 6. 2015]. Dostupné z: cit.vfu.cz/ivbp/wp-content/uploads/./Charakteristika_zemedelstvi.pdf

¹⁶ MÁCOVÁ, Marcela. V čem je české zemědělství jiné. www.statistikaamy.cz [online]. 2014 [cit. 29. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2014/07/v-cem-je-ceske-zemedelstvi-jine/>

¹⁷ V zemědělství v současné době v ČR pracuje méně než 5 % pracovníků. Na tvorbě HDP se zemědělství podílí přibližně 3 %. Přestože se tyto údaje jeví jako nevýznamné, důležitost zemědělství z makroekonomického hlediska vystupuje při pohledu na údaje o podílu výdajů obyvatel na potraviny a nápoje, který se dlouhodobě pohybuje okolo 22 % (viz MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Zemědělství 2013*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014. ISBN 978-80-7434-151-9. Dostupné také z: http://eagri.cz/public/web/file/324206/Publikace_Zemedelstvi_2013_web.pdf).

vlivy na životní prostředí je však tendence řešit změnou způsobu hospodaření¹⁸ ve prospěch trvalé udržitelnosti i v rámci konvenčního zemědělství tak, aby potřeby současné generace neohrožovaly potřeby generací budoucích. Postupy přispívající k trvalé udržitelnosti se tedy také prostřednictvím požadavku na dodržování pravidel podmíněnosti, jak bude popsáno dále v této knize, pomalu začínají prosazovat i u převládajícího konvenčního zemědělství.

Zemědělství je provozováno tam, kde jsou pro něj vhodné přírodní podmínky, především vhodná půda a klima. Půda představuje nejdůležitější a nenahraditelný výrobní faktor k pěstování rostlin v rámci rostlinné výroby. K produkci je využívána zemědělská půda, z níž největší podíl připadá na ornou půdu a trvalé travní porosty, doplněné o výměry ovocných sadů, vinic, chmelnic a zahrad. Vedle půdy jsou pro zemědělství důležité také ostatní přírodní podmínky a průběh počasí v konkrétním roce. V České republice je rozlišováno pět výrobních oblastí, a to výrobní oblast kukuřičná, řepařská, obilnářská (kam spadá přibližně 40 % zemědělského půdního fondu ČR), bramborařská a píceňářská.¹⁹

Živočišná výroba navazuje na rostlinnou výrobu v tom smyslu, že se v jejím rámci zhodnocuje produkce krmiv vytvořených rostlinnou výrobou. Rostlinná výroba následně využívá hnůj a močůvku, které vznikají jako vedlejší produkty živočišné výroby. Obě výroby se tedy vhodně doplňují. Produkty živočišné výroby mají zpravidla vyšší přidanou hodnotu než produkty rostlinného původu. Výstupem produkce jsou potraviny bohaté na bílkoviny, jako je například maso, mléko nebo vejce. Mezi hlavní odvětví živočišné výroby v České republice patří chov skotu, chov prasat a chov drůbeže.²⁰

Vedle dvou základních složek zemědělství představovaných rostlinnou výrobou, která, jak již bylo uvedeno výše, se zabývá zejména pěstováním

¹⁸ Charakteristika zemědělství. www.vfu.cz [online]. 2014 [cit. 22. 6. 2015]. Dostupné z: cit.vfu.cz/ivbp/wp-content/uploads/./Charakteristika_zemedelstvi.pdf

¹⁹ ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY A INFORMACÍ. Jak začít podnikat v zemědělství. eagri.cz [online]. 2013 [cit. 6. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/farmar/aktuality/jak-zacit-podnikat-v-zemedelstvi.html>, s. 6.

²⁰ ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY A INFORMACÍ. Jak začít podnikat v zemědělství. eagri.cz [online]. 2013 [cit. 6. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/farmar/aktuality/jak-zacit-podnikat-v-zemedelstvi.html>, s. 19.

kulturních rostlin, a živočišnou výrobou, která se zabývá chovem hospodářských zvířat, bývají k zemědělství řazeny také další činnosti. Na tom, co vše lze řadit pod oblast zemědělství, neexistuje jednoznačná shoda. Legislativní vymezení toho, co se rozumí zemědělskou výrobou včetně hospodaření na vodních plochách, však lze v českém právním řádu vyhledat v § 2e odst. 3 zákona o zemědělství. Výčet je následující:

- a) *rostlinná výroba včetně chmelařství, ovocnářství, vinohradnictví a pěstování zeleniny, hub, okrasných rostlin, léčivých a aromatických rostlin s výjimkou pěstování konopí pro léčebné použití a vědecké účely, rostlin pro technické a energetické užití na pozemcích vlastních, pronajatých, nebo užívaných na základě jiného právního důvodu, popřípadě provozovaná bez pozemků,*
- b) *živočišná výroba zahrnující chov hospodářských a jiných zvířat či živočichů za účelem získávání, zpracování a výroby živočišných produktů, chov hospodářských zvířat k tabu a chov sportovních a dostibových koní,*
- c) *produkce chovných a plemenných zvířat, využití jejich genetického materiálu a získávání zárodečných produktů, pokud jde o zvířata uvedená v písmenu b),*
- d) *výroba osiv a sadby, školkařských výpěstků a genetického materiálu rostlin,*
- e) *úprava, zpracování a prodej vlastní produkce zemědělské výroby, pokud je konečným produktem zemědělský produkt uvedený v Příloze I Smlouvy o fungování Evropské unie,*
- f) *chov ryb, vodních živočichů a pěstování rostlin ve vodním útvaru povrchových vod na pozemcích vlastních, pronajatých nebo užívaných na základě jiného právního důvodu,*
- g) *hospodaření v lese, na pozemcích vlastních, pronajatých, nebo užívaných na základě jiného právního důvodu,*
- h) *hospodaření s vodou pro zemědělské a lesnické účely.*

Dále se podle zákona o zemědělství za zemědělskou výrobu považuje zemědělská činnost stanovená podle přímo použitelného předpisu Evropské unie upravujícího pravidla pro přímé platby zemědělcům v režimech podpory v rámci společné zemědělské politiky. Tímto předpisem je v současné době Nařízení 1307/2013, které zemědělskou činnost definuje v čl. 4 písm. c). Zemědělskou činností se podle tohoto ustanovení rozumí, v zásadě shodně jako podle zákona o zemědělství, produkce, chov zvířat nebo pěstování zemědělských plodin včetně sklizně, dojení, plemenářské činnosti a chovu

zvířat pro zemědělské účely. Zemědělskou činností se však podle tohoto ustanovení, nad rozsah, který uvádí zákon o zemědělství, rozumí také udržování zemědělských ploch ve stavu vhodném pro pastvu nebo pěstování plodin bez přípravy, která jde nad rámec běžných způsobů zemědělské praxe a použití strojů, na základě kritérií stanovených členskými státy na základě rámce stanoveného Evropskou komisí. Také se za zemědělskou činnost považuje provádění minimální činnosti vymezené členskými státy, která je prováděna na zemědělských plochách přirozeně ponechávaných ve stavu vhodném pro pastvu nebo pěstování plodin. Výše uvedené vymezení zemědělské výroby resp. činnosti má vazbu na dotační problematiku a institut aktivního zemědělce, o kterém je pojednáno dále v této knize.

Objevuje se však pojmání zemědělství ještě širší, než je to uvedené v zákoně o zemědělství. V některých statistikách vystupuje pod pojmem zemědělství vedle lesního hospodářství a rybolovu také myslivost. Zelené zprávy o stavu zemědělství, vydávané pro jednotlivé roky Ministerstvem zemědělství, se ve svém rámci věnují například také problematice potravinářství²¹.

Své vymezení má oblast zemědělství také zejména pro účely ekonomické a statistické. To představuje klasifikace ekonomických činností CZ-NACE.²² Zemědělství je v rámci klasifikace CZ-NACE na nejvyšší úrovni členění zařazeno v sekci A – Zemědělství, lesnictví a rybářství. Na střední úrovni členění v oddílu 01 – Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti, a na úrovni členění na skupiny pak ve skupinách 01.1 – Pěstování plodin jiných než trvalých, 01.2 - Pěstování trvalých plodin, 01.3 – Množení rostlin,

²¹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Zemědělství 2013*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014. ISBN 978-80-7434-151-9. Dostupné také z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2013.html>, s. 259 a násl.

²² NACE je akronym pro statistickou klasifikaci ekonomických činností, kterou používá EU (resp. Evropská společenství) od roku 1970. Statistiky, které vzniknou za použití klasifikace NACE, lze srovnávat v celé EU. Používání NACE je povinné pro všechny členské státy EU. V České republice se CZ-NACE klasifikace používá od 1. ledna 2008. Nahradila dřívější klasifikaci OKEČ (odvětvová klasifikace ekonomických činností). Zdroj NACE REV. 2, Metodická příručka (dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_-cz_nace-).

01.4 – Živočišná výroba, 01.5 – Smíšené hospodářství²³ a 01.6 – Podpůrné činnosti pro zemědělství a posklizňové činnosti.²⁴ Výše vymezené skupiny se pak dále podrobněji člení na třídy, které představují nejnižší úroveň klasifikace a se kterými se lze běžně setkat pod označením čtyřmístným kódem.

V této knize, jak již bylo předesláno v úvodu, bude v rámci rozboru pravidel podmíněnosti věnována zemědělství pozornost v rozsahu výseče představované rostlinnou výrobou. Živočišné výrobě bude věnována pozornost toliko okrajově v souvislosti s problematikou hnojiv, neboť mezi hnojiva patří i statková hnojiva, která převážně vznikají jako vedlejší produkt živočišné výroby.

1.2 Podnikání

Protože se tato kniha zabývá environmentálními aspekty podnikání v zemědělství, je v této podkapitole věnována pozornost tomu, co se podnikáním rozumí a jaké jsou jeho znaky.

1.2.1 Základní vymezení podnikání

Explicitní definici podnikání obsahoval do roku 2014 obchodní zákoník. Ten podnikání definoval jako soustavnou činnost prováděnou samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku. Obchodní zákoník byl však s účinností od 1. 1. 2014 zrušen

²³ Skupina 01.5 (Smíšené hospodářství) tvoří výjimku ze základních pravidel určování hlavní činnosti. Při určování se zde vychází z toho, že v četných zemědělských podnicích je rostlinná a živočišná výroba v přiměřené rovnováze a jejich zařazení do jedné či druhé kategorie by bylo svévolné. Zdroj: Vysvětlivky CZ-NACE, (dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_ekonomickych_cinnosti_-cz_nace-).

²⁴ Skupina 01.7 – Lov a odchyt divokých zvířat a související činnosti nacházející se v klasifikaci rovněž v oddílu 01 není v této práci pod pojem zemědělství zahrnována a to zejména pro svou velkou odlišnost od ostatních zemědělských ekonomických činností, na které se tato práce zaměřuje. Rovněž pod pojem zemědělství není zahrnuto lesnictví a těžba dřeva (upraveno v rámci oddílu 02 CZ-NACE klasifikace) a rybolov a akvakultura (upraveno v rámci oddílu 03 CZ-NACE klasifikace). Zemědělství také nezahrnuje následné zpracování zemědělských produktů (zařazeno v oddílu 10 - Výroba potravinářských výrobků a krmiv) a oddílu 12 - Zpracování tabáku. Je tomu tak proto, že přesahují stupeň připravy pro primární trhy. Do zemědělství nejsou zahrnuty ani polní stavební práce (např. terasování a odvodňování zemědělské půdy), které zahrnuje sekce F - Stavebnictví, a činnosti nákupních družstev a odbytových sdružení, která se zabývají prodejem zemědělských produktů, zařazené do sekce G. Zdroj: Vysvětlivky CZ-NACE, (dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_ekonomickych_cinnosti_-cz_nace-).

a s ním i definice podnikání. Základní znaky podnikání však lze s jistou dávkou opatrnosti vyvodit za současného stavu z vymezení podnikatele, jakožto subjektu, který podnikání vykonává, obsaženého v NOZ.

Před účinností NOZ byla podle obchodního zákoníku podnikatelem osoba zapsaná v obchodním rejstříku, osoba, která podnikala na základě živnostenského oprávnění, osoba, která podnikala na základě jiného než živnostenského oprávnění podle zvláštních předpisů a osoba, která provozovala zemědělskou výrobu a byla zapsána do evidence podle zvláštního předpisu. Toto formální pojetí vázané na zápis či oprávnění bylo částečně převzato i do NOZ. Ten v § 421 stanoví, že se za podnikatele považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku a také se má za to, že je podnikatelem osoba, která má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění podle jiného zákona.²⁵ Zákonné pojetí podnikatele však bylo nad toto formální pojetí rozšířeno ještě ustanovením § 420 NOZ, které stanoví, že ten kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je také považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele.²⁶ Z takového vymezení vyplývá, že v novém legálním pojetí podnikatele byla opuštěna dosavadní podmínka držitelství oficiálního podnikatelského oprávnění, neboť od roku 2014 se za podnikatele považuje i osoba, která vykonává výdělečnou činnost vykazující charakteristické znaky podnikání, byť bez příslušného oprávnění.²⁷

Základní znaky podnikání vyplývající z výše uvedeného se od těch, které dříve obsahoval obchodní zákoník, příliš neliší. Jedná se o výkon výdělečné činnosti živnostenským nebo jiným obdobným způsobem, soustavně, samostatně, na vlastní účet, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení

²⁵ S ohledem na takovéto formální vymezení může být osoba podle práva podnikatelem i přesto, že svou činnost neprovozuje se záměrem dosahovat zisku. V takovém případě se jedná o tzv. formální nebo také fiktivní podnikatele, kteří jsou sice podnikateli z důvodu § 421 občanského zákoníku, podnikatelskou činnost však neprovozuji.

²⁶ Občanský zákoník dále upřesňuje, že pro účely ochrany spotřebitele a pro účely § 1963 se za podnikatele považuje také každá osoba, která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní nebo obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání, popřípadě osoba, která jedná jménem nebo na účet podnikatele.

²⁷ Stanoviska k NOZ: K pojmu podnikatel podle občanského zákoníku. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2014 [cit. 6. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stanoviska-k-noz-k-pojmu-podnikatel-podle-obcanskeho-zakoniku>

zisku. Aby se jednalo o podnikatele, tyto znaky musí být splněny současně.²⁸ Pro splnění znaku soustavnosti výkonu podnikatelské činnosti, nemusí podnikatel vykonávat výtěžnou činnost nepřetržitě nebo trvale, stačí, že má záměr provozovat výtěžnou činnost soustavně.²⁹ Soustavnost naopak nebude naplněna, pokud bude chtít osoba výtěžnou činnost vykonávat jen nahodile nebo výjimečně. Samostatnost výkonu výtěžné činnosti je dána, pokud podnikatel vykonává výtěžnou činnost podle své vlastní úvahy a v mezích práva se rozhoduje jaké výrobky či služby a za jakou cenu bude nabízet. Výtěžná činnost je vykonávána na vlastní účet pokud podnikatel nese podnikatelské riziko a odpovědnost. Podnikání musí být provozováno se záměrem dosahování zisku. Z hlediska definice je však nerozhodné, zda je zisku skutečně dosahováno – i podnikatel ve ztrátě zůstává podnikatelem.³⁰ Že zemědělství bez zemědělských dotací nepatří mezi obory právě nejziskovější, je mimo jiné demonstrováno v následujícím oddíle, který je věnován vybraným otázkám ekonomického kontextu podnikání v zemědělství.

1.2.2 Ekonomický kontext podnikání v zemědělství

Jak již bylo předesláno v úvodu, dlouhodobé úspěšné podnikání v zemědělství si lze v současné ekonomické realitě bez zemědělských dotací představit jen obtížně. V tomto duchu se vyjadřují nejen samotní zemědělští podnikatelé, ale vyplývá to také ze statistiky.

Ekonomické výsledky ukazují, že zisk českého zemědělství vzrostl v roce 2014 oproti roku 2013 téměř o 40 % na 22,9 miliardy korun. Na rekordním zisku se podle zpráv Českého statistického úřadu a Zemědělského svazu ČR podílela především mimořádně dobrá úroda, příznivý vývoj výkupních cen u živočišných komodit a také nárůst dotací.³¹ Při čtení a interpretaci těchto výsledků a zpráv o tom, že zemědělství dosáhlo „zisku“ však nelze opomíjet fakt, že zemědělcům byly v roce 2014 z evropských fondů a národních

28 LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654): komentář. Praha: C.H. Beck, 2014, xx, 2380 s., s. 1606-1610. ISBN 978-80-7400-529-9.

29 Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 4. 2008, sp. zn. 22 Cdo 679/2007 (Výběr NS 5322/2008).

30 LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654): komentář. Praha: C.H. Beck, 2014, xx, 2380 s., s. 1606-1610. ISBN 978-80-7400-529-9.

31 FIALOVÁ, Zuzana. Rekordní výsledek zemědělství. *www.zemedelec.cz* [online]. 2015 [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://zemedelec.cz/rekordni-vysledkek-zemedelstvi/>

zdrojů vyplaceny dotace ve výši 32,9 miliardy korun.³² Pokud by od sebe bylo odečteno číslo, které představuje zisk zemědělství za rok 2014 s číslem, které představuje částku, která byla do zemědělství na dotacích vložena, bylo by získáno číslo, které představuje výsledek, jakého by zemědělství dosáhlo bez dotací. Z výpočtu vyplývá, že v roce 2014, kdy zemědělství dosáhlo historicky nejlepších hospodářských výsledků, by bez dotací bylo přibližně 10 miliard ve ztrátě. Ztráta za jiné roky vychází obdobně či vyšší. Z výše uvedeného je zřejmé, že české zemědělství je ziskové pouze díky dotacím.³³

Že získání zemědělských dotací je pro zemědělce v jejich podnikání klíčové, nezastírají ani samotní zemědělci. „*Bez dotací se zemědělství v Česku prakticky nedá dělat,*“ konstatoval předseda krajské agrární komory, na informační schůzce k dotacím.³⁴ V podobném duchu vyznívají také titulky článků z poslední doby, které se realitě podnikání v českém zemědělství věnují (např. „*Sedlákům se daří. Bez dotací by to ale nešlo.*“³⁵ „*Počasi uspíšilo práce na polích, zemědělci se bez štědrých dotací neobejdou.*“³⁶ „*Marian Jurečka: Bez dotací by zemědělství zůstalo ve ztrátě*“³⁷).³⁸

32 FIALOVÁ, Zuzana. Rekordní výsledek zemědělství. *www.zemedelec.cz* [online]. 2015 [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://zemedelec.cz/rekordni-vysledek-zemedelstvi/>

33 FIALOVÁ, Zuzana. Počet žádostí stoupá. *www.zemedelec.cz* [online]. 2015 [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://zemedelec.cz/pocet-zadosti-stoupa/>

34 Počasí uspíšilo práce na polích, zemědělci se bez štědrých dotací neobejdou. *www.e-teplicka.cz: online deník z Teplicka* [online]. 2015 [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.e-teplicka.cz/zpravy/2363-pocasi-uspisilo-prace-na-polich-zemedelci-se-bez-stedych-dotaci-neobejdou>

35 JANOUŠ, Vilém. Sedlákům se daří. Bez dotací by to ale nešlo. *www.agris.cz: Agrární www portál* [online]. 2015 [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.agris.cz/clanek/187720>

36 Počasí uspíšilo práce na polích, zemědělci se bez štědrých dotací neobejdou. *www.e-teplicka.cz: online deník z Teplicka* [online]. 2015 [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.e-teplicka.cz/zpravy/2363-pocasi-uspisilo-prace-na-polich-zemedelci-se-bez-stedych-dotaci-neobejdou>

37 KÚTNER, Dušan. Marian Jurečka: Bez dotací by zemědělství zůstalo ve ztrátě. *www.businessinfo.cz: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2015 [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/marian-jurecka-bez-dotaci-by-zemedelstvi-zustalo-ve-ztrate-63597.html>

38 K podobným závěrům dospívají také oficiální dokumenty vydávané státními orgány. Například Zelená zpráva za rok 2013 vydaná Ministerstvem zemědělství, která seznamuje se veřejnost s komplexně hodnoceným meziročním vývojem českého zemědělství, uvádí na s. 344 v rámci kapitoly Souhrnné hodnocení agrární politiky že „prakticky žádná kategorie zemědělských podniků by nebyla bez dané výše podpor dlouhodoběji životaschopná“. Zdroj: MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Zemědělství 2013*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014. ISBN 978-80-7434-151-9. Dostupné také z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2013.html>

Co mají zemědělské dotace společného s environmentálními aspekty podnikání v zemědělství v kontextu pravidel podmíněnosti, kterými se zabývá tato kniha? Poměrně mnoho. Především to, že jak vyplývá z výše uvedeného, bez pobírání zemědělských dotací se v dnešní době v zemědělství dlouhodobě úspěšně podnikat nedá a zejména pak to, že jsou tyto dotace v plné výši vyplaceny z rozpočtu Evropské unie toliko zemědělcům, kteří dodržují pravidla podmíněnosti, tedy standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu a povinné požadavky na hospodaření, o kterých je pojednáno dále v této knize. Právě proto je podstatné, že je environmentálním aspektům podnikání v zemědělství věnována pozornost právě v kontextu pravidel podmíněnosti.

Platí, že pokud nejsou pravidla podmíněnosti dodržována a kontrola³⁹ tato pochybení odhalí, dochází ke krácení plateb dotací nebo dokonce k jejich nepřiznání.⁴⁰ Tím je podnikatel v zemědělství nedodržující pravidla podmíněnosti, jemuž byly v důsledku toho dotace kráceny, oproti jiným subjektům, které dotace obdržely v plné výši, znevýhodněn, což má dopad na jeho konkurenceschopnost. Snížení konkurenceschopnosti ohrožuje jeho schopnost úspěšného podnikání v zemědělství. S ohledem na to, že nedodržení pravidel podmíněnosti může mít za následek přímý negativní dopad do majetkové sféry osob podnikajících v zemědělství, představují pravidla podmíněnosti sledující zejména environmentální cíle, soubor velmi důležitých environmentálních pravidel, kterým musí každý zemědělský podnikatel, který chce v podnikání úspěšně pokračovat, věnovat náležitou pozornost. Tím získávají pravidla podmíněnosti pro zemědělské podnikatele na důležitosti a stávají se velmi efektivním nástrojem k ovlivňování chování zemědělských podnikatelů ve vztahu k jejich zemědělskému hospodaření. Jedním ze základních ekonomických principů je, že lidé reagují na pobídky⁴¹ a s ohledem na to, že podnikání je činnost vyvíjena za účelem dosažení zisku a prostředkem k dosažení zisku v zemědělství jsou, jak bylo nastíněno výše, v dnešní době převážně zemědělské dotace, jsou zemědělci k dodržování pravidel podmíněnosti významně motivováni.

³⁹ Kontroly podmíněnosti se týkají zemědělských subjektů, které žádají o některou z přímých plateb, o některé podpory Programu rozvoje venkova a o některé podpory v rámci společné organizace trhu s vínem.

⁴⁰ Konečná výše přiznaných zemědělských dotací je odvislá od úrovně dodržování pravidel podmíněnosti v rámci zemědělské činnosti zemědělce.

⁴¹ MANKIW, N. *Zásady ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999, 763 s., s. 34-35. Profesionál. ISBN 80-716-9891-1.

1.2.3 Podnikání v zemědělství v rámci systému zemědělských dotací

Aby zemědělský podnikatel měl možnost zemědělské dotace vůbec získat, musí o ně nejprve požádat. O dotace zemědělský podnikatel žádá prostřednictvím podání tzv. jednotné žádosti.

Žadatel na formuláři jednotné žádosti, mimo jiné prohlašuje a podepisuje, že se zavazuje dodržovat podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu uvedené v Příloze č. 1 a 2 nařízení vlády č. 309/2014 Sb., o stanovení důsledků porušení podmíněnosti poskytování některých zemědělských podpor, ve znění pozdějších předpisů. Tyto podmínky se žadatel zavazuje dodržovat po celý kalendářní rok na veškeré jím obhospodařované ploše.⁴² Požádáním o dotace se tak zemědělský podnikatel dostává do pozice subjektu, který je povinen pravidla podmíněnosti dodržovat.

Co více, jak vyplývá z judikatury SDEU⁴³, zemědělec, který předloží žádost o podporu pro určitý pozemek, nese za dodržování pravidel podmíněnosti na tomto pozemku odpovědnost po dobu celého roku, pro který byla žádost o podporu předložena, a to i v případě, že na něj byl pozemek v průběhu roku převeden již ve stavu s pravidly podmíněnosti rozporném. Jak vyplývá z výše uvedeného, podání žádosti o dotace je z hlediska odpovědnostního velmi důležitou skutečností. To vyplývá mimo jiné také z čl. 97 Nařízení 1306/2013, podle kterého je správní sankce (kterou je snížení plateb nebo vyloučení z nich) ukládána, pokud kdykoli v daném kalendářním roce nejsou dodržována pravidla podmíněnosti a pokud dané nedodržení pravidel lze přímo přičíst příjemci, který v daném kalendářním roce podal žádost o podporu nebo žádost o platbu.

Kdo může o zemědělské dotace požádat a zároveň se tak stát subjektem povinným k dodržování pravidel podmíněnosti podle legislativy Evropské unie a národního práva České republiky je uvedeno v následující podkapitole.

⁴² Jednotná žádost. *www.szif.cz* [online]. 2015 [cit. 28. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/jednotna-zadost>.

⁴³ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. 12. 2012. Věc C11/12. (Maatschap L. A. en D. A. B. Langestraat en P. Langestraat/Troost proti Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 9. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/>

1.3 Zemědělec/žadatel

Jak již bylo nastíněno výše, pod sankcí snížení nebo dokonce neposkytnutí zemědělských dotací musí být pravidla podmíněnosti dodržována subjekty, které o zemědělské dotace požádají. Proto je v dikci pravidel podmíněnosti povinný subjekt často označován jako „žadatel“. Legislativa Evropské unie, však v souvislosti s pravidly podmíněnosti pracuje také s pojmem „zemědělec“. Vymezení tohoto pojmu obsahuje Nařízení 1307/2013⁴⁴, podle kterého je zemědělcem fyzická nebo právnická osoba či skupina fyzických nebo právnických osob⁴⁵, bez ohledu na právní formu této skupiny a jejích členů podle vnitrostátních právních předpisů, jejíž zemědělský podnik⁴⁶ se nachází na území spadajícím do územní působnosti Smluv podle článku 52 Smlouvy o EU ve spojení s články 349 a 355 Smlouvy o fungování EU a která vykonává zemědělskou činnost.

Aby však subjekt mohl o zemědělské dotace požádat, musí vyhovět nejen požadavkům legislativy Evropské unie, ale také legislativy národní. Česká právní úprava explicitní legální definici pojmu „zemědělec“ neobsahuje. Ve vztahu k subjektům, které mohou o zemědělské dotace (zejména ze skupiny přímých plateb⁴⁷) žádat však nařízení vlády č. 50/2015 Sb.⁴⁸ používá pojem „žadatel o poskytnutí přímé platby zemědělcům“.

⁴⁴ Vymezení je uvedeno v čl. 4 odst. 1 písm. a) Nařízení 1307/2013.

⁴⁵ Otázkou, zda je správné pohlížet pro účely zemědělských dotací jako na skupinu také na zemědělské družstvo, se zabýval SDEU ve věci C 545/11, *Agrargenossenschaft Neuzelle eG* proti *Landrat des Landkreises Oder Spree* v návaznosti na problém modulace a krácení plateb velkým příjemcům podpor. SDEU učinil závěr, že pokud zemědělci provozují svou činnost v rámci „skupiny“, musí na ně být pohlíženo jako na jediného „zemědělce“ ve smyslu Nařízení 73/2009. Protože právní úprava této problematiky je v Nařízení 1307/2013 velmi podobná jako v předcházejícím Nařízení 73/2009, podle kterého byla otázka rozhodována, lze se domnívat, že závěr, ke kterému soud dospěl, je stále platný i pro současné období po přijetí nového nařízení. Zdroj: Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. 3. 2013. Věc C545/11. (*Agrargenossenschaft Neuzelle eG* proti *Landrat des Landkreises Oder Spree*). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 2. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/>

⁴⁶ Zemědělským podnikem je podle Nařízení 1307/2013 soubor všech produkčních jednotek využívaných k zemědělské činnosti a spravovaných zemědělcem, které se nacházejí na území stejného členského státu.

⁴⁷ Přímými platbami zemědělcům jsou podle § 1 nařízení vlády č. 50/2015 Sb. jednotná platba na plochu zemědělské půdy, platba pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí, dobrovolná podpora vázaná na produkci a platba pro mladé zemědělce.

⁴⁸ Nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády, ve znění pozdějších předpisů.

Česká republika v § 2 nařízení vlády č. 50/2015 Sb. stanovila 3 podmínky, které musí žadatel o poskytnutí přímé platby zemědělcům splňovat, aby mohl o dotaci požádat. Z první podmínky vyplývá, že o poskytnutí přímé platby zemědělcům může požádat fyzická nebo právnická osoba, která je aktivním zemědělcem podle Nařízení 1307/2013 a splňuje podmínky uvedené v § 3 nařízení vlády č. 50/2015 Sb. Další podmínkou je, že tato osoba musí být zemědělským podnikatelem⁴⁹ podle zákona o zemědělství a konečně třetí podmínkou je ta, že tato osoba obhospodaruje zemědělskou půdu evidovanou na ni v evidenci využití půdy podle užitelských vztahů podle zákona o zemědělství.⁵⁰ Jednotlivé podmínky jsou rozebrány podrobněji v následujících oddílech.

1.3.1 Aktivní zemědělec

Jak již bylo uvedeno výše, první podmínkou, kterou musí žadatel o poskytnutí přímé platby podle ustanovení nařízení vlády č. 50/2015 Sb. splňovat je ta, aby byl aktivním zemědělcem podle Nařízení 1307/2013. Nařízení 1307/2013 vymezuje pojem „aktivní zemědělec“ spíše nepřímou, když uvádí, kterým fyzickým či právnickým osobám, (či jejich skupinám) nebudou poskytovány přímé platby, a to z toho důvodu, že se nejedná o aktivní zemědělce, na jejichž podporu jsou přímé platby určeny.⁵¹

⁴⁹ Požadavek, že subjekt žádající o datace musí být zemědělským podnikatelem, je požadavkem národního práva. Jak je patrné z výše uvedeného vymezení, pro zahrnutí pod pojem zemědělec tak, jak je definován v Nařízení 1307/2013, je nerozhodné jaké právní postavení (např. podnikatel/nepodnikatel) nebo právní formu (např. obchodní společnost/družstvo) osoba nebo jejich skupina má podle vnitrostátních právních předpisů. Rozhodné je toliko, zda osoba (či jejich skupina) vykonává zemědělskou činnost a její zemědělský podnik je na území spadajícím do územní působnosti Smlouvy o EU a Smlouvy o fungování EU.

⁵⁰ Podle nařízení vlády č. 50/2015 Sb. může kromě osob splňujících všechny výše uvedené podmínky o přímé platby zemědělcům požádat také organizační složka státu (podle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích), která splňuje výše uvedené podmínky s výjimkou té, že je zemědělským podnikatelem podle zákona o zemědělství.

⁵¹ Na základě Nařízení 1307/2013 však platí, že osoba či skupina osob je považována za aktivního zemědělce, pokud předloží ověřitelné důkazy ve formě požadované členskými státy, které prokazují, že roční částka přímých plateb tvoří alespoň 5 % celkových příjmů, které získala z nezemědělské činnosti v posledním účetním období, pro které jsou tyto důkazy k dispozici, nebo že její zemědělská činnost není zanedbatelná nebo že jejím hlavním obchodním nebo podnikatelským cílem je výkon zemědělské činnosti.

Těmito osobami jsou osoby nebo jejich skupiny, jejichž zemědělské plochy jsou převážně plochy přirozeně ponechávané ve stavu vhodném pro pastvu nebo pěstování plodin, a které na uvedených plochách nevykonávají minimální činnost stanovenou členskými státy. Také se jedná o osoby nebo jejich skupiny, které provozují letiště, železniční služby, vodárny, služby v oblasti nemovitostí a stále sportovní a rekreační areály.

Narizení 1307/2013 umožňuje členským státům, aby na základě objektivních a nediskriminačních kritérií na seznam zařadili jakékoli další obdobné nezemědělské podniky nebo činnosti a také aby na základě objektivních a nediskriminačních kritérií rozhodly, že se přímé platby nebudou poskytovat fyzickým či právnickým osobám (nebo jejich skupinám), jejichž zemědělská činnost tvoří pouze zanedbatelnou část jejich celkových hospodářských činností, nebo jejichž hlavním obchodním nebo podnikatelským cílem není výkon zemědělské činnosti. Upřesnění, která Evropská unie umožnila provést členským státům, obsahuje v české právní úpravě § 3 nařízení vlády č. 50/2015 Sb. Lze konstatovat, že Česká republika možnosti doplnit na seznam další nezemědělské podniky nebo činnosti příliš nevyužila a pouze seznam činností upřesnila s odkazem na klasifikaci podle tříd CZ NACE, o které již bylo stručně pojednáno výše. Ve vztahu k zanedbatelnosti zemědělské činnosti pak česká právní úprava stanovila, že zemědělská činnost není zanedbatelná, pokud je nezbytná pro zajištění dalších činností žadatele o poskytnutí přímé platby zemědělcům.⁵²

1.3.2 Zemědělský podnikatel

Druhou podmínkou, kterou musí žadatel o poskytnutí přímé platby podle § 2 odst. 1 písm. b) nařízení vlády č. 50/2015 Sb. splňovat, je ta, aby byl zemědělským podnikatelem podle zákona o zemědělství. Tato podmínka je v českém právním prostředí od roku 2015 nová. Do roku 2015 nebyla právně zakotvena, a tak nebránila tomu, aby osobami, které mohly o zemědělské dotace žádat, byly i zemědělci, kteří nebyli zemědělskými podnikateli podle zákona o zemědělství, nýbrž pouze obhospodařovali zemědělskou půdu, která na ně byla evidovaná v evidenci využití půdy podle uživatelských vztahů.

⁵² Pokud je žadatel právníkou osobou nebo organizační složkou státu má předložit současně se žádostí o poskytnutí přímé platby zemědělcům dokument o svém založení, ve kterém je uvedeno, že zemědělská činnost je nezbytná pro zajištění jeho dalších činností v oblasti vědy, výzkumu, vzdělávání a výuky, zkušebnictví nebo v oblasti hospodaření a správy majetku České republiky.

Použití obratu nařízení vlády č. 50/2015 Sb., že žadatel o poskytnutí přímé platby musí být „zemědělským podnikatelem podle zákona o zemědělství“ je možné podrobit kritice jako ne příliš vhodné, a to zejména z toho důvodu, že neodpovídá na otázku, zda jsou za zemědělské podnikatele podle zákona o zemědělství považováni toliko zemědělské podnikatelé, kteří jsou podle zákona o zemědělství jako zemědělské podnikatelé evidováni, nebo zda za zemědělské podnikatele mohou být pro dotační účely považováni také drobní chovatelé a pěstitelé, jejichž činnost sice vykazuje charakteristické znaky podnikání (které byly popsány výše), kteří však v evidenci zemědělských podnikatelů evidováni nejsou, a to proto, že jim zákon o zemědělství uděluje z povinnosti evidence výjimku⁵³.

Diskuse o tom, zda na osobu bude nebo nebude pohlíženo jako na podnikatele by, pokud by to nově od roku 2015 nemělo bezprostřední vliv na její

⁵³ Zákon o zemědělství problematiku podnikání v zemědělství upravuje zejména v § 2e, který v sobě pod nadpisem „Podnikání v zemědělství“ obsahuje 4 odstavce, z nichž bude na tomto místě věnována pozornost prvním dvěma. První odstavec § 2e, obsahuje základní definici zemědělského podnikatele a obecné podmínky, které musí splňovat fyzická osoba, aby mohla být zemědělským podnikatelem. Stanoví, že zemědělským podnikatelem podle zákona o zemědělství je fyzická nebo právnická osoba, která hodlá provozovat zemědělskou výrobu jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku, za podmínek stanovených zákonem o zemědělství a která, pokud jde o osobu fyzickou, je plně svéprávná, má trvalý pobyt na území České republiky a pohovorem před místně příslušným obecním úřadem obce s rozšířenou působností prokázala základní znalost jazyka českého, nejedná-li se o občana České republiky nebo o občana členského státu Evropské unie. (Požadavky ve vztahu k odbornosti a bezúhonnosti byly zrušeny nálezem Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 38/04).

Zákon o zemědělství v rámci této základní definice neobsahuje žádnou zmínku o tom, že by osoba musela být pro to, aby byla zemědělským podnikatelem, někde registrovaná nebo evidována. Nestanoví ani podmínku držitelství osvědčení nebo průkazu. Stanoví pouze to, že zemědělským podnikatelem podle zákona o zemědělství je osoba, která hodlá provozovat zemědělskou výrobu určitým kvalifikovaným, v zákoně vymezeným způsobem (jako soustavnou a samostatnou činnost vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku, za podmínek stanovených zákonem o zemědělství atd.) Na definici uvedenou v prvním odstavci § 2e zákona o zemědělství stále pod jednotlivým nadpisem „Podnikání v zemědělství“ vztahujícím se na celý § 2e zákona o zemědělství navazuje odstavec druhý § 2e zákona o zemědělství, který stanoví, že fyzická osoba provozující drobné pěstitelské a chovatelské činnosti, anebo prodávající nezpracované rostlinné a živočišné výrobky, nepodléhá evidenci zemědělského podnikatele podle zákona o zemědělství. O evidenci dále pojednává § 2f zákona o zemědělství, když stanoví, že fyzická nebo právnická osoba, vyjma fyzické osoby podle § 2e odst. 2, která hodlá podnikat v zemědělství je povinna se zaevidovat. Z tohoto pravidla tedy vyplývá, že osoby podle § 2e odst. 2 (kterými jsou právě drobní pěstitelé a chovatelé) povinnost zaevidovat se nemají.

možnost požádat o dotace a následně být povinna dodržovat pravidla podmíněnosti, byla čistě akademická. Při bližším pohledu na realie českého zemědělství je však možné ze Zprávy o stavu zemědělství⁵⁴ vyčíst, že koncem roku 2013 bylo ve strukturální zemědělské statistice Českého statistického úřadu evidováno přes 48 tisíc zemědělských podniků⁵⁵. Drobní pěstitelé a chovatelé bez podnikatelského osvědčení přitom provozovali 38 %⁵⁶ těchto podniků, což nepředstavuje malý podíl. Současně celkově téměř 65 % podniků obhospodařujících zemědělskou půdu mělo výměru do 10 ha a téměř 53 % podniků dokonce výměru toliko do 5 ha.⁵⁷ Zastoupení drobných pěstitelů a chovatelů lze v těchto skupinách podniků předpokládat, a tak lze s ohledem na výše uvedená čísla konstatovat, že jejich postavení v České republice je nezanedbatelné. Vzhledem k tomu, že však výklad spěje k postoji, že by za zemědělské podnikatele podle zákona o zemědělství měli být považováni pouze ti, kteří jsou evidováni v evidenci zemědělských podnikatelů⁵⁸, budou se pravděpo-

54 MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Zemědělství 2013*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014. ISBN 978-80-7434-151-9. Dostupné také z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2013.html>

55 Od termínu „podnik“ bylo od roku 2014 v české legislativě upuštěno. Nové NOZ v § 502 definuje v podobném významu jako podnik obchodní závod, a to jako organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu. Právo EU však s pojmem podnik nadále pracuje například v čl. 1 Přílohy I. k Nařízení Komise (ES) č. 70/2001, podle kterého se podnikem rozumí každý subjekt vykonávající hospodářskou činnost, bez ohledu na jeho právní formu. K těmto subjektům patří zejména osoby samostatně výdělečně činné a rodinné podniky vykonávající řemeslné či jiné činnosti a obchodní společnosti nebo sdružení, která běžně vykonávají hospodářskou činnost. Také Nařízení 1307/2012 pracuje s pojmem podnik, když vymezuje, že zemědělským podnikem se rozumí soubor všech produkčních jednotek využívaných k zemědělské činnosti a spravovaných zemědělcem, které se nacházejí na území stejného členského státu.

56 MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Zemědělství 2013*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014. ISBN 978-80-7434-151-9. Dostupné také z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2013.html>, s. 121-124.

57 MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Zemědělství 2013*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014. ISBN 978-80-7434-151-9. Dostupné také z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2013.html>, s. 121-124.

58 Podpořit tento výklad lze také § 3 odst. 8 zákona o zemědělství, který stanoví, že v případě, že podmínky poskytnutí dotace stanoví, že dotace může být poskytnuta jen žadateli, který je podnikatelem, součástí žádosti o dotaci musí být doklad prokazující jeho oprávnění k podnikání podle zvláštního právního předpisu (poznámka pod čarou u tohoto ustanovení odkazuje na § 2 zrušeného obchodního zákoníku). Ustanovení § 3 odst. 8 zákona o zemědělství dále stanoví, že zemědělský podnikatel evidovaný podle § 2f až 2fb prokazuje oprávnění k podnikání osvědčením o zápisu do evidence zemědělského podnikatele. Příslušný orgán si tuto skutečnost má ověřit v informačním systému evidence zemědělského podnikatele.

dobně i drobní chovatelé a pěstitelé muset pro účast na dotačním systému do evidence zemědělských podnikatelů zaevidovat⁵⁹, což pro ně může mít i na první pohled ne zcela zřejmé důsledky.⁶⁰

Přestože se může zdát, že se výklad pojmu „zemědělský podnikatel podle zákona o zemědělství“ vyjasňuje, lze si představit, že by se při dostatečné motivaci a argumentačním umu dalo z právní úpravy v zákoně o zemědělství dovodit, že do kategorie zemědělských podnikatelů podle zákona o zemědělství mohou za určitých okolností⁶¹ patřit i drobní chovatelé a pěstitelé a tedy podmínku pro možnost požádat o zemědělské dotace splňují. Z hlediska návrhu dle lege ferenda lze tedy doporučit, aby byl obrat, že žadatel o přímé platby musí být „zemědělským podnikatelem podle zákona o zemědělství“, upřesněn, a to zejména s ohledem na jeho význam pro dotační problematiku a s ní spojenou problematiku pravidel podmíněnosti. To by jistě přispělo k větší právní jistotě. Vzorem formulace přitom může být například § 4 nařízení vlády č. 262/2012 Sb. o stanovení zranitelných oblastí a akčním programem, který při vymezení osobní působnosti akčního programu

⁵⁹ Je možné argumentovat, že zaevidování je jednoduchý úkon, který může ten, kdo má v úmyslu o dotace žádat, zvládnout. Na druhou stranu však nelze přehlížet, že některé osoby mají možnost podnikat vedle své profese omezenou. Jedná se například o zaměstnance uvedené v § 303 zákoníku práce, kteří mohou podnikat jen s předchozím písemným souhlasem zaměstnavatele, u něhož jsou zaměstnání nebo o zaměstnanci podle § 304 zákoníku práce, kteří mohou vedle svého zaměstnání vykonávaného v základním pracovněprávním vztahu vykonávat výdělečnou činnost, která je shodná s předmětem činnosti zaměstnavatele, u něhož jsou zaměstnání, jen s jeho předchozím písemným souhlasem.

⁶⁰ Například ve vztahu k sankcionování se postavení zemědělských podnikatelů oproti postavení zemědělských nepodnikatelů liší. Zemědělství nepodnikatelé mohou být sankcionováni za přestupky v přestupkovém režimu, zatímco zemědělství podnikatelé budou sankcionováni v rámci režimu jiných správních deliktů. Je téměř pravidlem, že pokud je skutková podstata přestupku a jiného správního deliktu stejná, sankce ukládaná za jiný správní delikt je přísnější. Zemědělství podnikatelé jsou tedy oproti nepodnikatelům sankcionováni za stejné deliktivní jednání více. Jednou zaevidovaný zemědělský podnikatel si již nebude moci vybrat, že chce být zemědělským podnikatelem pouze pro účely dotační. Podnikatelský status mu zůstane.

⁶¹ Lze si představit, že také fyzická osoba provozující drobné pěstitelské a chovatelské činnosti, anebo prodávající nezpracované rostlinné a živočišné výrobky by za předpokladu, že by vyhověla ustanovením NOZ o podnikateli a podnikání mohla být považována za zemědělského podnikatele, pokud by své výpěstky nebo odchovky prodávala soustavně (například každoročně po sklizni), samostatně, na vlastní účet, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku. V tomto se tedy drobný pěstitel nebo chovatel od osoby, která je povinna se jako zemědělský podnikatel evidovat nijak významně neodlišuje. Stejně je v tomto smyslu spíše určení, co se ještě rozumí drobnými pěstitelskými a chovatelskými činnostmi a prodáváním nezpracovaných rostlinných a živočišných výrobků a co již spadá za hranici uvedeného.

stanoví, že se vztahuje na „fyzické nebo právnické osoby, které provozují zemědělskou výrobu ve zranitelných oblastech a jsou zapsány do evidence podle zákona o zemědělství“ (dále jen „zemědělský podnikatel“).

1.3.3 Evidence využití půdy podle uživatelských vztahů

Třetí podmínkou, kterou musí žadatel o přímé platby splňovat, je ta, že obhospodařuje zemědělskou půdu evidovanou na něj v evidenci využití půdy podle uživatelských vztahů podle zákona o zemědělství. Evidence využití půdy je informačním systémem veřejné správy, jehož správcem je Ministerstvo zemědělství. Vedle evidence zemědělských podnikatelů, o které již bylo stručně pojednáno výše, a dalších evidencí je možné také evidenci využití půdy řadit mezi součásti řídicích a kontrolních systémů, které byly zřízeny Ministerstvem zemědělství v rámci jeho povinnosti uložené mu v § 2 odst. 2 zákona o zemědělství, a to povinnosti být odpovědné za provádění společné zemědělské politiky Evropské unie podle příslušných přímo použitelných předpisů Evropské unie. Problematiku evidence využití půdy upravuje v České republice zejména zákon o zemědělství a nařízení vlády č. 307/2014 Sb., o stanovení podrobností evidence využití půdy podle uživatelských vztahů, ve znění pozdějších předpisů.

Evidence využití půdy slouží mimo jiné k ověřování správnosti údajů uvedených v žádosti o dotace na zemědělskou půdu a představuje také jeden z velmi významných nástrojů pro kontrolu dodržování pravidel podmíněnosti. Evidence využití půdy obsahuje evidenci půdy, evidenci ekologicky významných prvků a evidenci hospodářství podle objektů určených k chovu evidovaných zvířat s výjimkou včel.

Základní jednotkou evidence půdy je půdní blok o minimální výměře 0,01 ha, který představuje souvislou plochu zemědělsky obhospodařované půdy zřetelně v terénu oddělené zejména lesním porostem, zpevněnou cestou, pozemní komunikací, vodním útvarem povrchových vod nebo trvale zemědělsky neobhospodařovanou půdou, která může zahrnovat ekologicky významný prvek obklopený zemědělsky obhospodařovanou půdou. Za půdní blok se považuje také ekologicky významný prvek, který není součástí půdního bloku a současně bezprostředně přiléhá k zemědělsky obhospodařované půdě evidované jako půdní blok. Typické pro půdní blok je, že se jedná o souvislou plochu zemědělské půdy s jednou kulturou

obhospodařovanou jedním uživatelem v jednom režimu obhospodařování (konvenční vs. přechodné vs. ekologické hospodaření).⁶²

Půdní blok se může dělit na díly. Díl půdního bloku, který je součástí půdního bloku, představuje souvislou plochu půdy o minimální výměře 0,01 ha, jejíž hranice lze identifikovat v terénu, a na níž vykonává vlastním jménem a na vlastní odpovědnost zemědělskou činnost uživatel (kterým může být fyzická nebo právnická osoba) a je na ní pěstován jeden druh zemědělské kultury stanovené podle § 3i zákona o zemědělství, popřípadě se na ní nachází ekologicky významný prvek podle § 3aa odst. 4 zákona o zemědělství.

Evidence využití půdy je vedena v digitální formě. Její kontrolu a aktualizaci provádí podle § 4a odst. 10 zákona o zemědělství Státní zemědělský intervenční fond. Lze pozorovat, že evidence směřuje k tomu, aby bylo o půdním bloku/dílu bezprostředně dostupných co nejvíce relevantních informací. Zejména pak informace, které potřebuje k jeho řádnému užívání jeho uživatel, a informace, které ke kontrole řádného užívání potřebuje kontrolní orgán. V České republice je synonymem pro evidenci využití půdy LPIS (Land Parcel Information System)⁶³. Jeho význam je pro efektivní fungování celého systému společné zemědělské politiky klíčový. Lze tvrdit, že bez něj by fungování celého zemědělského systému v dnešní podobě, jehož neodmyslitelnou součástí jsou také pravidla podmíněnosti a jejich kontrola, nebylo možné. LPIS přitom neslouží pouze úředníkům, ale je významně zaměřen také na samotné zemědělce. *Cum grano salis* je možné se o něm vyjádřit v tom smyslu, že „vše, co potřebuje zemědělec pro své hospodaření vědět, je schopen v LPIS dohledat“. LPIS je nezávislým referenčním registrem, který slouží zemědělcům jako rychlý zdroj informací o jimi užívané půdě. Na základě informací, které jsou jim prostřednictvím LPIS dostupné jsou schopni rychle a efektivně vyhledat, jaká omezení se na jejich pozemky vztahují.⁶⁴ To jim bezesporu ulehčuje práci a přispívá k efektivnosti celého pravidly podmíněnosti významně ovlivňovaného zemědělského hospodaření.

⁶² Principy českého LPIS. www.lpis.eu [online]. [cit. 22. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.lpis.eu/cz/case/ch0201.html>

⁶³ Land Parcel Information Systems for implementing the CAP: Supporting the CAP & land management. In: *European Commission: Joint Research Centre* [online]. [cit. 28. 6. 2015]. Dostupné z: <http://ies.jrc.ec.europa.eu/our-activities/support-for-member-states/lpis-iacs.html>

⁶⁴ Představujeme Vám Český LPIS. In: *LPIS Sitevell* [online]. [cit. 28. 6. 2015]. Dostupné z: www.lpis.cz

Hlavním účelem vzniku LPIS bylo vyhovění požadavkům EU na identifikaci půdy způsobilé pro dotační platby⁶⁵ a pro ověřování údajů v podávaných žádostech o platby ve vztahu k půdě. Záhy se však našla široká škála jeho dalšího uplatnění například jako podkladu pro vedení zákonných evidencí o použití hnojiv, pastvy nebo přípravků na ochranu rostlin. LPIS dále slouží také jako podklad pro stanovení omezení hospodaření z titulu nitratové směrnice nebo erozní ohroženosti. Jak omezení hospodaření z titulu nitratové směrnice, tak omezení z titulu erozní ohroženosti přitom mají, jak je popsáno dále v této knize, velmi úzkou vazbu na pravidla podmíněnosti. LPIS je využíván také ve vztahu k oblasti lokalizace ohnisek nálezů zvířat nebo v oblasti monitoringu výskytu škodlivých organismů.⁶⁶ Další informace o LPIS a jeho funkcích jsou uváděny také dále v této knize u pojednání o vybraných pravidlech podmíněnosti, pokud je v jejich souvislosti funkcí LPIS nějak využíváno.

1.4 Pozadí pravidel podmíněnosti

V této podkapitole je pozornost stručně věnována některým otázkám, které tvoří pozadí pravidel podmíněnosti. Pravidla podmíněnosti totiž nestojí izolovaně, ale zapadají do podstatně širšího rámce uplatňovaného v rámci politik Evropské unie.

1.4.1 Několik poznámek k požadavku na ochranu životního prostředí

Smlouva o fungování Evropské unie v čl. 11 předpokládá promítnutí požadavku na ochranu životního prostředí také při vymezování a provádění jiných politik Evropské unie.⁶⁷ Jednou z těchto politik je také společná zemědělská politika. Zemědělská politika patří v rámci Evropské unie mezi společné

⁶⁵ Land Parcel Information Systems for implementing the CAP: Supporting the CAP & land management. In: *European Commission: Joint Research Centre* [online]. [cit. 28. 6. 2015]. Dostupné z: <http://ies.jrc.ec.europa.eu/our-activities/support-for-member-states/lpis-iacs.html>

⁶⁶ O aplikaci Registr půdy: Základní informace o největším zemědělském registru. *www.eagri.cz* [online]. 2015 [27. 6. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/farmar/LPIS/>

⁶⁷ TKÁČIKOVÁ, Jana. Nástroje ochrany životního prostředí v zemědělské politice. In: DIENSTBIER, Filip (ed.) *Nástroje ochrany životního prostředí - role práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2011, s. 125-132. ISBN 978-80-87382-13-4.

politiky, které jsou vykonávány přímo institucemi Evropské unie, na které delegovaly příslušné pravomoci členské státy.⁶⁸ Princip integrace se v rámci této politiky odráží mimo jiné také promítnutím dvou převážně ekonomicky zaměřených principů, které se pak projevují i v samotných jejích nástrojích, mezi které patří také pravidla podmíněnosti. Jedná o princip „znečišťovatel platí“ a princip „providers get“.⁶⁹ Evropská unie dnes klade při tvorbě svých politik stále větší důraz nejen na promítání požadavku na ochranu životního prostředí, ale také na uplatňování principu udržitelnosti s cílem stimulovat takový ekonomický růst, který umožní dosáhnout zvyšování kvality života, avšak s minimalizací negativních dopadů na životní prostředí.⁷⁰ Nebylo tomu tak však vždy.

1.4.2 Stručný pohled do historie

Po druhé světové válce byla Evropa dovozcem potravin a evropské zemědělství bylo méně efektivní a konkurenceschopné. V rámci společné zemědělské politiky začalo být zemědělství dotováno.⁷¹ Přímé platby byly původně vázány na produkci, což se projevilo jejím nárůstem a zintenzivněním doprovázeným negativním vlivem na životní prostředí.⁷² Později, zejména v rámci tzv. Fischlerovy reformy⁷³ z roku 2003, začaly být platby oddělo-

⁶⁸ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. xlviii, 879 s., s. 692. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-717-9430-9.

⁶⁹ TKÁČIKOVÁ, Jana. Nástroje ochrany životního prostředí v zemědělské politice. In DIENSTBIER, Filip (ed.) *Nástroje ochrany životního prostředí - role práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2011, s. 125-132, 8 s. ISBN 978-80-87382-13-4.

⁷⁰ Státní politika životního prostředí České republika 2012-2020. www.mzp.cz [online]. 2013 [cit. 6. 5. 2015]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/statni_politika_zivotního_prostředí

⁷¹ Pro zásahy do ekonomiky, kterými jsou například také zemědělské dotace, je poměrně typické, že jakmile jsou jednou zavedeny, jejich rušení je problematické, přestože primární důvod k jejich zavedení již zanikl. Blíže viz GREGA, Libor. *Ekonomická opodstatněnost podpory zemědělství*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta, 2005, 50 s. ISBN 80-715-7829-0.

⁷² Jak píše například Vícha, některé veřejné podpory mohou podporovat činnosti, jež mají při rozšíření jejich rozsahu nepříznivý vliv na životní prostředí. V této souvislosti se někdy hovoří o tzv. environmentálně škodlivých podporách (environmental harmful subsidies). Více viz VÍCHA, Ondřej. *Princip „znečišťovatel platí“ z právního pohledu*. Praha: Linde, 2014, 234 s., s. 33. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-947-2.

⁷³ Více k reformám společné zemědělské politiky a jejímu vývoji lze ve velmi srozumitelném a přehledném zpracování nalézt například v publikaci TOMŠÍK, Karel. *Vývoj a perspektivy evropského venkova: aspekty konkurenceschopnosti a udržitelného rozvoje v evropském venkovském prostoru v prostředí globalizace*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 208 s., s. 39 a násl. ISBN 978-80-7357-495-6.

vány od produkce⁷⁴. Tím přestal být na zemědělce vyvíjen produkční tlak a projevil se u nich zájem o výrobní postupy šetrnější k životnímu prostředí a mající za výsledek vyšší kvalitu produktů, ať už rostlinných či živočišných. Zemědělci také přestali být motivováni obhospodařovat jen velmi úrodnou půdu a zanedbávat hospodaření v oblastech s podmínkami pro zemědělství horšími. Hlavním produktem zemědělského hospodaření se postupně stávala v některých oblastech spíše údržba krajiny⁷⁵, zatímco význam vlastní vyprodukované komodity ustupoval do pozadí. Tím byl přesouván důraz z produkčních funkcí zemědělství na funkce mimoprodukční, které jsou zvláště významné ve vztahu k životnímu prostředí a jeho ochraně.

1.4.3 Několik poznámek k vývoji a trendům

V současné době je vyplácení podpor vázáno na dodržování pravidel podmíněnosti, která si kladou za cíl negativní vlivy zemědělství na životní prostředí zmírňovat a zajistit ochranu základních environmentálních veřejných statků.⁷⁶ Povinnost dodržovat pro získání platby dotace určitá environmentální pravidla však není nová. Při stručném exkurzu do historie lze zjistit, že zásadu, že platba příjemcům některých podpor v rámci společné zemědělské politiky v plné výši by měla být spojena s dodržováním pravidel týkajících se hospodaření s půdou, zemědělské produkce a zemědělské činnosti, zavedlo již Nařízení Rady (ES) č. 1782/2003, které bylo nahrazeno nařízením (ES) č. 73/2009.⁷⁷ Tato zásada byla převzata také do nových dotačních nařízeních EU č. 1306/2013 resp. 1307/2013, která se v plném rozsahu uplatňují od roku 2015, a lze předpokládat, že dodržování environmentálních pravidel zůstane předpokladem pro získání dotačních plateb i v budoucnu.

⁷⁴ BEČVÁŘOVÁ, Věra; JURČICA, Alois. *Koncepce pilířů I a II SZP v dotační politice ČR*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008, 70 s., s. 26–34. ISBN 978-80-7375-252-1.

⁷⁵ Srov. např. LOKOČ, Radim. *Čeští zemědělci jako správci krajiny?* Brno: 2009. Disertační práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce: Zbyněk ULČÁK. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/156036/fss_d/

⁷⁶ TKÁČIKOVÁ, Jana; VACULÍK, Petr. *Cross Compliance jako nástroj udržitelného zemědělství*. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 9 s. ISBN 978-80-210-5151-5.

⁷⁷ DANIELSEN, Jens Hartig. *EU agricultural law*. xvi, 217 s., s. 143. European monographs, 83. ISBN 978-90-411-3280-2.

1.4.4 Stručně k aspektu dobrovolnosti účasti v dotačním systému

Na tomto místě je nutné konstatovat, že jak vyplývá mimo jiné také z judikatury SDEU, například ve věci vedené pod označením C-11/12⁷⁸, ve které byla řešena odpovědnost za porušení pravidel podmíněnosti, účast zemědělců v systému poskytování zemědělských dotací není povinná. Záleží jen na jejich rozhodnutí, zda o dotace požádají, čímž na sebe přeberou také závazek dodržovat pravidla podmíněnosti, nebo o dotace nezažádají a zůstanou mimo tento systém.

Ukazuje se však, že s ohledem na současné nastavení pravidel podmíněnosti, není volba zemědělských podnikatelů v této záležitosti až tak obtížná, neboť environmentální pravidla, která jsou zakotvena v národním právním řádu České republiky a s pravidly podmíněnosti se překrývají, musí zemědělství podnikatelé pod hrozbou sankce, například pokutou, dodržovat stejně. Pokud existuje povinnost pravidla dodržovat, je z pohledu povinných subjektů v rovině náhledu prizmatem primární odpovědnosti za dodržování pravidel nerozhodné, z jakého je to titulu. Ne všechna pravidla podmíněnosti se však s těmi národními překrývají, a tak stále existují pravidla, která zemědělství podnikatelé při své neúčasti v systému povinni dodržovat nebudou. Přestože praktická fakticita může být jiná, účast v systému poskytování zemědělských dotací zůstává dobrovolná. Mimo jiné svým aspektem dobrovolnosti se tak zemědělské dotace z hlediska teorie nástrojů ekologické politiky řadí mezi ekonomické nástroje.⁷⁹ Jedním z cílů ekonomických nástrojů v právu životního prostředí je také internalizace externalit⁸⁰, kterých

⁷⁸ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. 12. 2012. Věc C11/12. (*Maatschap L. A. en D. A. B. Langestraat en P. Langestraat/Troost proti Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie*). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 9. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/>

⁷⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 207 s., s. 27. ISBN 80-210-3599-4.

⁸⁰ Externalita neboli efekt přelévání nastává, když výroba nebo spotřeba způsobuje ne-dobrovolné náklady nebo přínosy jiným, tj. náklady nebo přínosy jsou přenášeny na jiné, aniž ti, kdo náklady způsobují, nebo ti, kdo přínosy získávají, za to platí. Externalita je tedy dopad chování jednoho ekonomického subjektu na blahobyt jiného subjektu, přičemž tento dopad se neodráží v penězích nebo tržních transakcích. Pokud se tedy dopad neodráží v penězích nebo tržních transakcích, znamená to, že subjekty si za dopady neplatí a dopady se tak odrážejí jen v subjektivních oceněních zainteresovaných subjektů. Dále se tento dopad odrážejí v neadekvátní ceně produkce, což je považováno za neefektivní. (Zdroj: BLAŽKOVÁ, Ivana. *Státní ingerence a podnikání*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013, s. 44. ISBN 80-737-5797-4.)

je s podnikáním v zemědělství spojených mnoho, ať už těch negativních, nebo i pozitivních. Nelze s jistotou tvrdit, že o zemědělské dotace žádají všichni podnikatelé v zemědělství. V posledních letech lze však pozorovat, že i bývalí „hrdí euroskeptici“ a odpůrci dotací o dotace žádají, čímž se rozrůstá i okruh subjektů, na které pravidla podmíněnosti dopadají. S tím roste i celková relevance pravidel podmíněnosti a začíná se projevovat pozitivní vliv jejich dodržování na životní prostředí.

1.4.5 Stručně k problematice znalostí pravidel podmíněnosti

Cílem podmíněnosti je přispět k rozvoji udržitelného zemědělství. Systém podmíněnosti v dnešní době již tvoří nedílnou součást společné zemědělské politiky⁸¹ a s ohledem na nezanedbatelný počet zemědělců, kteří o dotace žádají, jsou zemědělcům dobře známa i závazná environmentální pravidla, která mají být v zemědělství pod hrozbou sankce dodržována. Může tomu tak být částečně i proto, že Nařízení 1306/2013 si klade za cíl, aby příjemci podpor svým povinnostem, které mají v rámci pravidel podmíněnosti dodržovat, rozuměli. Za tímto účelem by podle Nařízení 1306/2013 členské státy měly veškeré požadavky a normy, které tvoří součást těchto pravidel, sdělovat vyčerpávajícím, srozumitelným a jasným způsobem a pokud možno i elektronickou cestou.

Dalším faktorem, který může přispívat k dobré znalosti pravidel podmíněnosti, je fungování zemědělského poradenského systému. Členské státy mají podle čl. 12 Nařízení 1306/2013 povinnost zavést zemědělský poradenský systém pro poskytování poradenství příjemcům v oblasti obhospodařování půdy a řízení zemědělských podniků. Zemědělský poradenský systém se týká povinností na úrovni zemědělských podniků vyplývajících z povinných požadavků na hospodaření a norem dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy, zemědělských postupů příznivých pro klima a životní prostředí a dalších požadavků a opatření.

Cílem systému má být pomoc příjemcům získat větší povědomí o vztahu mezi zemědělskými postupy a řízením zemědělských podniků na jedné straně a normami v oblasti životního prostředí, změny klimatu, dobrého

⁸¹ DANIELSEN, Jens Hartig. *EU agricultural law*. xvi, 217 s., s. 147. European monographs, 83. ISBN 978-90-411-3280-2.

zemědělského stavu půdy, bezpečnosti potravin, veřejného zdraví, zdraví zvířat a rostlin a dobrých životních podmínek zvířat na straně druhé. Zavedením a fungováním systému není nikterak dotčena povinnost a odpovědnost příjemců dotací dodržovat normy. Mají však, s ohledem na to, že poradenství je odděleno od kontrol, možnost seznámit se s normami, které na ně dopadají a které jsou povinni dodržovat, dříve, než ze zpráv o kontrole vyhotovovaných kontrolními orgány. Co víc, vzhledem k tomu, že členské státy mají podle Nařízení 1306/2013 povinnost zajistit, aby poradci působící v rámci zemědělského poradenského systému byli řádně kvalifikovaní a pravidelně školení, je poměrně dobrá šance, že poradci poskytované informace budou aktuální, zasvěcené a přesné. Stále však platí, že nepostřehnutí změn právních předpisů nebo jejich špatné pochopení patří k rizikům podnikání, které může mít za následek ztrátu nabízených výhod nebo dokonce i jiné sankce, za které si nese odpovědnost sám podnikatel.⁸²

V jistém smyslu „odvrácenou stranou“ dobré informovanosti a povědomí zemědělců o pravidlech podmíněnosti může být to, že je jimi částečně zastínována podstatně rozsáhlejší národní environmentální legislativa, která na zemědělství dopadá, což nečiní problém, když se pravidla podmíněnosti s požadavky národního práva překrývají, ale problém může způsobovat, pokud tomu tak není a požadavky národních environmentálních norem jsou jiné nebo přísnější. K nepřehlednosti a špatné odlišitelnosti jednotlivých druhů environmentálních pravidel může v očích zemědělců přispívat také fakt, že jak dodržování vnitrostátních pravidel, tak pravidel podmíněnosti je kontrolováno vnitrostátními kontrolními orgány.⁸³

1.4.6 Stručně k problematice sankcí v rámci dotačního systému

Sankce, které jsou za porušení pravidel podmíněnosti ukládány, by podle Nařízení 1306/2013 měly být přiměřené, účinné a odrazující. V systému podmíněnosti je toho dosahováno tak, že členské státy z porušení pravidel

⁸² SUCHÁNEK, Jaroslav. *Nové zemědělské a lesní právo*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1996, 227 s., s. 5. ISBN 80-717-5046-8.

⁸³ Podle čl. 96 odst. 3 Nařízení 1306/2013 členské státy provádějí kontroly na místě, aby ověřily, zda příjemce dodržuje povinnosti stanovené pravidly podmíněnosti. V roce 2015 se na kontrolách pravidel podmíněnosti podílelo 6 kontrolních a dozorových organizací. Patřil mezi ně Státní zemědělský intervenční fond, Česká inspekce životního prostředí, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Česká plemenářská inspekce, Státní veterinární správa a Státní zemědělská a potravinářská inspekce.

vyvozuji sankci v podobě částečného nebo úplného vyloučení z podpory.⁸⁴ Tím však nejsou dotčeny jiné sankce stanovené jinými ustanoveními právních předpisů Evropské unie nebo vnitrostátních právních předpisů. Příklady z praxe ukazují, že zemědělstí podnikatelé tohoto pravidla neznali se mohou domnívat, že za porušení pravidel mohou „přínejhorším dotace nezískat“.⁸⁵ Že mohou být za stejné jednání postiženi také národní sankcí (například pokutou, která nebývá nízká) si mnohdy neuvědomují. S ohledem na výše uvedené bude v rámci představení pravidel podmíněnosti poukazováno také na sankce, které za porušení příslušného pravidla hrozí podle národního práva, bez ohledu na to, zda se zemědělec systému poskytování dotací účastní nebo ne.

Způsob vyhodnocování míry porušení pravidel podmíněnosti a převod této míry na procenta snížení plateb zemědělských dotací je poměrně komplikovaný a regulovaný jak na úrovni práva Evropské unie, tak na úrovni národní. Základní pravidla pro vyhodnocování na úrovni práva Evropské unie stanoví Nařízení 1306/2013. Na tato pravidla pak navazuje nařízení vlády č. 309/2014 Sb. o stanovení důsledků porušení podmíněnosti poskytování některých zemědělských podpor. Vzhledem k tomu, že cílem této knihy není představení systému vyhodnocování porušení pravidel podmíněnosti, ale toliko jejich představení, bude přistoupeno v další části této knihy k určitému zjednodušení v tom smyslu, že nebude rozlišována úroveň porušení konkrétního standardu nebo požadavku tvořícího pravidla podmíněnosti

⁸⁴ Článek 91 Nařízení 1306/2013 stanoví, že pokud příjemce přímých plateb podle Nařízení 1307/2013 nedodržuje pravidla podmíněnosti, uloží se mu správní sankce. Správní sankce se však použije pouze tehdy, pokud nedodržení podmínek vyplývá z jednání nebo opomenutí, které lze přímo připsat dotyčnému příjemci a pokud je splněna jedna nebo obě dodatečné podmínky, a to podmínka, že nedodržení podmínek souvisí se zemědělskou činností příjemce a podmínka, že se jedná o plochu zemědělského podniku příjemce. Zemědělským podnikem se přitom rozumí všechny produkční jednotky a plochy spravované příjemcem, které se nacházejí na území stejného členského státu. Tato pravidla doplňuje článek 97 odst. 1 Nařízení 1306/2013, který stanoví, že správní sankce se ukládá, pokud kdykoli v daném kalendářním roce nejsou dodržována pravidla podmíněnosti a pokud dané nedodržení pravidel lze přímo přičíst příjemci, který v daném kalendářním roce podal žádost o podporu nebo žádost o platbu. Podle čl. 99 Nařízení 1306/2013 se správní sankce uplatní snížením nebo vyloučením celkové částky plateb, které byly nebo mají být poskytnuty dotčenému příjemci v souvislosti se žádostmi o podporu, které příjemce podal nebo podá během kalendářního roku, kdy došlo ke zjištění. Při výpočtu těchto snížení a vyloučení je třeba vzít v úvahu závažnost, rozsah, trvání a opakování zjištěného nedodržení požadavků, jakož i další v Nařízení vymezená kritéria.

⁸⁵ Čl. 99 odst. 4 Nařízení 1306/2013 stanoví, že v každém případě nesmí být celková výše snížení a vyloučení za jeden kalendářní rok vyšší než celková částka dotací.

z hlediska jeho rozsahu, závažnosti ani trvalosti, ani nebude v rámci těchto kategorií prováděno rozlišování na malé, střední nebo velké porušení. Kdykoli nebude standard dodržen zcela, bude v následujícím textu, který jednotlivé vybrané standardy nebo požadavky představuje, uvedeno, že standard nebyl dodržen nebo že mu nebylo vyhověno. To ovšem automaticky naznamená, že by se toto nedodržení nebo nevyhovění muselo nutně po provedení výpočtu a převedení podle Nařízení 1306/2013 a nařízení vlády č. 309/2014 Sb. promítnout do snížení vyplácené zemědělské dotace.

1.5 Právní zakotvení pravidel podmíněnosti a jejich systematika

V této kapitole je stručně pojednáno o právním zakotvení pravidel podmíněnosti v rámci pramenů práva a také o jejich systematice. Zařazení této kapitoly se ukázalo být nutné, neboť právní úprava pravidel podmíněnosti je poměrně komplikovaná a technicistní a pochopení provázanosti, logiky uspořádání a vazeb mezi standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu a povinných požadavků na hospodaření není bez předchozího osvětlení systematiky snadné.

Stěžejním právním předpisem upravujícím základní rámec pravidel podmíněnosti na úrovni práva Evropské unie je Nařízení 1306/2013. To nahradilo Nařízení 73/2009, které poskytovalo základní rámec pravidlům podmíněnosti před rokem 2015. Lze konstatovat, že se v souvislosti se změnami programovacího období společné zemědělské politiky pro roky 2014–2020 proti předchozím obdobím změnil také systém pravidel podmíněnosti, nikoli však výrazně. Stále je zachováno dělení pravidel podmíněnosti na dvě základní části, a to na povinné požadavky na hospodaření a na standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu. Došlo však ke změně terminologie a zkratk v českém překladu, což v mnohých adresátech pravidel podmíněnosti vyvolalo dojem, že od roku 2015 je „jinak úplně vše“. Dříve používaná zkratka pro povinné požadavky na hospodaření SMR⁸⁶ byla nahrazena zkratkou PPH. Zkratka pro označení standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu se změnila ze zkratky GAEC⁸⁷ na zkratku DZES. Došlo také k přečíslování některých požadavků.

⁸⁶ Z anglického Statutory Management Requirements.

⁸⁷ Z anglického Good Agricultural and Environmental Conditions.

Standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy zajišťují zemědělské hospodaření ve shodě s ochranou životního prostředí.⁸⁸ Standardy si definuje každý členský stát sám. Členským státům je však v Nařízení 1306/2013 dán rámec, ve kterém se musí pohybovat. Podle čl. 94 Nařízení 1306/2013 nesmí členské státy stanovit standardy, které nejsou stanoveny v příloze II Nařízení 1306/2013. Standardy, které členské státy podle přílohy II na vnitrostátní nebo regionální úrovni stanoví, přitom mají zohledňovat zvláštní charakteristiky dotyčných oblastí, včetně půdních a klimatických podmínek, stávajících způsobů hospodaření, využití půdy, střídání plodin, zemědělských postupů a struktury zemědělských podniků. Česká republika provedla stanovení standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu v příloze č. 2 k nařízení vlády č. 309/2014 Sb. o stanovení důsledků porušení podmíněnosti poskytování některých zemědělských podpor. Toto nařízení vlády bývá někdy označováno také jako „Nařízení vlády CC“ (CC od Cross Compliance).

Povinné požadavky na hospodaření jsou požadavky stanovené podle ustanovení 13 nařízení a směrnic EU. Podle definice uvedené v čl. 91 odst. 3 písm. b) Nařízení 1306/2013 je „požadavkem“ každý jednotlivý povinný požadavek na hospodaření stanovený právem Evropské unie uvedený v příloze II v rámci daného aktu, který se co do obsahu liší od jakýchkoli jiných požadavků stejného aktu. Podle čl. 93 odst. 2 Nařízení 1306/2013 dále platí, že právní předpisy uvedené v příloze II týkající se povinných požadavků na hospodaření se mají aplikovat v platném znění a v případě směrnic ve znění provedeném členskými státy.

Přestože pravidla podmíněnosti by měla ideálně být uplatňována ve všech členských státech EU jednotně, (mimo jiné proto, aby nedocházelo mezi zemědělci z různých členských států k diskriminaci), nelze očekávat, že tomu tak skutečně je. S ohledem na to, že je vycházeno také ze směrnic, které jsou závazné co do výsledků, jichž má být dosaženo, ovšem formy a metody dosažení těchto cílů si již volí samotné členské státy⁸⁹, lze předpokládat, že směrnice nebyly ve všech členských státech transponovány zcela totožně

⁸⁸ NOVOVNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi: aktualizované znění - leden 2014*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014, 73 s., s. 6. ISBN 978-80-87361-33-7.

⁸⁹ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6., přepracované a aktualizované vyd. Praha: Leges, 2010, 301 s., s. 79. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-60-8.

a že se tedy pravidla, která musí být v různých členských státech dodržována, od sebe mohou lišit.⁹⁰ Pro nařízení, která mají být v rámci pravidel podmíněnosti dodržována, platí, že mají být aplikována v platném (tedy aktuálním) znění. Vzhledem k tomu je tedy neustále potřeba sledovat případné novelizace a držet s aktuální právní úpravou krok, což může být pro zemědělce obtížné, a proto jim má pomoci například zemědělský poradenský systém nebo metodika průvodce kontrolou podmíněnosti vydávaná každoročně Ministerstvem zemědělství.

Seznam kontrolovaných požadavků podle aktů pro oblasti pravidel podmíněnosti v české právní úpravě stanovuje příloha č. 2 k nařízení vlády č. 309/2014 Sb. o stanovení důsledků porušení podmíněnosti poskytování některých zemědělských podpor. V rámci přílohy je uvedeno jak pořadové číslo aktu, jímž je každá směrnice nebo nařízení EU uvedené v příloze II Nařízení 1306/2013, tak pořadové číslo konkrétního požadavku, stanoveného podle ustanovení nařízení a směrnic. Příloha obsahuje také znění konkrétních kontrolovaných požadavků, které jsou vyjádřeny ve formě kontrolních otázek. Kontrolní otázky jsou formulovány tak, aby si na ně v případě správného plnění požadavku mohl kontrolní orgán odpovědět „ano“.⁹¹

Pravidla podmíněnosti, která, jak již bylo uvedeno výše, sestávají z povinných požadavků na hospodaření a standardů dobrého zemědělského a environmentálního stavu, se podle čl. 93 Nařízení 1306/2013 týkají třech oblastí, které jsou také oblastmi pro účely vyhodnocování dodržování pravidel podmíněnosti. Těmito oblastmi je oblast „*Životní prostředí, změna klimatu a dobrý zemědělský stav půdy*“, dále oblast „*Veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin*“ a konečně také oblast „*Dobré životní podmínky zvířat*“. Členění na výše vyjmenované 3 oblasti respektuje také Příloha II Nařízení 1306/2013. Příloha II Nařízení 1306/2013 též provádí podrobnější rozčlenění oblastí na hlavní témata. Těmi jsou v oblasti Životní prostředí, změna klimatu a dobrý zemědělský a environmentální stav půdy témata „*Voda*“, „*Půda a zásoby uhlíku*“, téma „*Biologická rozmanitost*“ a téma „*Krajina, minimální úroveň péče*“. V rámci oblasti Veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin jsou hlavními tématy „*Bezpečnost*

⁹⁰ Odtud také může pramenit nařikání některých zemědělců, kteří tvrdí, že za hranicemi České republiky „mají jiný Brusel“.

⁹¹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015., s. 9. ISBN 978-80-7434-208-0.

potravin“, „Identifikace a evidence zvířat“, „Náklady zvířat“ a „Přípravky na ochranu rostlin“. V rámci oblasti Dobré životní podmínky zvířat je pak hlavní téma pouze jedno a tím jsou „Dobré životní podmínky zvířat“. K jednotlivým oblastem a hlavním tématům jsou následně v rámci Přílohy II Nařízení 1306/2013 přiřazeny jednotlivé skupiny povinných požadavků na hospodaření a jednotlivé standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu.

Jak bylo předesláno již v úvodu, nebylo v možnostech této knihy zabývat se všemi povinnými požadavky na hospodaření a standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu zařazenými v rámci pravidel podmíněnosti. Proto musel být proveden jejich výběr. Zvoleny byly nakonec standardy a požadavky, které se vztahují k environmentálním aspektům rostlinné výroby, jakožto jedné z hlavních větví zemědělství. Tyto standardy a požadavky spadají převážně do oblasti pravidel podmíněnosti Životní prostředí, změna klimatu, a dobrý zemědělský a environmentální stav půdy. Z oblasti pravidel podmíněnosti Zdraví zvířat a rostlin s rostlinnou výrobou úzce souvisí povinné požadavky na hospodaření s pořadovým číslem aktu 10 (PPH 10). Ty se týkají přípravků na ochranu rostlin. V rámci zvoleného omezení pouze na výseč zemědělství představovanou rostlinnou výrobou budou v následujících kapitolách představeny všechny standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy, kterých je 7 a které stanovuje příloha č. 2 k nařízení vlády č. 309/2014 Sb. Z povinných požadavků na hospodaření budou rozebrány pouze ty, které mají vztah k rostlinné výrobě. Těmi je soubor požadavků PPH 1, věnovaný ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů, PPH 2, věnovaný ochraně volně žijících ptáků, PPH 3, věnovaný ochraně přírodních stanovišť volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a PPH 10, věnovaný problematice přípravků na ochranu rostlin. Naopak stranou pozornosti této knihy zůstanou ostatní povinné požadavky na hospodaření, které se vztahují spíše k živočišné výrobě a problematice bezpečnosti potravin.⁹²

⁹² Stranou pozornosti této knihy bude tedy ponechán soubor požadavků PPH 4, věnovaný zásadám a požadavkům potravinového práva, PPH 5 věnovaný zákazu používání některých látek v chovech zvířat, PPH 6, 7 a 8, který je věnovaný problematice identifikace a evidování prasat, resp. skotu, resp. ovcí a koz, a dále také PPH 9, věnovaný pravidlům pro prevenci, tlumení a eradikaci některých přenosných spongiformních encefalopatií (TSE), PPH 11, věnovaný minimálním požadavkům na ochranu telat, PPH 12, věnovaný minimálním požadavkům na ochranu prasat a PPH 13, věnovaný požadavkům na ochranu zvířat pro hospodářské účely.

V následující části knihy je již prováděno samotné představení pravidel podmíněnosti, které respektuje výše nastíněnou systematiku zavedenou přílohou II Nařízení 1306/2013. V rámci oblasti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy je nejprve věnována pozornost hlavnímu tématu Voda, následně hlavnímu tématu Půda a zásoby uhlíku, poté hlavnímu tématu Biologická rozmanitost a nakonec hlavnímu tématu Krajina, minimální úroveň péče. Poté kniha přechází do oblasti Veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin, kde se věnuje hlavnímu tématu Přípravky na ochranu rostlin.

2 OBLAST: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, ZMĚNA KLIMATU, DOBRÝ ZEMĚDĚLSKÝ A ENVIRONMENTÁLNÍ STAV PŮDY; HLAVNÍ TÉMA: VODA

Do oblasti pravidel podmíněnosti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy a pod hlavní téma Voda je Přílohou II Nařízení 1306/2013 řazen soubor povinných požadavků na hospodaření PPH 1 a standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu DZES 1, DZES 2 a DZES 3.

S ohledem na to, že voda je jednou ze základních složek životního prostředí a vliv zemědělského hospodaření na ni může být významný, není zařazení pravidel, která směřují k její ochraně, v rámci pravidel podmíněnosti překvapivé. Voda je stejně jako půda a mnoho dalších složek životního prostředí cenným a nenahraditelným přírodním zdrojem. V budoucnu, a to nejen z důvodů změny klimatu, hrozí snižování dostupnosti kvalitní vody nejen pro pitné účely. Také proto je potřeba vodě a její ochraně věnovat zvláštní pozornost již dnes, a to i ve vztahu k podnikání v zemědělství. Základním právním předpisem, který reguluje problematiku vod a jejich ochrany a zahrnuje v sobě také implementace směrnic, které mají původ na úrovni práva Evropské unie, je zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Vodní zákon jakožto ústřední právní předpis na úseku vodního hospodářství odráží současnou evropskou vodní politiku a reaguje na požadavky po trvale udržitelném a šetrném užívání vod.⁹³ Reaguje také na problémy, které se v souvislosti s ochranou vod vyskytují.

Jedním z těchto významných problémů, který se objevuje v návaznosti na zemědělské hospodaření, je také znečišťování vod závadnými látkami, ke kterému může docházet při nakládání s nimi. Zavadné látky jsou podle § 39 vodního zákona takové látky, které mohou ohrozit jakost povrchových nebo podzemních vod, ale které nejsou odpadními ani důlními vodami.

⁹³ STRNAD, Zdeněk a kol. *Vodní právo*. 1. vyd. Vodňany: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta rybářství a ochrany vod, 2013, 226 s., s. 21. ISBN 978-80-87437-45-2.

Základní pravidlo vodního zákona stanoví, že každý, kdo zachází se závadnými látkami, je povinen učinit přiměřená opatření, aby nevnikly do povrchových nebo podzemních vod a neohrozily jejich prostředí.

Při zemědělském hospodaření je mimo jiné nakládáno také s hnojivy, která lze v rámci klasifikace provedené vodním zákonem řadit mezi závadné látky, které představují pro vodu a její prostředí potenciální nebezpečí. Hnojivům je ve vztahu k ochraně vod věnována pozornost zejména proto, že se v souvislosti s jejich aplikací na zemědělské půdě mohou do vod uvolňovat dusičnany. Zejména otázkám spojeným s hnojením a dusičnany v návaznosti na ochranu vod je věnován soubor povinných požadavků na hospodaření PPH 1, který je představen v následující podkapitole.

2.1 Soubor požadavků PPH 1

Soubor povinných požadavků na hospodaření PPH 1 se týká problematiky ochrany vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů. Vychází ze směrnice Rady 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů, která je známá také pod označením „nitratová směrnice“. Konkrétně je předmětem souboru požadavků PPH 1 dodržování čl. 4 a 5 této směrnice. Směrnice, včetně požadavků vyplývajících z jejich čl. 4 a 5, byla v České republice implementována prostřednictvím vodního zákona a nařízení vlády č. 262/2012 Sb. o stanovení zranitelných oblastí a akčním programem. V rámci souboru požadavků PPH 1 je kontrolováno celkem 8 požadavků, kterým je věnována pozornost po stručném představení nitrátové směrnice a její implementace v českém právním prostředí.

2.1.1 Několik poznámek k nitrátové směrnici

Směrnice 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů (nitrátová směrnice) byla přijata na sklonku roku 1991 v rámci druhé vlny přijímání evropských právních předpisů ve vztahu k ochraně vod v rámci evropského komunitárního práva.⁹⁴ K přijetí nitrátové směrnice vedlo mimo jiné to, že v některých oblastech členských států stoupal obsah dusičnanů ve vodách a stav neodpovídal normám stanoveným

⁹⁴ STRNAD, Zdeněk a kol. *Vodní právo*. 1. vyd. Vodňany: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta rybářství a ochrany vod, 2013, 226 s., s.32. ISBN 978-80-87437-45-2.

ve směrnících o požadované jakosti povrchových vod. Situace na území dnešní České republiky v té době nebyla v tomto ohledu také ideální. Jak píše Jančářová, „[b]ěhem posledních 30 let komunistické nadvlády průměrný obsah dusičnanů ve spodních vodách v zastavěných oblastech a jejich okolí vzrostl čtyřikrát (ze 30 na 120 mg/l) a v zemědělských oblastech více než dvakrát (z 24 na 56 mg/l)“⁹⁵.

Lze tedy konstatovat, že znečištění vod dusičnany představovalo problém nejen v tehdejších členských státech, ale i jinde v Evropě. Znečištění vod z rozptýlených zdrojů bylo způsobováno hlavně dusičnany pocházejícími ze zemědělství.⁹⁶ Bylo tedy nutné v tomto směru přijmout určitá opatření.

Nitrátová směrnice byla přijata s cílem snížit znečištění způsobované dusičnany ze zemědělských zdrojů a předcházet dalšímu takovému znečištění. Naplňování těchto cílů směrnice si vyžádalo změny v zemědělském hospodaření a poměrně významně do něj zasáhlo. Lze však konstatovat, že nitrátová směrnice respektuje fakt, že používání hnojiv obsahujících dusík a statkových hnojiv je v zemědělství nezbytné vzhledem k tomu, že dusík je jednou z hlavních živin, které rostliny potřebují pro svůj růst. Směrnice tedy vychází z toho, že hnojit je nutné, ovšem za nepřehlížení faktu, že hnojení představuje pro životní prostředí nebezpečí.

Nitrátová směrnice členským státům uložila vymežit znečištěné vody a vody ohrožené znečištěním podle kritérií stanovených v příloze I. směrnice. Mezi tato kritéria patří, zda povrchové sladké vody (zejména pokud jsou využívány nebo určeny k odběrům pitné vody) obsahují nebo by mohly obsahovat více dusičnanů, než stanoví směrnice 75/440/EHS⁹⁸, zda podzemní vody obsahují nebo by mohly obsahovat více než 50 mg/l dusičnanů a také zda je v přírodních sladkovodních jezerech, v ostatních sladkovodních útvech,

⁹⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 207 s., s. 22. ISBN 80-210-3599-4.

⁹⁶ Zemědělci někdy poukazují v souvislosti se znečištěním vod dusičnany na to, že se velké množství dusičnanů ve vodách objevuje také v důsledku propustnosti septiků a přepadů u jímek, které jsou umístěny u lidských sídel a které nejsou napojeny na kanalizaci nebo čističku odpadních vod.

⁹⁷ Fakt, že zemědělství zůstává nejvýznamnějším zdrojem dusíku uvolňovaného do životního prostředí, konstatuje také ZPRÁVA KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU o provádění směrnice Rady 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů na základě zpráv členských států za období 2008–2011 /* COM/2013/0683 final */, Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1435354652048&uri=CELEX:52013DC0683>

⁹⁸ Tedy 50 mg/l.

v ústích řek, v pobřežních a v mořských vodách zjištěna nebo hrozí v blízké budoucnosti eutrofizace.⁹⁹ Od vymezení znečištěných vod a vod ohrožených znečištěním se následně odvinulo vymezení ohrožených oblastí. Jako ohrožené oblasti měly členské státy vymežit všechny známé půdní plochy na území svého státu, které jsou odvodňovány do vod znečištěných nebo ohrožených znečištěním a které přispívají ke znečišťování. Česká republika vymežila ohrožené oblasti za pomoci výčtu katastrálních území. Nevyužila tedy možnosti, kterou nitrátová směrnice také nabízí, a to uplatňovat akční program na celém území státu.¹⁰⁰

Členské státy mají na základě nitrátové směrnice povinnost přijmout zásady správné zemědělské praxe, které mají být zemědělci dodržovány na základě dobrovolnosti. Vedle toho mají členské státy povinnost připravit pro vymezené ohrožené oblasti akční programy s tím, že akční program může být pro všechny ohrožené oblasti v rámci území členského státu společný nebo mohou být připraveny pro jednotlivé ohrožené oblasti programy různé.¹⁰¹ Akční programy mají (na rozdíl od zásad správné zemědělské praxe, které mají být zemědělci dodržovány dobrovolně) obsahovat závazná opatření.¹⁰²

Omezení používání hnojiv odpovídající zásadám správných zemědělských postupů by mělo být založeno na rovnováze mezi předpokládanou potřebou dusíku u plodin na jedné straně a na zásobování plodin dusíkem z půdy a z hnojení na straně druhé. Rovněž by měla opatření v rámci akčního programu zajistit, že množství použitých statkových hnojiv, včetně výkalů hospodářských zvířat, nepřekročí stanovené množství na hektar za rok. Členským státům nitrátová směrnice umožňuje přijmout i dodatečná nebo

⁹⁹ Eutrofizací je podle výkladového ustanovení v čl. 2 nitrátové směrnice obohacení vody dusíkatými látkami, které způsobuje zrychlený růst řas a vyšších rostlin, a které vede k nežádoucímu porušení rovnováhy mezi organismy přítomnými ve vodě a jakostí vody.

¹⁰⁰ Podle Tkáčikové, pokud by všechny členské státy využily možnosti dané čl. 3 odst. 5 nitrátové směrnice a připravily a prováděly akční programy na celém území svého státu, bylo by zajištění ochrany vod před znečištěním dusičnany z difuzních zdrojů účinnější (viz TKÁČIKOVÁ, Jana In: PRŮCHOVÁ, Ivana; HANÁK, Jakub a kol. *Voda v právních vztazích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 238 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 481, s. 142. ISBN 978-80-210-7155-1.)

¹⁰¹ Česká republika má pouze jeden akční program. V rámci něho je však provedena diferenciace v závislosti na vlastnostech půd.

¹⁰² V České republice byl akční program přijat v právní formě nařízení vlády. Jeho pravidla jsou tedy pro okruh subjektů, na které dopadá, závazná.

účinnější opatření, která pokládají za potřebná, než která uvádí směrnice. Při výběru těchto opatření nebo postupů však mají členské státy vzít v úvahu jejich účinnost a související náklady ve srovnání s jinými možnými preventivními opatřeními. K posuzování účinnosti akčních programů mají členské státy připravit a zavést odpovídající monitorovací programy a akční programy přezkoumávat a v případě nutnosti upravovat nejméně každé čtyři roky.

2.1.2 Několik poznámek k implementaci nitrátové směrnice v českém právním řádu

Pro označení oblastí, které jsou v nitrátové směrnici nazvány jako ohrožené oblasti, použil zákonodárce v českém právním prostředí označení pojmem „zranitelné oblasti“¹⁰³. Zranitelnými oblastmi jsou podle § 33 vodního zákona území, kde se vyskytují povrchové nebo podzemní vody, zejména využívané nebo určené jako zdroje pitné vody, v nichž koncentrace dusičnanů přesahuje hodnotu 50 mg/l nebo mohou této hodnoty dosáhnout, nebo povrchové vody, u nichž v důsledku vysoké koncentrace dusičnanů ze zemědělských zdrojů dochází nebo může dojít k nežádoucímu zhoršení jakosti vody.

Vláda, na základě zmocnění, které jí bylo dáno v § 33 odst. 2 vodního zákona, stanovila zranitelné oblasti a přijala akční program nařízením vlády č. 103/2003 Sb. o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech. Toto nařízení bylo několikrát novelizováno a v roce 2012 nahrazeno nařízením vlády č. 262/2012 Sb. o stanovení zranitelných oblastí a akčním programem (pro účely této kapitoly dále jen „NV“ nebo „NV č. 262/2012 Sb.“), které je platné a účinné v současnosti ve znění novel, které byly přijaty zejména v souvislosti se změnou právní úpravy důsledků porušení pravidel podmíněnosti.

Seznam zranitelných oblastí je vymezen pomocí katastrálních území v příloze č. 1 k NV č. 262/2012 Sb. Akční program nemá omezenou pouze

¹⁰³ V angličtině jsou tyto oblasti označovány jako „vulnerable zones“. Překlad do češtiny jako „zranitelné oblasti“ nebo „ohrožené oblasti“ je tedy obojí možný. Bylo by však jistě vhodnější, aby zákonodárce zachovával terminologickou jednotu a nepoužíval pro stejné oblasti jiné označení v překladu nitrátové směrnice a jiné ve vodním zákoně.

působnost územní (vztahuje se toliko na zranitelné oblasti), ale také působnost osobní.¹⁰⁴ Vztahuje se toliko na zemědělské podnikatele, kteří provozují zemědělskou výrobu ve zranitelných oblastech. Platí, že pokud se podnik zemědělského podnikatele nachází ve zranitelné oblasti jen částečně, vztahuje se akční program pouze na zemědělské pozemky ve zranitelných oblastech. Akční program se nevztahuje na pěstování plodin ani na používání a skladování hnojiv pro účely výzkumu, vývoje a pokusnictví.

Obsah vybraných ustanovení NV č. 262/2012 Sb., který je relevantní ve vztahu k souboru požadavků PPH 1, které tvoří součást pravidel podmíněnosti, je nastíněn v rámci pojednání o jednotlivých požadavcích PPH 1 níže.

2.1.3 První požadavek PPH 1

První požadavek PPH 1 se týká období zákazu hnojení. Cílem zavedení tohoto požadavku je omezit hnojení v pro něj nevhodném období, a tím zabránit smyvu dusíkatých hnojivých látek do povrchových vod a průsaku do vod podzemních.¹⁰⁵ Období, ve kterých je ve zranitelných oblastech na zemědělských pozemcích zakázáno používání dusíkatých hnojivých látek, jsou v NV č. 262/2012 Sb. explicitně uvedena v tabulce č. 1 přílohy č. 2. Období zákazu se liší ve vztahu ke klimatickému regionu a také ve vztahu ke druhu hnojiva.¹⁰⁶ Jinak je stanoveno období zákazu hnojení pro minerální dusíkatá hnojiva, jinak pro hnojiva s rychle uvolnitelným dusíkem a jinak také pro hnojiva s pomalu uvolnitelným dusíkem. Z pochopitelných důvodů¹⁰⁷ se období zákazu hnojení nevztahuje na výkaly a moč zanechané hospodářskými zvířaty při pastvě nebo při jejich jiném pobytu na zemědělském pozemku. Období zákazu hnojení se nevztahují ani na hnojení zakrytých ploch, jako jsou například skleníky a fóliovníky.

¹⁰⁴ TKÁČIKOVÁ, Jana In: PRŮCHOVÁ, Ivana; HANÁK, Jakub a kol. *Voda v právních vztazích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 238 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 481., s.147. ISBN 978-80-210-7155-1.

¹⁰⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 60. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹⁰⁶ Orientace v tabulkách je poměrně složitá. Také z toho důvodu lze vítat, že potřebné informace ke správnému hnojení nemusí zemědělec hledat přímo v přílohách NV, ale jsou mu dostupné také podstatně více uživatelsky přívětivou formou prostřednictvím LPIS.

¹⁰⁷ Tyto přirozené projevy hospodářských zvířat není zemědělský podnikatel s to ovlivnit.

V případě, že nebylo období zákazu hnojení respektováno, nejen, že nebylo plně vyhověno prvnímu požadavku PPH 1, ale mohlo také dojít ke spáchání správního deliktu podle § 125a odst. 1 písm. i) vodního zákona. Podle tohoto ustanovení se správního deliktu dopustí právnická nebo podnikající fyzická osoba tím, že nedodrží akční program ve zranitelné oblasti podle § 33 odst. 2 vodního zákona. Za tento správní delikt lze uložit pokutu až do výše 100 000 Kč.

Vzhledem k formulaci skutkové podstaty deliktu ve vodním zákoně je zřejmé, že se právnická nebo podnikající fyzická osoba může dopustit deliktu v souvislosti s porušením jakéhokoli požadavku vyplývajícího z akčního programu (tedy z nařízení vlády č. 262/2012 Sb.) S ohledem na to budou delikty, které spočívají v porušení požadavku vyplývajícího z akčního programu dále v textu této knihy označovány souhrnně, zkráceně a poněkud zjednodušeně, jako „*delikty porušení akčního programu*“.

Dalším právním předpisem, na jehož základě se lze za porušení nařízení vlády č. 262/2012 Sb. vystavit nebezpečí uložení sankce, je zákon o hnojivech. Ten v § 9 odst. 5 stanoví, že zemědělství podnikatelé hospodařící na zemědělské půdě ve zranitelných oblastech jsou povinni používat hnojiva a pomocné látky v souladu se zvláštním právním předpisem. Poznámka pod čarou u tohoto ustanovení odkazuje na nařízení vlády č. 103/2003 Sb., které však, jak již bylo uvedeno výše, bylo nahrazeno právě NV č. 262/2012 Sb. Pokud zemědělský podnikatel používá ve zranitelných oblastech hnojiva v rozporu s NV č. 262/2012 Sb., může se dopustit správního deliktu podle § 14a odst. 1 písm. a) zákona o hnojivech, za který mu může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč. Tento správní delikt podle zákona o hnojivech bude dále v této knize zkráceně označován jako „*delikt používání hnojiv v rozporu s NV č. 262/2012 Sb.*“

2.1.4 Druhý požadavek PPH 1

Druhý požadavek PPH 1 se týká dodržení limitů při hnojení jednotlivých plodin. Cílem, který tento požadavek sleduje, je zamezit přehnojování

zemědělské půdy dusíkem, který pěstovaná plodina není s to využít k tvorbě výnosu, který však může představovat nebezpečí pro povrchové či podzemní vody.¹⁰⁸

Užití dusíkatých hnojivých látek podle půdně klimatických podmínek stanoviště upravuje § 7 NV č. 262/2012 Sb. Podle tohoto ustanovení má způsob užití dusíkatých hnojivých látek stanovit zemědělský podnikatel podle potřeb jednotlivých plodin na konkrétních stanovištích a podle pěstitelských podmínek. Pro hnojení jednotlivých plodin jsou stanoveny limity v příloze č. 3 k NV. Limity uvedené v příloze č. 3 lze překročit, avšak jen v I. a II. aplikačním pásmu uvedeném v tabulce č. 2 a 3 přílohy č. 2 k NV, a to jen za předpokladu, že navýšení hnojení bude procentuálně odpovídat navýšení výnosu plodiny.¹⁰⁹¹¹⁰ Aplikační pásma jsou stanovena s ohledem na klimatický region, na hlavní půdní jednotku a na účelovou charakteristiku půd.

Způsob užití dusíkatých hnojivých látek na orné půdě je uveden v tabulce č. 6 přílohy č. 2 k NV. Je odvislý od začlenění zemědělského pozemku do jednoho ze tří aplikačních pásem.¹¹¹ Různé limity jsou stanoveny pro přívod dusíku v minerálních dusíkatých hnojivech (v kg N/ha) a pro přívod dusíku v hnojivech s rychle uvolnitelným dusíkem (v kg N/ha). Tabulka obsahuje také podmínky hnojení (např. je možné hnojit k ozimé plodině následující po obilnině nebo je možné hnojit k ozimé plodině následující po jiné předplodině než je obilnina apod.). Pokud je v rámci zemědělského pozemku více bonitovaných půdně ekologických jednotek patřících do různých aplikačních pásem nebo do jiných skupin bonitovaných půdně ekologických jednotek, má takový zemědělský pozemek být začleněn s přihléd-

¹⁰⁸ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Příručka zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 61. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹⁰⁹ Dusík představuje pro plodiny základní živinu. Existují propočty doporučeného přísunu dusíku s ohledem na druh zaseté plodiny. U některých plodin se zvýšeným přísunem dusíku výnosy zvyšují.

¹¹⁰ Odpovídající výnos plodiny na zemědělském pozemku, ke kterému směřuje navýšení hnojení, je pro účely kontroly dokládán údaji o průměrných a maximálních výnosech všech plodin na zemědělském pozemku nejméně za posledních 5 let. Dále také údaji o pěstitelských podmínkách ovlivňujících přístupnost živin a o množství přístupných živin v půdě a půdní reakci dle agrochemického zkoušení zemědělských půd anebo údaji získanými podle jiných postupů diagnostiky výživného stavu půd a rostlin.

¹¹¹ Také informace o začlenění pozemků do aplikačních pásem lze poměrně pohodlně vyhledat na portálu farmáře informačního systému LPIS.

nutím k převažujícímu zařazení. Při stejném poměrném zastoupení různých skupin bonitovaných půdně ekologických jednotek má vždy přednost aplikace opatření hodnoceného jako přísnější. Lze konstatovat, že je v tomto pravidle patrný vliv aplikace principu někdy označovaného jako „v pochybnostech ve prospěch životního prostředí“.

Kontrola dodržení limitů je prováděna porovnáním množství dodaného dusíku v použitých hnojivech s množstvím dusíku stanoveným limitem. V případě, že nebyly při hnojení jednotlivých plodin příslušné limity dodrženy, nebylo plně druhému požadavku PPH 1 vyhověno. Navíc se žadatel mohl dopustit deliktu porušení akčního programu, za který mu může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč, a také deliktu používání hnojiv v rozporu s NV č. 262/2012 Sb., za který mu může být rovněž uložena pokuta, a to až do výše 100 000 Kč.

2.1.5 Třetí požadavek PPH 1

Třetí požadavek PPH 1 se týká maximálního limitu pro přísun dusíku na hektar obhospodařované půdy. Cílem tohoto požadavku je, stejně jako u druhého požadavku PPH 1, zabránit, aby docházelo k nepřiměřenému přehnojení půdy dusíkem, který by se mohl dostávat do povrchových a podzemních vod a znečišťovat je.¹¹² Množství celkového dusíku užitého ročně na zemědělských pozemcích v organických, organo-minerálních a statkových hnojivech nesmí v průměru celkové výměry zemědělských pozemků zemědělského podniku překročit 170 kg N/ha.¹¹³ Do tohoto průměru se podle NV započítávají pouze zemědělské pozemky vhodné ke hnojení, což je rozumné, neboť by započítáváním i jiných pozemků docházelo k nežádoucímu snižování průměru, a tedy ke zkrácení. Zemědělskými

¹¹² MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zeměděle Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 62. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹¹³ Ve vztahu k limitu pro množství dusíku bylo ve věci C-161/00 (Evropská komise proti Německu) před Soudním dvorem EU řešeno, který okamžik je rozhodný pro určení obsahu dusíku ve hnojivech. Za rozhodující kritérium pro výpočet obsahu dusíku bylo následně určeno množství dusíku cíleně přidaného do půdy rozhováním po povrchu, vstříkáváním, zaváděním pod povrch nebo mícháním s povrchovými půdními vrstvami a nikoliv množství dusíku, které do půdy skutečně proniklo (blíže viz TKÁČIKOVÁ, Jana In: PRŮCHOVÁ, Ivana; HANÁK, Jakub a kol. *Voda v právních vztazích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 238 s., s. 143. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 481. ISBN 978-80-210-7155-1.)

pozemky vhodnými ke hnojení hnojivy se podle NV rozumí veškeré užívané zemědělské pozemky zemědělského podniku, od nichž se odečítají plochy zemědělských pozemků, které nelze hnojit celé (například v zastavěném území obce nebo v ochranných pásmech vodních zdrojů) a nevyužívané plochy (úhory a pozemky ležící ladem). Do limitu 170 kg N/ha se započítává přívod dusíku při používání upravených kalů podle zákona o odpadech, nezapočítává se však přívod dusíku ze sklíditelných rostlinných zbytků.

Výpočet dávky dusíku použité v průměru na 1 ha se provádí na základě údajů z evidence hnojení o produkci dusíku hospodářskými zvířaty na pastvě nebo jiném pobytu na zemědělské půdě a o přívodu celkového dusíku v použitých organických a organo-minerálních hnojivech a statkových hnojivech. Výpočet lze provést také na základě údajů o produkci dusíku ve výkalech a moči, popřípadě trusu chovaných hospodářských zvířat, po odpočtu ztrát dusíku ve stájích a při skladování statkových hnojiv. Tabulky pro výpočet jsou s konkrétními hodnotami, které mají být započítány, uvedeny v přílohách vyhlášky č. 377/2013 Sb. o skladování a způsobu používání hnojiv. Hodnoty pro jednotlivé druhy zvířat jsou pro větší přehlednost přepočítávány na dobytčí jednotky. Jedna dobytčí jednotka odpovídá 500 kg živé hmotnosti. Tabulky jsou využívány také kontrolními orgány, které prověřují, zda jsou stanovené limity dodržovány. Platí, že na jednotlivých pozemcích je možné limit 170 kg N/ha/rok překročit, pokud není překročena průměrná dávka dusíku na podnik.

V případě, že nebyl tento maximální limit dodržen, nebylo plně vyhověno třetímu požadavku PPH 1 a navíc se mohl žadatel dopustit deliktu porušení akčního programu, za který mu může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč. Také se mohl žadatel dopustit deliktu používání hnojiv v rozporu s NV č. 262/2012 Sb., za který mu hrozí rovněž pokuta až do výše 100 000 Kč.

2.1.6 Čtvrtý požadavek PPH 1

Čtvrtý požadavek PPH 1 se týká kapacity skladovacích prostor pro statková hnojiva. Cílem tohoto požadavku je zabezpečit skladovací prostory pro uskladnění statkových hnojiv po dobu nevhodnou ke hnojení a zamezit tak jejich použití na zemědělskou půdu při nepříznivých klimatických

podmínkách.¹¹⁴ Obecné pravidlo ve vztahu ke kapacitě skladovacích prostor stanoví, že kapacita skladovacích prostor pro statková hnojiva musí odpovídat potřebě uskladnění jejich šestiměsíční produkce.¹¹⁵¹¹⁶ Pro určení dostatečnosti kapacit skladovacích prostor je potřeba znát údaje o skutečné produkci statkových hnojiv. Tu lze vypočítat na základě koeficientů uvedených v příloze č. 1 vyhlášky č. 377/2013 Sb., o skladování a způsobu používání hnojiv, ve znění pozdějších předpisů. Snížení potřeby kapacit skladovacích prostor je možné jen při splnění podmínek podle vyhlášky č. 377/2013 Sb. Technický stav skladovacích zařízení navíc musí splňovat kvalitativní požadavky z hlediska ochrany vod. Tento požadavek v sobě nepochybně odráží princip prevence, neboť se prostřednictvím zajištění dostupnosti dostatečných skladovacích prostor předchází tomu, aby byla hnojiva používána nevhodně, z důvodu nouze vzniklé tím, že je není kam umístit.

V případě, že nejsou kapacity skladovacích prostor pro statková hnojiva dostatečné pro potřebu jejich uskladnění, není plně vyhověno čtvrtému požadavku PPH 1. Kromě toho se může žadatel tím, že nedisponuje dostatečnou kapacitou skladovacích prostor v rozporu s akčním programem dopustit deliktu porušení akčního programu, za který mu může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč.

Problematické skladování hnojiv se kromě akčního programu (NV č. 262/2012 Sb.) a vodního zákona věnuje také zákon o hnojivech. Ten v § 8 odst. 3 stanoví, že zemědělské podnikatelé hospodařící na zemědělské půdě jsou při skladování hnojiv ve zranitelných oblastech povinni dodržovat ustanovení zvláštního právního předpisu. Poznámka pod čarou u tohoto

¹¹⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmínek: Průvodce zeměděle Kontrolou podmínek platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 64. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹¹⁵ To podle § 9 odst. 1 písm. a) a b) nařízení vlády č. 262/2012 Sb. neplatí pro hnojivku, u které musí být kapacita skladovacích prostor dostatečná pro minimálně pětiměsíční produkci, a zároveň pro uskladnění v období zákazu hnojení podle tabulky 1 přílohy č. 2 k nařízení vlády a v období, kdy nelze hnojit s ohledem na půdně klimatické podmínky zranitelné oblasti a pěstované plodiny. Také to neplatí pro tuhá statková hnojiva, při možnosti jejich uložení na zemědělském pozemku před jejich použitím.

¹¹⁶ Toto pravidlo akčního programu bylo zpočátku vnímáno s nevolí, neboť se předpokládalo, že si vyžádá potřebu dodatečných investic do skladovacích prostor. V důsledku snížení živočišné produkce se však ukazuje, že většina subjektů nemá s objemem skladovacích prostor problém a spíše řeší problém, jak naložit s prázdnými budovami, které dříve sloužily jako vepřiny nebo kraviny.

ustanovení pak odkazuje na nařízení vlády č. 103/2003 Sb., které bylo nahrazeno NV č. 262/2012 Sb. Skladováním hnojiv nebo pomocných látek v rozporu s § 8 zákona o hnojivech se lze dopustit správního deliktu podle § 14a odst. 2 písm. d) zákona o hnojivech, za který lze uložit pokutu až do výše 100 000 Kč. S ohledem na hrozící sankce by tedy měla být zemědělskými podnikateli problematika skladování hnojiv věnována značná pozornost.

2.1.7 Pátý požadavek PPH 1

Pátý požadavek PPH 1 směřuje k zákazu pěstování erozně nebezpečných plodin. Tento požadavek nesleduje pouze ochranu vod, ale také ochranu půdy, pro kterou představuje eroze nebezpečí zejména. Hlavním cílem požadavku je chránit vodu a půdu před erozí a jejími dopady, kam může patřit i znečištění vod dusičnany.¹¹⁷ Zákaz upravuje § 11 odst. 2 NV, který stanoví, že se na zemědělských pozemcích se sklonitostí převyšující 7 stupňů, jejichž jakákoliv část se nachází ve vzdálenosti menší, než 25 m od útvaru povrchových vod¹¹⁸ nesmí pěstovat erozně nebezpečné plodiny, a to z důvodů ochrany vod před znečištěním. Erozně nebezpečnými plodinami jsou podle NV kukuřice, brambory, řepa, bob setý, sója, slunečnice a čirok.

V případě, že nebyl tento zákaz dodržen, nebylo plně vyhověno pátému požadavku PPH 1. Kromě toho se mohl žadatel dopustit deliktu porušení akčního programu, za který mu může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč. Sankce ve vztahu k ohrožování půdy erozí obsahuje také zákon o ochraně zemědělského půdního fondu. Podle § 3 odst. 1 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu je zakázáno způsobovat ohrožení zemědělské půdy erozí překračováním přípustné míry jejího erozního ohrožení stanovené prováděcím právním předpisem. Porušením tohoto zákazu se může právnická nebo podnikající fyzická osoba dopustit správního deliktu podle § 20a odst. 1 písm. b) zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, za který je možné uložit pokutu až do výše 1 000 000 Kč.

¹¹⁷ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 65. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹¹⁸ Útvarem povrchové vody je podle § 2 odst. 4 vodního zákona vymezené soustředění povrchové vody v určitém prostředí, například v jezeru, ve vodní nádrži, v korytě vodního toku.

2.1.8 Šestý požadavek PPH 1

Šestý požadavek PPH 1 se týká ochranných nehnojených pásů v blízkosti povrchových vod. Cílem, který požadavek sleduje, je předcházet průsaku a smyvu dusíkatých látek z aplikovaných hnojiv do útvarů povrchových vod.¹¹⁹ Ochranné nehnojené pásy musí být podle § 12 odst. 1 písm. a) NV zachovávány na zemědělských pozemcích přímo sousedících s útvary povrchových vod, a to v šířce nejméně 3 m od břehové čáry. Zákaz se však nevztahuje na ponechané sklíditelné rostlinné zbytky ani na výkaly a moč zanechané hospodářskými zvířaty při pastvě nebo při jejich jiném pobytu na zemědělském pozemku. Velmi blízko k šestému požadavku PPH 1 má standard DZES 1, o kterém je pojednáno níže.

V případě, že nejsou ochranné nehnojené pásy udržovány, není plně vyhověno šestému požadavku PPH 1. Kromě toho se může žadatel neudržováním nehnojených pásů dopustit deliktu porušení akčního programu, za který mu může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč. Také se žadatel může dopustit deliktu používání hnojiv v rozporu s NV č. 262/2012 Sb., za který mu může být rovněž uložena pokuta až do výše 100 000 Kč.

2.1.9 Sedmý požadavek PPH 1

Sedmý požadavek PPH 1 se týká zákazu používání dusíkatých hnojivých látek na půdě nacházející se v nevhodném stavu. Cílem požadavku je zamezit smyvu látek z použitých hnojiv do povrchových vod, drenáží nebo podzemních vod.¹²⁰ Paragraf 7 odst. 6 NV, který tuto otázku na národní úrovni upravuje, stanoví, že pokud je zemědělská půda zaplavená, přesycená vodou, promrzlá nebo pokrytá sněhem, nelze na ní používat dusíkaté hnojivé látky, s výjimkou sklíditelných rostlinných zbytků.

Mimo sedmý požadavek PPH 1 jsou omezení vztahující se k hnojení půdy, která se nachází v nevhodném stavu, zakotvena také v § 9 odst. 2 písm. d) zákona o hnojivech. Podle tohoto ustanovení nesmí být hnojiva a pomocné

¹¹⁹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmínek: Průvodce zemědělcem Kontrolou podmínek platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 67. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹²⁰ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmínek: Průvodce zemědělcem Kontrolou podmínek platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 68. ISBN 978-80-7434-208-0.

látky používány na zemědělské půdě pokud je tato půda zaplavená, přesyčená vodou, pokrytá vrstvou sněhu vyšší než 5 cm, nebo promrzlá tak, že povrch půdy do hloubky 5 cm přes den nerozmrzá. Toto pravidlo zakotvené v zákoně o hnojivech se přitom vztahuje nejen na půdu ve zranitelných oblastech, ale na veškerou zemědělskou půdu. V případě, že zákaz stanovený sedmým požadavkem PPH 1 nebyl dodržen, nejen, že nebylo vyhověno sedmému požadavku PPH 1, ale mohlo dojít také ke spáchání správního deliktu podle § 14a odst. 1 písm. a) zákona o hnojivech, za který je možné uložit pokutu až do výše 100 000 Kč.

2.1.10 Osmý požadavek PPH 1

Poslední, osmý požadavek PPH 1, se podobně jako čtvrtý požadavek týká skladovacích kapacit statkových hnojiv. Sleduje však nikoli jejich kapacitní, nýbrž technický stav. Cílem požadavku je, aby byly používány sklady vhodné z hlediska ochrany jakosti vod a bylo zabráněno úniku skladovaných látek do okolního prostředí popřípadě do podzemních nebo povrchových vod.¹²¹ Technický stav skladovacích zařízení musí splňovat kvalitativní požadavky z hlediska ochrany vod podle § 9 odst. 1 NV. Ty jsou vymezeny v § 39 odst. 4 písm. b) a c) vodního zákona, který stanoví, že každý, kdo zachází s nebezpečnými látkami, mezi které patří i statková hnojiva, je povinen učinit odpovídající opatření, aby neunikly do povrchových nebo podzemních vod nebo do kanalizací, které tvoří součást technologického vybavení výrobního zařízení. Je povinen zejména používat jen takové zařízení, popřípadě způsob při zacházení se závadnými látkami, které jsou vhodné i z hlediska ochrany jakosti vod a nejméně jednou za 6 měsíců kontrolovat sklady a skládky, včetně výstupů jejich kontrolního systému pro zjišťování úniku závadných látek, a bezodkladně provádět jejich včasné opravy. Sklady musí být zabezpečeny nepropustnou úpravou proti úniku závadných látek do podzemních vod.

V případě, že skladovací kapacity nespĺňují tyto na ně kladené požadavky, nebylo plně vyhověno osmému požadavku PPH 1. Stejně jako v případě ostatních požadavků PPH 1 platí, že se žadatel mohl dopustit deliktu

¹²¹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Pěstování zemědělské Kvalitativní podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 68. ISBN 978-80-7434-208-0.

porušení akčního programu, za který mu může být uložena pokuta až do výše 100 000 Kč. Kromě toho však také platí, podobně jako u čtvrtého požadavku PPH 1, že se žadatel mohl dopustit správního deliktu podle zákona o hnojivech. Ten v § 8 odst. 4 v souvislosti s pravidly pro skladování hnojiv stanoví, že hnojiva musí být skladována tak, aby nemohlo dojít ke znečištění vod. Skladováním hnojiv nebo pomocných látek v rozporu s § 8 zákona o hnojivech se lze dopustit správního deliktu podle § 14a odst. 2 písm. d) zákona o hnojivech, za který lze uložit pokutu až do výše 100 000 Kč.

2.1.11 Stručné zhodnocení souboru požadavků PPH 1

Za hlavní zdroj znečištění povrchových i podzemních vod dusičnany je považováno zemědělství. Zdroje znečištění jsou však rozptýlené, a tak je obtížné u nich uplatňovat běžné nástroje regulace ve formě například emisních limitů.¹²² Proto bylo přistoupeno k souboru požadavků, o kterých lze tvrdit, že mají spíše preventivní charakter a zajišťují omezení výskytu dusičnanů ve vodách nepřímo, tím že omezují zemědělské hospodaření, o kterém se má za to, že ke znečištění vod dusičnany významně přispívá.¹²³

Ochrana vod před znečištěním dusičnany není zajišťována pouze prostřednictvím souboru požadavků PPH 1 v rámci pravidel podmíněnosti, jejichž nedodržení se může promítnout ve snížení zemědělských dotací, ale je zajišťována také prostřednictvím akčního programu (NV č. 262/2012 Sb.), který je závazný pro hospodaření ve zranitelných oblastech bez ohledu na účast zemědělských podnikatelů v zemědělském dotačním systému. Nedodržením pravidel vyplývajících z akčního programu se může zemědělský podnikatel dopustit správní deliktu podle § 125a odst. 1 písm. i) vodního zákona, za což mu lze uložit pokutu až do výše 100 000 Kč. Porušení některých

¹²² TKÁČIKOVÁ, Jana In: PRŮCHOVÁ, Ivana; HANÁK, Jakub a kol. *Voda v právních vztazích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 238 s., s. 140. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 481. ISBN 978-80-210-7155-1

¹²³ K tomu bližší např. Rozsudek Soudního dvora (pátého senátu) ze dne 29. dubna 1999. Věc C-293/97. (The Queen proti Secretary of State for the Environment a Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte H.A. Standley a dalších a D.G.D. Metson a dalších.) Dostupné z: http://eur-lex.europa.eu/search.html?DTN=0293&DTA=1997&qid=1473782968584&DB_TYPE_OF_ACT=courtCase&CASE_LAW_SUMMARY=false&DTS_DOM=ALL&excConsLeg=true&typeOfActStatus=EU_COURT_CASE&type=advanced&SUBDOM_INIT=ALL_ALL&DTS_SUBDOM=ALL_ALL, ve kterém bylo v rámci předběžné otázky mimo jiné řešeno, zda dusičnany musí skutečně pocházet ze zemědělských zdrojů.

pravidel vyplývajících z akčního programu je možné případně sankcionovat také na základě zákona o hnojivech či zákona o ochraně zemědělského půdního fondu. Lze tedy shrnout, že ochrana vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů je zajištěna bez ohledu na pravidla podmíněnosti a účast zemědělského podnikatele v systému zemědělských dotací.

2.2 Standard DZES 1

Za účelem ochrany vod před znečištěním, které pochází ze zemědělské činnosti a také za účelem předcházení možnému vzniku takového znečištění je mezi standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy zařazen standard DZES 1. Ten vhodně doplňuje soubor požadavků PPH 1, neboť se vztahuje nejen na zemědělské pozemky ve zranitelných oblastech, ale na všechny díly půdních bloků sousedících s útvary povrchových vod. Stanoví navíc oproti souboru požadavků PPH 1 také pravidla pro aplikaci přípravků na ochranu rostlin.

Standard DZES 1 je formulován v příloze č. 2 nařízení vlády č. 309/2014 Sb. o stanovení důsledků porušení podmíněnosti poskytování některých zemědělských podpor. Podle tohoto standardu je zjišťováno, zda žadatel na jím užívaném dílu půdního bloku sousedícím s útvarem povrchových vod splňuje podmínky pro aplikaci hnojiv a přípravků na ochranu rostlin ve stanovených pásmech vymezených kolem vodních útvarů a zachovává uvnitř i vně zranitelných oblastí ochranný pás nehnojené půdy stanovený podle § 12 NV č. 262/2012 Sb. o šířce nejméně 3 m od břehové čáry.¹²⁴ U dílu půdního bloku s průměrnou sklonitostí převyšující 7 stupňů se pak uplatňuje povinnost zemědělců zachovávat ochranný pás o šířce nejméně 25 m od břehové čáry s tím, že v něm nebudou užita tekutá hnojiva s rychle uvolnitelným dusíkem. Žadatel je povinen dodržet stanovenou ochrannou vzdálenost od břehové čáry také při aplikaci přípravku na ochranu rostlin, a to za účelem ochrany vodních organismů.

Při hnojení je potřeba vzít v úvahu také vlastnosti používané aplikační techniky a s ohledem na ni přizpůsobit odstup například také povětrnostním

¹²⁴ Břehová čára je ve smyslu § 44 vodního zákona určena hladinou vody, která zpravidla stačí protékat korytem, aniž se vylévá do přilehlého území.

podmínkám a typu zařízení. Důležité je také přizpůsobit způsob hnojení druhu, skupenství a vlastnostem hnojiva. V případě „přestříků“ nebo „úletů“ může být kontrolována evidence o použitých hnojivech za účelem ověření, jaký druh hnojiva byl použit. Pozornost by také měla být věnována charakteru břehu a hnojeného porostu.¹²⁵ Také v případě standardu DZES 1 se uplatňuje pravidlo, že zákaz hnojení pro ochranné nehnojené pásy se nevztahuje na výkaly a moč zanechané při pastvě nebo jiném pobytu na travních porostech hospodářskými zvířaty. Pravidla se také nevztahují na statková hnojiva rostlinného původu.

Požadavky standardu DZES 1 se mimo zranitelné oblasti (viz požadavky souboru PPH 1 popsané výše) nepřekrývají s žádnými požadavky, které by vyplývaly z obecně závazných právních předpisů. Na zemědělské podnikatele, kteří nejsou účastníkem zemědělského dotačního systému, se tedy vztahovat nebudou.¹²⁶

2.3 Standard DZES 2

Standard DZES 2 poněkud vybočuje z řady standardů a požadavků, o kterých bylo zatím pojednáno výše, a to tím, že primárně nesleduje ochranu kvality vod, nýbrž spíše ochranu jejich kvantity a účelného nakládání s nimi v souladu s vodním zákonem. Standard DZES 2 se liší oproti výše představeným standardům a požadavkům také tím, že se z hlediska teorie nástrojů ochrany životního prostředí sice také jedná o nástroj přímého působení administrativně právní povahy, ovšem nikoli charakteristický ukládáním povinností, ale udělováním povolení.¹²⁷

Každý, kdo nakládá s povrchovými nebo podzemními vodami, je podle § 5 vodního zákona povinen dbát o jejich ochranu a zabezpečovat jejich hospodárné a účelné užívání podle podmínek vodního zákona. V rámci obecného

¹²⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 16–17. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹²⁶ K přípravkům na ochranu rostlin a jejich aplikaci se vztahuje rozsáhlý soubor pravidel včetně souboru požadavků PPH 10 (viz níže). Není vyloučeno, že požadavek dodržet určitou ochrannou vzdálenost od břehové čáry bude vyplývat také z jiných, pro aplikaci přípravků na ochranu rostlin relevantních, pravidel např. z návodu pro aplikaci.

¹²⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xlvii, 629 s., s. 36-41. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-338-7.

nakládání s povrchovými vodami platí, že každý může na vlastní nebezpečí bez povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu odebírat povrchové vody nebo s nimi jinak nakládat pro vlastní potřebu, není-li k tomu třeba zvláštního technického zařízení. Zvláštním technickým zařízením je zařízení, pro jehož provoz je třeba dodávat elektrickou, mechanickou nebo jinou energii, tedy například také čerpadlo. Čerpadla jsou zemědělci používána k čerpání vody například pro účely zavlažování.

Povolení k nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami je jedním ze základních institutů vodního práva. Princip, podle něhož je k nakládání s vodami potřeba povolení, pokud se nejedná o obecné užívání vod, založil již říšský vodní zákon č. 93/1869 ř.z.^{128, 129} Povolení je potřeba k nakládání s vodami, které může spočívat také v jejich odběru za účelem zavlažování. U povrchových vod je povolení nutné v případě, že se nejedná o obecné nakládání s vodami, které povolení nepodléhá. Povolení je vydáváno na žádost. Po jeho vydání je fyzická nebo právnická osoba oprávněna nakládat s vodami v rozsahu, k účelu a po dobu uvedenou v platném povolení. Povolení k nakládání s vodami se vydává na časově omezenou dobu. Stanoví se v něm účel, rozsah, povinnosti a popřípadě podmínky, za kterých se vydává. Podkladem pro vydání povolení k nakládání s podzemními vodami je vyjádření osoby s odbornou způsobilostí, pokud vodoprávní úřad ve výjimečných případech nerozhodne jinak. Pokud vodoprávní úřad povoluje odběr povrchových nebo podzemních vod podléhající zpoplatnění na dobu delší než 1 rok, stanovuje současně i výši povoleného ročního odběru. Pokud vodoprávní úřad nestanoví jinak, může oprávněný umožnit výkon svého povolení k nakládání s vodami i jinému.

Platí, že práva a povinnosti vyplývající z povolení k nakládání s vodami, které bylo vydáno pro účel spojený s vlastnictvím k pozemkům nebo stavbám, přecházejí na jejich nabyvatele, pokud tyto pozemky nebo stavby i nadále slouží účelu uvedenému v povolení. To platí i pro jejich uživatele po dobu užívání

¹²⁸ STRNAD, Zdeněk a kol. *Vodní právo*. 1. vyd. Vodňany: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta rybářství a ochrany vod, 2013, 226 s., s. 24. ISBN 978-80-87437-45-2.

¹²⁹ Říšský vodní zákon č. 93/1869 ř. z., jenž se týče ustanovení o právu vodním vyhrazených zákonodárství říšskému, byl první úplnou kodifikací vodního práva v tehdejší Rakousku-Uhersku.

těchto pozemků nebo staveb v rozsahu, který odpovídá rozsahu práv uživatele k nim, vyplývajícího ze vzájemného vztahu mezi vlastníkem a tímto uživatelem. Zavedení tohoto pravidla je praktické, neboť zamezuje tomu, aby při každé změně uživatele docházelo k novému povolování, přestože by rozhodné skutečnosti zůstaly nezměněny. To by mohlo vést k nehospodárnosti a zbytečnému zatěžování vodoprávního úřadu. Nabyvatelé pozemků nebo staveb (případně jejich uživatelé) jsou však povinni oznámit vodoprávnímu úřadu, že došlo k převodu nebo přechodu pozemku nebo stavby, s nimiž je povolení k nakládání s vodami spojeno, a to do 2 měsíců ode dne jejich převodu nebo přechodu, případně vzniku práv k jejich užívání.

V rámci standardu DZES 2 je zjišťováno, zda žadatel, který využívá v souladu s § 6 odst. 1 vodního zákona zvláštní technické zařízení k zavlažování, má pro tento účel platné povolení k nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami, které bylo vydáno v souladu s vodním zákonem. Pokud žadatel takové povolení má, podmínky standardu DZES 2 splňuje. Pokud povolení nemá, nejen, že nespĺňuje podmínky standardu DZES 2, ale dopouští se také správního deliktu podle § 125a odst. 1 písm. b) vodního zákona, za což mu může být uložena pokuta až do výše 500 000 Kč.

2.4 Standard DZES 3

Standard DZES 3 je poněkud složitější a dotýká se několika oblastí. Podle přílohy II Nařízení 1306/2013 má tento standard sledovat ochranu podzemních vod proti znečištění a také v sobě má obsáhnout opatření k předcházení nepřímému znečištění podzemních vod vypouštěním nebezpečných látek uvedených v příloze směrnice 80/68/EHS¹³⁰, pokud se to týká zemědělské činnosti. Přestože standard DZES 3 tak, jak je vymezen v příloze II Nařízení 1306/2013, stanovuje, že jeho prostřednictvím mají být chráněny pouze podzemní vody, v českém vymezení standardu, které obsahuje NV č. 309/2014 Sb. je ochrana vod rozšířena také na vody povrchové.

V rámci standardu DZES 3 je zjišťováno, zda žadatel v souladu s § 38 a § 39 vodního zákona při zacházení se závadnými látkami podle předpisu

¹³⁰ Směrnice Rady č. 80/68/EHS ze dne 17. prosince 1979 o ochraně podzemních vod před znečištěním některými nebezpečnými látkami

Evropské unie upravujícího společná pravidla pro režimy přímých podpor dodržuje pravidla vedoucí k ochraně povrchových a podzemních vod a životního prostředí. Žadatel má podle standardu při manipulaci se závadnými látkami zajistit ochranu povrchových a podzemních vod, blízkého okolí a životního prostředí a zamezit vypouštění odpadních vod do vod povrchových a podzemních bez platného povolení. Žadatel má dále podle standardu závadné látky skladovat tak, aby nedošlo k jejich úniku, popřípadě k jejich nežádoucímu smísení s odpadními nebo srážkovými vodami a zároveň zajistit, aby technický stav skladovacích zařízení závadných látek splňoval kvalitativní požadavky vodního zákona. Žadatel má dále podle standardu nejméně jednou za 5 let (pokud není technickou normou nebo výrobcem stanovena lhůta kratší) zajistit provedení zkoušky těsnosti potrubí a nádrží určených pro skladování ropných látek a pro kontrolu zjišťování úniku skladovaných ropných látek vybudovat a provozovat odpovídající kontrolní systém.

Zákon o vodách rozlišuje dvě skupiny závadných látek, a to nebezpečné látky a zvláště nebezpečné látky. Nebezpečné látky v sobě zahrnují nebezpečné závadné látky a další látky nebo skupiny látek, které v obdobné míře vyvolávají znepokojení. Seznam nebezpečných látek a zvláště nebezpečných látek je uveden v příloze č. 1 vodního zákona. Zvláštní kategorií nebezpečných a zvláště nebezpečných látek jsou prioritní látky, které představují významné riziko pro vodní prostředí a související ekosystémy. Seznam prioritních látek stanovila vláda v nařízení vlády č. 61/2003 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech. Součástí seznamu prioritních látek je také kategorie prioritních nebezpečných látek, což jsou látky, které vytvářejí velmi vysoké riziko ve vodním prostředí nebo zprostředkovaně přes vodní prostředí z důvodu své perzistence a schopnosti bioakumulace.

V zemědělství se lze běžně setkat se zacházením s látkami, které jsou z hlediska klasifikace provedené vodním zákonem prezentované výše řazeny mezi látky nebezpečné. S látkami řazenými do jiných kategorií nebezpečných látek se lze v zemědělství setkat jen výjimečně. Mezi nebezpečné látky, se kterými je nakládáno v zemědělství, patří například minerální oleje a ropné látky využívané jako mazadla a pohonné hmoty nebo přípravky na ochranu

rostlin a hnojiva, at' již jde o hnojiva minerální, organická, organo-minerální či statková. Zařazení látek, se kterými se v zemědělství běžně pracuje, mezi závadné látky, má mimo jiné také ten důsledek, že se na každého, kdo s nimi zachází, vztahuje základní pravidlo vodního zákona, uvedené v § 38 odst. 1, které stanoví, že každý, kdo zachází se závadnými látkami, je povinen činit přiměřená opatření, aby tyto látky nevnikaly do povrchových nebo podzemních vod a neohrožily jejich prostředí. V případě, že tedy žadatel nečiní přiměřená opatření, nejen, že neplní podmínky standardu, ale může se tím také dopustit správního deliktu podle § 125a odst. 1 písm. l) vodního zákona, za který mu může být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč.

Standard dále žadateli zakazuje vypouštění odpadních vod do vod povrchových a podzemních bez platného povolení. Odpadními vodami jsou podle § 38 vodního zákona mimo jiné také vody použité v zemědělských a jiných stavbách, zařízeních nebo dopravních prostředcích, pokud mají po použití změněnou jakost (složení nebo teplotu), jakož i jiné vody z těchto staveb, zařízení nebo dopravních prostředků odtékající, pokud mohou ohrozit jakost povrchových nebo podzemních vod. Odpadními vodami však podle vodního zákona nejsou vody z drenážních systémů odvodňovaných zemědělských pozemků. V pochybnostech o tom, zda se jedná o odpadní vody, rozhoduje vodoprávní úřad.

Vodní zákon stanoví, že kdo vypouští odpadní vody do vod povrchových nebo podzemních, je povinen zajišťovat jejich zneškodňování v souladu s podmínkami stanovenými v povolení k jejich vypouštění. Standard požaduje, aby žadatel měl platné povolení k vypouštění odpadních vod. Pokud žadatel takové povolení nemá, logicky mu nejsou stanoveny ani podmínky, v souladu se kterými má zneškodňování odpadních vod zajišťovat. Existence platného povolení je stěžejní i s ohledem na to, že při stanovování podmínek je vodoprávní úřad povinen přihlížet k nejlepším dostupným technologiím v oblasti zneškodňování odpadních vod¹³¹. Při povolování vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních vodoprávní úřad přihlíží mimo jiné také k potřebě dosažení nebo zachování dobrého

¹³¹ Těmi se rozumí nejučinnější a nejpokročilejší stupeň vývoje použité technologie zneškodňování nebo čištění odpadních vod, vyvinuté v měřítku umožňujícím její zavedení za ekonomicky a technicky přijatelných podmínek a zároveň nejučinnější pro ochranu vod (viz § 38 odst. 3 vodního zákona).

stavu povrchových nebo podzemních vod a na vodu vázaných ekosystémů a posuzuje možnosti omezování znečištění u jeho zdroje i omezování emisí do životního prostředí jako celku a možnosti opětovného využívání odpadních vod.

S ohledem na to, že potřebu povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních nestanoví toliko standard DZES 3, ale zejména § 8 odst. 1 písm. c) vodního zákona, může se žadatel absencí potřebného povolení dopustit nejen nedodržení části standardu DZES 3, ale také správního deliktu podle § 125a odst. 1 písm. b) vodního zákona, za který mu lze uložit pokutu až do výše 500 000 Kč.

Další část standardu DZES 3 je věnována problematice skladování závadných látek. Žadatel má závadné látky skladovat tak, aby nedošlo k jejich úniku, popřípadě jejich nežádoucímú mísení s odpadními nebo srážkovými vodami, a zároveň zajistit, aby technický stav skladovacích zařízení závadných látek splňoval kvalitativní požadavky vodního zákona.

Vodní zákon ukládá každému, kdo zachází se zvlášt' nebezpečnými látkami, nebezpečnými látkami nebo se závadnými látkami ve větším rozsahu nebo kdy je zacházení s nimi spojeno se zvýšeným nebezpečím, aby učinil odpovídající opatření, aby neunikly do povrchových nebo podzemních vod nebo do kanalizací, které tvoří součást technologického vybavení výrobního zařízení. Ke splnění této povinnosti je zejména povinen umístit zařízení, v němž se závadné látky používají, zachycují, skladují, zpracovávají nebo dopravují tak, aby bylo zabráněno nežádoucímú úniku těchto látek do půdy nebo jejich nežádoucímú smísení s odpadními nebo srážkovými vodami. Také je povinen používat jen takové zařízení, popřípadě způsob při zacházení se závadnými látkami, které jsou vhodné i z hlediska ochrany jakosti vod. Nejméně jednou za 6 měsíců je tato osoba povinna kontrolovat sklady a skládky, včetně výstupů jejich kontrolního systému pro zjišťování úniku závadných látek a bezodkladně provádět jejich včasné opravy. Sklady musí být zabezpečeny nepropustnou úpravou proti úniku závadných látek do podzemních vod. S tímto pravidlem koresponduje také pravidlo, že je osoba povinna vybudovat a provozovat odpovídající kontrolní systém pro zjišťování úniků závadných látek a výstupy z něj předkládat na žádost vodoprávnímu úřadu nebo České inspekci životního prostředí. Teprve s kontrolním

systemem a systemem pro zjišťování úniků je totiž osoba schopna zjistit, že k únikům dochází. Osoba je také povinna zajistit, aby nově budované stavby byly zajištěny proti nežádoucímu úniku závadných látek při hašení požáru.

Další části standardu DZES 3 žadateli ukládají nejméně jednou za 5 let (pokud není technickou normou nebo výrobcem stanovena lhůta kratší) zajistit provedení zkoušky těsnosti potrubí a nádrží určených pro skladování ropných látek. Žadatel je také pro kontrolu zjišťování úniku skladovaných ropných látek povinen vybudovat a provozovat odpovídající kontrolní systém. Tyto požadavky standardu navazují na pravidlo zakotvené v § 39 odst. 4 písm. d) vodního zákona, které ukládá každému, kdo zachází se zvláště nebezpečnými látkami, nebezpečnými látkami nebo se závadnými látkami ve větším rozsahu nebo kdy je zacházení s nimi spojeno se zvýšeným nebezpečím, aby nejméně jednou za 5 let (pokud není technickou normou nebo výrobcem stanovena lhůta kratší) prostřednictvím odborně způsobilé osoby zkušel těsnost potrubí nebo nádrží určených pro skladování a prostředků pro dopravu zvláště nebezpečných látek a nebezpečných látek a v případě zjištění nedostatků bezodkladně provedl jejich včasné opravy. Pokud žadatel své povinnosti podle části standardu neplní, nejen, že porušuje standard, ale může se dopustit také správního deliktu podle § 125 g vodního zákona, za který mu může být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč.

Lze shrnout, že přestože standard DZES 3 představuje specifická pravidla, lze k nim ve vodním zákoně dohledat korespondující pravidla obecná, dopadající nejen na žadatele, ale na každého. Nedodržením podmínek standardu DZES 3 se tak žadatel může vystavit nejen nebezpečí sankce ve formě snížení zemědělských dotací nebo vyloučení z nich, ale také nebezpečí, že mu bude uložena pokuta za správní delikt podle vodního zákona.

2.5 Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v rámci hlavního tématu voda

Lze shrnout, že pravidla podmíněnosti v rámci oblasti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmetální stav půdy, které se týkají hlavního tématu Voda, jsou představovány souborem povinných požadavků

na hospodaření PPH 1 a standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu DZES 1, DZES 2 a DZES 3. Tyto požadavky a standardy představují soubor pravidel, jejichž dodržování v rámci podnikání v zemědělství může mít pozitivní vliv na životní prostředí ve vztahu k ochraně vod z hlediska jejich kvality nebo i kvantity (viz DZES 2). Tato pravidla pokrývají významné problémy, které ve vztahu efektivního zemědělského hospodaření za používání hnojiv a jiných pro vodní prostředí nebezpečných látek mohou v souvislosti se zájmem na ochraně vod vznikat. Lze také konstatovat, že se pravidla podmíněnosti zavazující žadatele do značné míry překrývají s pravidly vyplývajícími z obecně závazných právních předpisů. Ochrana vod ve vztahu k podnikání v zemědělství je tak zajištěna nejen prostřednictvím nepřímou působícího ekonomického nástroje představovaného zemědělskými dotacemi, ale zejména také nástroji administrativně-právní povahy působícími přímo. Ochranu vod zprostředkovaně sledují také další pravidla podmíněnosti týkající se eroze a přípravků na ochranu rostlin. O těch je pojednáno níže.

3 OBLAST: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, ZMĚNA KLIMATU, DOBRÝ ZEMĚDĚLSKÝ A ENVIRONMENTÁLNÍ STAV PŮDY; HLAVNÍ TÉMA: PŮDA A ZÁSOPY UHLÍKU

Do oblasti pravidel podmíněnosti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy a pod hlavní téma Půda a zásoby uhlíku jsou Přílohou II Nařízení 1306/2013 řazeny standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu DZES 4, DZES 5 a DZES 6.

Poté, co bude pojednáno o problematice ochrany půdy obecně, bude blíže představen problém eroze a v návaznosti na něj standard DZES 5, který ve vztahu k ochraně půdy proti erozi stanoví základní pravidla. Následně bude pozornost věnována standardu DZES 4, který stanoví pravidla pro minimální pokryv půdy, a až poté bude pozornost přesunuta ke standardu DZES 6, který se týká problematiky zachování úrovně organických složek půdy.

3.1 Několik poznámek k ochraně půdy obecně

Půda představuje významnou složku životního prostředí a přírodní bohatství. Je neobnovitelným přírodním zdrojem a v zemědělství a lesnictví základním výrobním faktorem. Půda je však ohrožována procesy, které mohou vést k omezení nebo dokonce až ke ztrátě její produkční a mimo-produkční funkce. V České republice je půda ohrožena například acidifikací, utužením, sesuvy, znečišťováním a úbytky organické hmoty. K nejrozšířenějšímu typu degradace půdy v České republice však patří eroze, a to jak větrná, tak zejména vodní.¹³²

Ochrana půdy je v České republice regulována zejména zákonem č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu, a jeho prováděcími předpisy. Hned první paragraf zákona o ochraně zemědělského půdního fondu uvádí, že zemědělský půdní fond je základním přírodním

¹³² NOVOTNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi: aktualizované znění - leden 2014*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014, 73 s., s. 3–4. ISBN 978-80-87361-33-7.

bohatstvím naší země, nenahraditelným výrobním prostředkem umožňujícím zemědělskou výrobu a je jednou z hlavních složek životního prostředí. Rovněž uvádí, že ochrana zemědělského půdního fondu, jeho zvelebování a racionální využívání jsou činnosti, kterými je také zajišťována ochrana a zlepšování životního prostředí. V duchu těchto úvodních ustanovení je pak koncipován celý zákon.

Zemědělský půdní fond tvoří zemědělská půda, kam spadají pozemky zemědělsky obhospodařované (orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, trvalé travní porosty) a půda, která byla a má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není. Do zemědělského půdního fondu náleží též rybníky s chovem ryb nebo vodní drůbeže a nezemědělská půda potřebná k zajišťování zemědělské výroby, jako polní cesty, pozemky se zařízením důležitým pro polní závlahy, závlahové vodní nádrže, odvodňovací příkopy, hráze sloužící k ochraně před zamokřením nebo zátopou, technická protierozní opatření apod. V pochybnostech, zda jde u konkrétní půdy o součást zemědělského půdního fondu, rozhoduje orgán ochrany zemědělského půdního fondu, kterým je podle § 15 zákona o ochraně zemědělského půdního fondu obecní úřad obce s rozšířenou působností.

Kvalita zemědělské půdy je dlouhodobě sledována a informace o ní jsou evidovány. Informace o kvalitě zemědělské půdy obsahují údaje o obsahu rizikových prvků a rizikových látek v zemědělské půdě, o fyzikálních, chemických a biologických vlastnostech zemědělské půdy a o míře erozního ohrožení zemědělské půdy. Orgány ochrany zemědělského půdního fondu předávají zjištěné informace získané z činnosti prováděné podle zákona o ochraně zemědělského půdního fondu do evidence informací o kvalitě zemědělské půdy, která je součástí evidence půdy podle zákona o zemědělství. Některé z těchto informací jsou následně dohledatelné v LPIS, o kterém bylo pojednáno výše. Informace o obsahu rizikových prvků a rizikových látek v zemědělské půdě, stejně jako informace o fyzikálních, chemických a biologických vlastnostech zemědělské půdy, předává do evidence Česká inspekce životního prostředí. O míře erozního ohrožení zemědělské půdy pak předávají informace obecní úřady obcí s rozšířenou působností.

K získávání informací o kvalitě zemědělské půdy přispívá podle § 17 b zákona o ochraně zemědělského půdního fondu také Ústřední kontrolní a zkušební

ústav zemědělský, který předává do evidence informace o zemědělské půdě získané z činnosti prováděné podle zákona o hnojivech, a to zejména informace o obsahu rizikových prvků nebo rizikových látek v zemědělské půdě, fyzikálních vlastnostech zemědělské půdy a škodlivých změnách zemědělské půdy. Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský rovněž neprodleně informuje Českou inspekci životního prostředí o případech znečištění nebo poškození zemědělské půdy. Informací z evidence o kvalitě zemědělské půdy je využíváno k hodnocení kvality zemědělské půdy a jejího vývoje, prováděného orgány ochrany zemědělského půdního fondu. Slouží také k odhalování nepříznivých změn, za které se považuje překročení preventivních hodnot v zemědělských půdách nebo stav, kdy v časovém intervalu dvou zjišťování došlo ke zhoršení sledovaných vlastností zemědělské půdy. Dobrý přehled o kvalitě a stavu zemědělské půdy je základem pro správné nastavení účinných opatření k její ochraně.

3.2 Několik poznámek k problému eroze

Jak již bylo uvedeno výše, k nejrozšířenějšímu typu degradace půdy v České republice patří eroze, a to jak větrná, tak zejména vodní.¹³³ Eroze poškozuje žádoucí vlastnosti zemědělské půdy. Poškozovat fyzikální, chemické nebo biologické vlastnosti zemědělské půdy jejím zhuňňováním, zamokřováním, vysoušením, překrýváním nebo narušováním erozí obecně zakazuje v § 3 odst. 1 písm. d) zákon o ochraně zemědělského půdního fondu. Ve vztahu přímo k erozi dále v § 3 odst. 1 písm. b) zákon o ochraně zemědělského půdního fondu zakazuje způsobovat ohrožení zemědělské půdy erozí překračováním přípustné míry jejího erozního ohrožení stanovené prováděcím právním předpisem. Přípustná míra erozního ohrožení přitom má být stanovena na základě průměrné dlouhodobé ztráty půdy vyjádřené v tunách na 1 ha za 1 rok v závislosti na hloubce půdy. Žádný prováděcí právní předpis, který by přípustnou míru erozního ohrožení stanovoval, však doposud nebyl vydán, což je zapříčiněno pravděpodobně tím, že před „velkou novelou“ zákona o ochraně zemědělského půdního fondu toto pravidlo

¹³³ NOVOTNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi: aktualizované znění - leden 2014*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014, 73 s., s. 3–4. ISBN 978-80-87361-33-7.

v zákoně zakotveno nebylo a začalo platit až s účinností od 1. 4. 2015. Na to, jak bude stanovena přípustná míra erozního ohrožení, bude třeba počkat do budoucna.

I přes skutečnost, že v protierozní ochraně bylo dosaženo pokroku, ztráta půdy vodní erozí stále představuje jedno z největších ohrožení trvale udržitelného hospodářství na zemědělské půdě v podmínkách ČR. Eroze může vést k nadměrným ztrátám nejurodnější části půdy, stejně jako ke zhoršení půdních vlastností, zmenšení půdního profilu či zvýšení šterkovitosti. V důsledku eroze může docházet ke snížení obsahu humusu, poškození plodin, ztrátám na osivu, sadbě a hnojivech. Obnova poškozených půd je velice obtížná, nákladná a mnohdy zcela nemožná.¹³⁴

Působení vodní eroze spočívá v odnosu částic půdy a v jejich ukládání na jiných místech. Tyto částice se často ukládají ve vodních tocích a nádržích, které zanáší. Vodní eroze tedy neohrožuje pouze složku životního prostředí představovanou půdou, ale také vodou. Usazováním půdních částic dochází ke zmenšování akumulačních kapacit nádrží a ke snižování průtočné kapacity vodních toků. To se může ukázat jako závažný problém například ve vztahu k povodňové problematice, kdy při případných povodňových událostech nánosy půdních částic, které s vodou vytváří bahno, mohou způsobovat škody na soukromém i veřejném majetku a celou situaci zvládnání povodně a likvidace škod komplikovat.¹³⁵

Ve vztahu k ochraně vod nemůže být přehlížen ani fakt, že půdní částice znečišťují vodní zdroje a vyvolávají jejich zakalení. Způsobují také přísun nadměrného množství živin z hnojiv, chemických látek z agrochemických přípravků a další závadné látky, které vodní prostředí ohrožují a znečišťují.¹³⁶

¹³⁴ VÝZKUMNÝ ÚSTAV MELIORACÍ A OCHRANY PŮDY, V.V.I. *Závěrečná zpráva o plnění zakázky Zpracování analýzy podmínek GAEC týkajících se půdoochranných technologií s cílem metodického nastavení vybraných půdoochranných technologií vyplývajících ze smlouvy o dílo č. 1161-2014-14143*. Praha: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i., 2014, 137 s., s. 4.

¹³⁵ VÝZKUMNÝ ÚSTAV MELIORACÍ A OCHRANY PŮDY, V.V.I. *Závěrečná zpráva o plnění zakázky Zpracování analýzy podmínek GAEC týkajících se půdoochranných technologií s cílem metodického nastavení vybraných půdoochranných technologií vyplývajících ze smlouvy o dílo č. 1161-2014-14143*. Praha: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i., 2014, 137 s., s. 4.

¹³⁶ NOVOTNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi: aktualizované znění - leden 2014*. 2. , aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014, 73 s., s. 3–4. ISBN 978-80-87361-33-7.

Podle analýz Výzkumného ústavu meliorací a ochrany půdy, v. v. i. (VÚMOP) je v České republice v současné době ohroženo vodní erozí 50 % zemědělské půdy a větrnou erozí 10 % zemědělské půdy. Za posledních 30 let se podle údajů VÚMOP degradace půdy vlivem eroze zrychlila, což je přičítáno zejména intenzifikací zemědělství a preferenci pěstování některých plodin.¹³⁷ Přestože jsou nebezpečné projevy a důsledky eroze poměrně dobře známé, „poptávka“ mezi zemědělci po plochách, na kterých by bylo možné pěstovat plodiny erozně nebezpečné (zpravidla širokořádkové plodiny s nižší pokryvností půdy) je poměrně velká. Někdy je tato skutečnost uváděna jako jeden z nežádoucích nezamýšlených vedlejších efektů podpory biopaliv, surovinami pro jejichž výrobu jsou také erozně nebezpečné plodiny představované například sójou nebo kukuřicí.¹³⁸ To může mít podstatný vliv na stav a kvalitu zemědělské půdy v České republice, a tak je zřejmé, že je potřeba půdu proti erozi účinně chránit.¹³⁹ Cílem přijímaných opatření ve vztahu k ochraně půdy by mělo být zajištění trvalé udržitelnosti její úrodnosti. S ohledem na to, že vhodně zvolený způsob hospodaření, beroucí v potaz náchylnost půdy ke vzniku vodní či větrné eroze, a správné použití protierozních opatření představují nástroje, kterými lze erozi omezit a bránit jí v degradaci půdy, lze přijetí účinných nástrojů k omezení eroze vítat.¹⁴⁰

3.3 Standard DZES 5

Jedním z nástrojů v boji proti vodní erozi je standard dobrého zemědělského a environmentálního stavu DZES 5.¹⁴¹ Ten stanovuje zásady pěstování erozně nebezpečných plodin na ohrožených půdách. Standard před-

¹³⁷ NOVOITNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi: aktualizované znění - leden 2014*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014, 73 s., s. 3–4. ISBN 978-80-87361-33-7.

¹³⁸ GANDALOVIČ, Petr. *Biopaliva: pomoc přírodě, nebo zločín proti lidskosti?: sborník textů*. 1. vyd. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2009, 80 s., s. 26. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-73-2.

¹³⁹ VÝZKUMNÝ ÚSTAV MELIORACÍ A OCHRANY PŮDY, V.V.I. *Závěrečná zpráva o plnění zakázky Zpracování analýzy podmínek GAEC týkajících se půdoochranných technologií s cílem metodického nastavení vybraných půdoochranných technologií vyplývajících ze smlouvy o dílo č. 1161-2014-14143*. Praha: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i., 2014, 137 s., s. 4.

¹⁴⁰ NOVOITNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi: aktualizované znění - leden 2014*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014, 73 s., s. 3–4. ISBN 978-80-87361-33-7.

¹⁴¹ Znění standardu zůstalo v hlavních rysech totožné se zněním standardu GAEC 2, který byl uplatňován v období do konce roku 2014.

stavuje plošné řešení, které omezuje působení vodní eroze a snižuje škody způsobené povrchově odtékající vodou.¹⁴²

Podle standardu DZES 5 je žadatel na ploše dílu půdního bloku označené v evidenci půdy jako půda silně erozně ohrožená vodní erozí povinen zajistit, že se na ní nebudou pěstovat erozně nebezpečné plodiny kukuřice, brambory, řepa, bob setý, sója, slunečnice a čirok. Porosty ostatních obilnin a řepky olejné na takto označené ploše mohou být zakládány s využitím půdoochranných technologií. Podmínka půdoochranných technologií v případě ostatních obilnin nemusí být dodržena při zakládání porostů pouze v případě, že budou pěstovány s podsevem jetelovin, travních nebo jeteletravních směsí. Na ploše dílu půdního bloku označené v evidenci půdy jako půda mírně erozně ohrožená vodní erozí je žadatel povinen zajistit, že erozně nebezpečné plodiny kukuřice, brambory, řepa, bob setý, sója, slunečnice a čirok budou zakládány pouze s využitím půdoochranných technologií.

Půdoochranné technologie spadají mezi agrotechnická protierozní opatření. Používají se ke zlepšení vsakovací schopnosti půdy. Snižují náchyllost půdy k erozi a chrání její povrch především v období největšího výskytu přívalových srážek v letních měsících, kdy erozně nebezpečné plodiny kryjí půdu svým vzrůstem a zapojením nedostatečně.¹⁴³

Standard dále stanoví, že podmínky pro půdu silně erozně ohroženou stejně jako pro půdu mírně erozně ohroženou nemusí být dodrženy na ploše, jejíž celková výměra nepřesáhne výměru 0,40 ha zemědělské půdy z celkové žadatelem obhospodařované plochy, ovšem za předpokladu, že směr řádků erozně nebezpečné plodiny je orientován ve směru vrstevnic s maximální odchylkou od vrstevnice do 30 stupňů a pod plochou erozně nebezpečné plodiny se nachází pás zemědělské půdy o minimální šíři 24 m, který na erozně nebezpečnou plodinu navazuje a přerušuje všechny odtokové linie procházející erozně nebezpečnou plodinou na erozně ohrožené ploše. Na tomto

¹⁴² Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy nicméně upozorňuje na to, že vzhledem k celkové ploše ohrožené zemědělské půdy jsou standardy nastaveny mírně a protierozní ochranu půdy řeší nedostatečně.

¹⁴³ Rok 2015. *www.eagri.cz* [online]. 2015 [cit. 10. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/kontroly-podminenosti-cross-compliance/dokumenty-ke-stazeni/rok-2015/>

pásu zemědělské půdy má být žadatelem pěstován travní porost, víceletá pícnina nebo jiná než erozně nebezpečná plodina. Výjimka 0,40 ha se vztahuje k žadateli s tím, že plochy erozně nebezpečné plodiny se mohou počítat i na více půdních blocích žadatele, nesmí však v konečném součtu hodnotu 0,40 ha přesáhnout.

Obecnými půdoochrannými technologiemi pro silně erozně ohrožené plochy a mírně erozně ohrožené plochy, které vyjmenovává Průvodce zemědělce kontrolou podmíněnosti¹⁴⁴, představují technologie bezorebného sázení/setí (technologie přímého setí do nezpracované půdy), setí/sázení do mulče, setí/sázení do mělké podmyčky s ponecháním části rostlinných zbytků na povrchu půdy a setí/sázení do ochranné plodiny (např. do vymrzající mezplodiny jako je svazka vratičolistá nebo hořčice bílá). Pro mírně erozně ohrožené plochy se vedle obecných půdoochranných technologií uplatňují také specifické půdoochranné technologie, které jsou představovány přerušovacími pásy, zasakovacími pásy, osetím souvratí, setím/sázením po vrstevnici, odkameňováním, podrýváním u cukrové řepy, pěstováním luscoobilných směsí, důlkováním a hrázkováním, pásovým zpracováním půdy (strip-till) a pěstováním kukuřice s šířkou řádku do 45 cm bezorebným způsobem. Pro vymezení kategorií erozní ohroženosti půd je využito kritérium sklonitosti svahu a další faktory jako je délka svahu po spádnici, erodovatelnost půdy, faktor erozní účinnosti deště, faktor protierozních opatření a faktor ochranného vlivu vegetace.¹⁴⁵

Z právního hlediska je ve vztahu k půdoochranným technologiím jistou zajímavostí, že standard DZES 5 žadatelům ukládá povinnost tyto půdoochranné technologie za jistých, výše popsaných okolností, využívat. Sám však nestanoví, co se půdoochrannými technologiemi přesně rozumí, což je poměrně problematické, neboť půdoochranných technologií existuje velké množství a ne všechny jsou použitelné univerzálně bez ohledu

¹⁴⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹⁴⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 31. ISBN 978-80-7434-208-0.

na konkrétní pozemek.¹⁴⁶ Závazné stanovení půdoochranných technologií v obecně závazném právním předpise absentuje. Zdrojem informací o tom, co se půdoochrannými technologiemi pro účely standardu DZES 5 vlastně rozumí, je tedy toliko Průvodce zemědělce kontrolou podmíněnosti¹⁴⁷ a systém evidence půdy LPIS. Vzhledem k tomu, že však žadatelé informace o pravidlech podmíněnosti čerpají právě z těchto zdrojů, prakticky absence vymezení půdoochranných technologií přímo v textu standardu DZES 5 nezpůsobuje problémy. Čerpání informací přímo ze systému evidence půdy LPIS je poměrně časté a oblíbené, neboť jsou informace žadatelům poskytovány poměrně uživatelsky přívětivou formou, když LPIS umožňuje nejen zobrazení příslušného půdního bloku, ale také výpis kompletních informací o tom, jaké půdoochranné technologie se mohou na dílu půdního bloku používat a také další důležité podkladové informace jako je průměrná sklonitost, největší délka odtokové linie, výměry jednotlivých kategorií erozní ohroženosti a další. Ve vztahu ke standardu DZES 5 je další funkcí LPIS, kterou zemědělci velmi vítají, možnost nechat si erozně ohrožený pozemek zakreslit a následně provedený zákres exportovat do přístroje GPS, který zemědělci umožní přesnější zaměření plochy v terénu.¹⁴⁸ Dostupnost praktických funkcí prostřednictvím Portálu farmáře, které napomáhají v možnosti realizace půdoochranných technologií v terénu, a fakt, že je provádění protierozních opatření kontrolními orgány kontrolováno, je pro zemědělce dostatečným důvodem pro to, aby v LPIS předepsané půdoochranné technologie využívali.

Lze shrnout, že standard DZES 5 představuje z hlediska teorie nástrojů ochrany životního prostředí spíše nástroj nepřímého působení ve formě ekonomického nástroje. S ohledem na to, že žádný obecně závazný právní předpis užívání specifických půdoochranných technologií na zemědělské

¹⁴⁶ K tomu blíže například KOSTELANSKÝ, František. *Obecná produkce rostlinná*. 2. vyd. nezm. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2004, 212 s., s. 120 a násl. ISBN 80-715-7765-0.

¹⁴⁷ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹⁴⁸ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 252. ISBN 978-80-7434-208-0.

půdě nestanoví, je hlavní sankcí, která žadateli za nesplnění podmínek standardu DZES 5 může hrozit, že mu v důsledku nedodržení pravidel podmíněnosti bude snížena platba zemědělské dotace. Sice lze zvažovat, že by žadateli mohla být za způsobování ohrožení zemědělské půdy erozí uložena pokuta také podle § 20a zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, a to až do výše 1 000 000 Kč, je to však, zejména s ohledem na dosud chybějící prováděcí právní předpis stanovující přípustné míry erozního ohrožení, možné považovat za nepravděpodobné.

3.4 Standard DZES 4

Dalším ze standardů, které mají za cíl přispívat k boji proti erozi je standard DZES 4. Základním účelem standardu DZES 4 je zajistit ponechání minimálního pokryvu půdy v období po sklizni a v mimovegetačním období. Pokryv půdy omezuje povrchový odtok vody, působí proti vodní a větrné erozi a přispívá k zachování půdní vláhové bilance. Opatřeními v rámci tohoto standardu je tak řešena problematika protierozní ochrany půdy prováděním půdoochranných opatření vedoucích k omezení smyvu půdy, stejně jako zvýšení retence vody v krajině a snižování rizika povodní a jimi působených škod.¹⁴⁹

Žadatel má podle standardu na ploše dílu půdního bloku s druhem zemědělské kultury standardní orná půda, jehož průměrná sklonitost přesahuje 5 stupňů, zajistit po sklizni plodiny založení porostu ozimé plodiny, nebo uplatnit alespoň jedno z dalších nabízených opatření.

Prvním z alternativních opatření, které může žadatel využít, je ponechání strniště sklizené plodiny na dílu půdního bloku do založení porostu následné jarní plodiny. Žadatel může učinit také opatření spočívající v podmítnutí strniště sklizené plodiny a jeho ponechání bez orby až do založení porostu následné jarní plodiny. Konečně může žadatel díl půdního bloku nejpozději do 20. září osít meziplodinou a tento porost plodiny zachovat nejméně do 31. října. Tato opatření se neuplatní v případě, kdy je v rámci

¹⁴⁹ NOVOTNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi: aktualizované znění - leden 2014*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014, 73 s., s. 6. ISBN 978-80-87361-33-7.

agrotechnického postupu provedeno zapravení statkových hnojiv¹⁵⁰, s výjimkou hnojiv z chovu drůbeže¹⁵¹, nebo organických hnojiv¹⁵² nejméně v dávce 10 tun na hektar a nejvýše v dávce 50 tun na hektar.

Z výše uvedeného vyplývá, že si žadatel může vybrat, zda založí porost ozimé plodiny, ponechá strniště sklizené plodiny, podmíněné strniště sklizené plodiny a ponechá ho bez orby až do založení porostu následné plodiny, díl půdního bloku oseje meziplodinou nebo neprovede žádné z těchto nabízených opatření a místo toho provede orbu za účelem zapravení statkových nebo organických hnojiv. Žadateli je tak ponechán prostor k tomu, aby si zvolil pro něj nejvýhodnější opatření, podle jeho úvahy a preferencí. Orbu však může žadatel provést i před ostatními opatřeními, která se s ní nevyučují. Tato možnost je zachována také z toho důvodu, že se orba jeví jako vhodná technologie pro omezení výskytu chorob a škůdců.¹⁵³ Hloubka orby, kterou je třeba zvolit, není stanovena. Záleží tedy na rozhodnutí konkrétního žadatele.

Přestože standard pro osetí meziplodinou ukládá, že díl půdního bloku musí být meziplodinou oset nejpozději do 20. září a porost musí být zachován nejpozději do 31. října, je s ohledem na cíle standardu, kterými je zamezení ztrátám půdy a půdní vlhkosti tím, že je zajištěn její pokryv mimo vegetační období, doporučeno nechávat meziplodinu na dílu půdního bloku nikoli pouze do 31. října (jak vyžaduje standard), nýbrž až do 15. února následujícího roku.¹⁵⁴ Protože však samotný standard podmínku zachování meziplodiny až do poloviny února nestanoví, jedná se o pouhé doporučení.

¹⁵⁰ Statkovým hnojivem je podle § 2 písm. h) zákona o hnojivech hnojivo vznikající jako vedlejší produkt při chovu hospodářských zvířat nebo produkt při pěstování kulturních rostlin, není-li dále upravováno. Za úpravu se nepovažují přirozené procesy přeměn při skladování, mechanická separace kejdy a přidávání látek snižujících ztráty živin nebo zlepšujících účinnost živin.

¹⁵¹ Použití statkových hnojiv z chovu drůbeže je zakázáno z důvodu jejich dřívějšího agrotechnického termínu pro aplikaci. Tato hnojiva jsou určena k ozimým, nikoli k jarním plodinám.

¹⁵² Organickým hnojivem je podle § 2 písm. c) zákona o hnojivech hnojivo, v němž jsou deklarované živiny obsaženy v organické formě.

¹⁵³ KOSTELANSKÝ, František. *Obecná produkce rostlinná*. 2. nezm. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2004, 212 s., s. 196. ISBN 80-715-7765-0.

¹⁵⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Příručka zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 26. ISBN 978-80-7434-208-0.

Dávka hnojiva, nejméně 10 a nejvíce 50 tun na hektar, se kterou standard pracuje, se může ukázat být problematickou. Standard stanoví, že v rámci opatření musí být zapraveno statkové hnojivo (s výjimkou hnojiv z chovu drůbeže) nebo organické hnojivo. Statkovým hnojivem je podle § 2 písm. h) zákona o hnojivech hnojivo vznikající jako vedlejší produkt při chovu hospodářských zvířat nebo produkt při pěstování kulturních rostlin, není-li dále upravováno. Za úpravu se nepovažují přirozené procesy přeměn při skladování, mechanická separace kejdy a přidávání látek snižujících ztráty živin nebo zlepšujících účinnost živin. U statkového hnojiva, které vzniká jako vedlejší produkt při chovu hospodářských zvířat by neměl při určování jeho množství resp. váhy vzniknout vážnější problém. Jiná je situace u statkového hnojiva, které vzniká jako vedlejší produkt při pěstování kulturních rostlin. To zpravidla zůstává na poli ve formě skliditelných rostlinných zbytků nebo na poli vyrostle jakožto plodina určena pro zelené hnojení. Takové statkové hnojivo je přímo na poli také zaoráváno. Taková hnojiva se do evidence hnojení zaznamenávají bez uvedení množství hmoty a živin, neboť by s ohledem na to, že hnojivo neopouští pole, bylo určování množství hnojiva problematické. Na druhé straně však může docházet k tomu, že je zaorání hnojiva vykázáno, přestože část z něj byla dodána do bioplynových či jiných stanic zpracovávajících zemědělský odpad na biopaliva druhé generace.¹⁵⁵ To je jistě nežádoucí.

Standard DZES 4, jak již bylo uvedeno výše, se nevztahuje na všechny díly půdního bloku, ale pouze na ty, na nichž je druhem zemědělské kultury standardní orná půda a jejichž průměrná sklonitost přesahuje 5 stupňů. Průměrná sklonitost dílu půdního bloku je uvedena v systému evidence půdy LPIS v podrobných údajích o dílu půdního bloku. Žadatel tedy není nucen průměrnou sklonitost nijak odhadovat, nýbrž si ji může vyhledat prostřednictvím svého profilu na Portálu farmáře v LPIS.

Stejně jako v případě standardu DZES 5 je možné u standardu DZES 4 konstatovat, že z hlediska teorie nástrojů ochrany životního prostředí představuje spíše nástroj nepřímého působení ve formě ekonomického nástroje.

¹⁵⁵ GANDALOVIČ, Petr. *Biopaliva: pomoc přírodě, nebo zločin proti lidskosti?: sborník textů*. 1. vyd. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2009, 80 s., s. 43–45. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-73-2.

S ohledem na to, že žádný obecně závazný právní předpis ponechání minimálního pokryvu půdy v období po sklizni a v mimovegetačním období nestanoví, je hlavní sankcí, která žadateli za nesplnění podmínek standardu DZES 4 může hrozit, že mu v důsledku nedodržení pravidel podmíněnosti bude snížena platba zemědělské dotace.

3.5 Standard DZES 6

Také standard DZES 6 se týká péče o půdu, jakožto nejdůležitější výrobní faktor zemědělských podnikatelů věnujících se rostlinné výrobě. V první části tohoto standardu se žadateli zakazuje na jím užívaném dílu půdního bloku pálit bylinné zbytky. Další část standardu se věnuje problematice hnojení a pěstování plodin obohacujících půdu.

V příloze II Nařízení 1306/2013 je uvedeno, že by standard DZES 6 měl stanovit pravidla pro zachování organických složek půdy vhodnými postupy, včetně zákazu vypalování strnišť na orné půdě vyjma z důvodu ochrany zdraví rostlin. Ve standardu DZES 6 formulovaném v České republice v příloze č. 2 k nařízení vlády 309/2014 Sb. je zákaz vypalování strnišť rozšířen na zákaz pálení veškerých bylinných zbytků. Výjimku z důvodu ochrany zdraví rostlin český standard DZES 6 nezakotvuje.

Pálení bylinných zbytků byl dříve jeden ze způsobů, jak se naši předkové zbavovali stařiny. Vypalovány bývaly meze nebo obecní pastviny.¹⁵⁶ Vypalování je však kontroverzním způsobem zbavování se stařiny, a to například proto, že má nezanedbatelný vliv na bezobratlé živočichy (kam patří například brouci), jejichž populace mohou v důsledku požáru rapidně klesnout.¹⁵⁷

Na problematiku pálení bylinných zbytků ve velkém rozsahu není v českých environmentálních právních předpisech příliš pamatováno, i když určitá pravidla lze v tomto směru nalézt v zákoně č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší. Podle § 16 odst. 4 zákona o ochraně ovzduší lze v otevřeném ohništi spalovat jen suché rostlinné materiály neznečištěné chemickými látkami. Obec může vyhláškou stanovit podmínky pro spalování suchého rostlinného materiálu

¹⁵⁶ NIEDOBOVÁ, Jana. *Údržba chráněných území*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014, 71 s., s. 13. ISBN 978-80-7509-184-0.

¹⁵⁷ NIEDOBOVÁ, Jana. *Údržba chráněných území*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014, 71 s., s. 64. ISBN 978-80-7509-184-0.

v otevřeném ohništi za účelem jeho odstranění nebo jeho spalování zakázat, pokud zajistí jiný způsob pro jeho odstranění podle zákona o odpadech. Definicí otevřeného ohniště však zákon o ochraně ovzduší neobsahuje, a tak nedává odpověď na to, co si pod otevřeným ohništěm představí a zda takové otevřené ohniště může vzniknout při pálení bylinných zbytků ve smyslu standardu DZES 6. V případě, že by tomu tak bylo, a žadatel by v otevřeném ohništi spálil jiné materiály než suché rostlinné materiály neznečištěné chemickými látkami, bylo by ho případně možné potrestat za správní delikt pokutou až do výše 50 000 Kč. V případě, že by spaloval rostlinný materiál v rozporu s vyhláškou obce, bylo by ho možné potrestat podle příslušné vyhlášky obce. Mimo rámec environmentálních předpisů pamatuje na problematiku vypalování porostů zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 17 odst. 3 písm. f) tohoto zákona nesmí fyzická osoba provádět vypalování porostů. Ten, kdo vypaluje porosty, se na úseku požární ochrany může dopustit přestupku, za což mu může být uložena pokuta až do výše 25 000 Kč.

Druhá část standardu DZES 6 žadateli ukládá, aby na minimálně dvaceti procentech jím užívané výměry dílů půdních bloků s druhem zemědělské kultury orná půda zajistil každoročně aplikování tuhých statkových hnojiv nebo tuhých organických hnojiv minimálně v dávce 25 tun na hektar (s výjimkou tuhých statkových hnojiv z chovu drůbeže minimálně v dávce 4 tuny na hektar). Určení dvaceti procent výměry je přitom vztažené k celkové výměře druhu kultury orná půda užívané žadatelem k 31. květnu příslušného kalendářního roku v evidenci půdy. Při plnění podmínky zapravením ponechaných produktů při pěstování rostlin (například slámy) není podle zákona o hnojivech stanovena minimální dávka.

Další variantou, která se žadateli ve vztahu k plnění tohoto standardu nabízí, je pokrytí dvaceti procent jím užívané výměry dílů půdních boků s druhem zemědělské kultury orná půda, popřípadě jeho odpovídající části v termínu minimálně od 1. června do 15. července příslušného kalendářního roku porostem dusík vážících plodin¹⁵⁸, popřípadě jejich směsí. Porosty dusík vážících plodin lze přitom zakládat i jako podsev do krycí plodiny,

¹⁵⁸ Standard vyjmenovává, že těmito plodinami jsou cizrna, čočka, fazol, hrách, peluška, jetel, komonice, lupina, sója, štirovník, vojtěška, úročník, vikev, bob a vičenec.

popřípadě jako směsi s trávami v případě, že zastoupení trav v porostu nepřesáhne 50%. Standard DZES 6 vyjmenovává jako dusík vážící plodiny cizrnu, čočku, fazol, hrách, pelušku, jetel, komonici, lupinu, sóju, štúrovník, vojtěšku, úročník, vikev, bob a vičenec.

Stejně jako v případě standardu DZES 5 a DZES 4 je možné u standardu DZES 6 konstatovat, že z hlediska teorie nástrojů ochrany životního prostředí představuje spíše nástroj nepřímého působení ve formě ekonomického nástroje. Žádný obecně závazný právní předpis totiž povinnost aplikace tuhých statkových hnojiv či pěstování porostů vážících dusík nepředepisuje. Ve vztahu k pálení bylinných zbytků je situace poněkud komplikovanější, neboť zákon o požární ochraně sice vypalování porostů zakazuje, zřejmě jím však sleduje primárně jiné než environmentální aspekty. V zásadě je však možné tvrdit, že hlavní sankcí, která žadateli za nesplnění podmínek standardu DZES 6 hrozí, je snížení platby zemědělské dotace.

3.6 Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v rámci hlavního tématu Půda a zásoby uhlíku

Lze shrnout, že pravidla podmíněnosti, v rámci oblasti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy, která se týkají hlavního tématu Půda a zásoby uhlíku a jsou představovány standardy dobrého zemědělského a environmentálního stavu DZES 4, DZES 5 a DZES 6, představují soubor pravidel, jejichž dodržování v rámci podnikání v zemědělství může mít pozitivní vliv na životní prostředí. Vzhledem k tomu, že je eroze na území České republiky významným problémem a protierozní ochrana zakotvená v zákoně o ochraně zemědělského půdního fondu (a jeho předpokládaném prováděcím právním předpise) se bude moct s ohledem na svou „čerstvost“ projevit plně až v budoucnu, představují protierozně zaměřená pravidla podmíněnosti vítaný prostředek pro řešení problémů spojených s erozí „v mezičase“. U standardu DZES 5 lze hodnotit jako pozitivní, že si žadatel může vybrat z několika variant, jakými lze standardu vyhovět. Je mu tak zachován alespoň nějaký prostor pro uplatnění jeho individuální strategie. Bránit pálení bylinných zbytků je s ohledem na ochranu životního prostředí vhodné nejen z důvodu jeho negativního vlivu na bezobratlé a jiné živočichy, ale také z toho důvodu, že se jedná o neproduktivní

využití biomasy. Ve vztahu k ochraně půdy na něj prozatím v českých právních předpisech pamatováno není, je však zakázáno ve spojitosti s ochranou ovzduší, s odpadovou problematikou a s problematikou protipožární ochrany. Zbývající část standardu DZES 6, sledující, aby do půdy byly dodávány pro ni přínosné organické látky, je rovněž možné považovat za pro životní prostředí přínosnou. Ukazuje se totiž, že jiná než organická hnojiva nemohou zajistit s organickými hnojivy spojovaný pozitivní vliv na půdní vlastnosti, jako je například její drobovitá struktura, pórovitost, retence vody apod.¹⁵⁹ Zakotvení standardu DZES 6 v rámci pravidel podmíněnosti lze vítat také s ohledem na to, že zemědělský odpad je možné v dnešní době využívat i jiným způsobem než pro účely hnojení (např. v bioplynových stanicích). Aplikace standardu tak zajistí, že zemědělská půda nebude deprivována od veškeré organické hmoty zlepšující její vlastnosti.

Na rozdíl od pravidel podmíněnosti směřujících k ochraně vody, o kterých bylo pojednáno výše, se standardy směřující k ochraně půdy s pravidly vyplývajícími z obecně závazných právních předpisů v současné době příliš nepřekrývají. Zachovávají si tak charakter spíše nepřímou, prostřednictvím zemědělského dotačního systému, působícího ekonomického nástroje. Hlavní sankcí hrozící za jejich případné nedodržování je tedy zejména nebezpečí snížení nebo odmítnutí plateb v rámci zemědělského dotačního systému. Ochranu půdy však zprostředkovaně sledují také další pravidla podmíněnosti, ať již ta věnovaná primárně ochraně vod, o kterých bylo pojednáno výše, nebo také ta týkající se přípravků na ochranu rostlin. O těch je pojednáno níže. V následující kapitole je však věnována pozornost nejprve pravidlům podmíněnosti, která se týkají biologické rozmanitosti.

¹⁵⁹ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělcem Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 41. ISBN 978-80-7434-208-0.

4 OBLAST: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, ZMĚNA KLIMATU, DOBRÝ ZEMĚDĚLSKÝ A ENVIRONMENTÁLNÍ STAV PŮDY; HLAVNÍ TÉMA: BIOLOGICKÁ ROZMANITOST

Do oblasti pravidel podmíněnosti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy a pod hlavní téma Biologická rozmanitost je Přílohou II Nařízení 1306/2013 řazen soubor povinných požadavků na hospodaření PPH 2 a PPH 3.

Ve vztahu k ochraně biologické rozmanitosti je v souvislosti se zemědělstvím někdy poukazováno na to, že chyba v hospodaření (například při nesprávném načasování intenzivního kosení) má mnohem větší dopad na společenstva živočichů než na společenstva rostlinná.¹⁶⁰ Rostliny mají totiž možnost nepříznivé podmínky během vegetační sezóny přežít například ve formě oddenků. Pokud jsou podmínky nepříznivé dlouhodobě, pak rostliny přežívají díky semenům.¹⁶¹ Živočichové však na rozdíl od rostlin semennou banku nemají, a tak je pro ně v zásadě jedinou možností znovuosídlení z podobných lokalit, pokud se vůbec lokality stejného typu v okolí vyskytují.¹⁶² Je také neúčelné chránit pouze živočichy. Ochrana musí být s ohledem na výše uvedené vztažena nejen na ně samotné, ale také na jejich stanoviště a na podmínky, které na těchto stanovištích panují, neboť je známo, že destrukce sídlišť rostlinných a živočišných druhů patří k nejzávažnějším příčinám jejich vymírání.¹⁶³ S cílem přispět k ochraně biologické rozmanitosti byly mezi pravidla podmíněnosti zařazeny také soubory povinných požadavků na hospodaření PPH 2 a PPH 3.

¹⁶⁰ NIEDOBOVÁ, Jana. *Údržba chráněných území*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014, 71 s., s. 17. ISBN 978-80-7509-184-0.

¹⁶¹ NIEDOBOVÁ, Jana. *Údržba chráněných území*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014, 71 s., s. 18. ISBN 978-80-7509-184-0.

¹⁶² NIEDOBOVÁ, Jana. *Údržba chráněných území*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014, 71 s., s. 17. ISBN 978-80-7509-184-0.

¹⁶³ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 207 s., s. 70. ISBN 80-210-3599-4.

4.1 Soubor požadavků PPH 2

Soubor povinných požadavků na hospodaření PPH 2 sleduje, ač to nemusí být z jeho požadavků na první pohled patrné, zejména ochranu volně žijících ptáků. Vychází z čl. 3 a čl. 4 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES o ochraně volně žijících ptáků, která byla v České republice implementována prostřednictvím zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. V rámci souboru PPH 2 jsou kontrolovány 3 požadavky.

4.1.1 První požadavek PPH 2

První požadavek PPH 2 se zabývá ochranou významných krajinných prvků vodní tok a údolní niva. Přestože vazba na ochranu ptáků nemusí být na první pohled patrná, je známo, že mnoho ptačích druhů žije v okolí vodních toků a údolních niv. Břehy a porosty na nich pro ně představují vhodné místo pro hnízdění, hledání potravy i úkryt. Prostřednictvím obecné ochrany významných krajinných prvků vodní tok a údolní niva jsou tak zprostředkovaně chráněny i ptáci.¹⁶⁴ Podle § 4 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb. jsou významné krajinné prvky chráněny před poškozováním a ničením. Mají být využívány pouze tak, aby nebyla narušena jejich obnova a nedošlo k ohrožení nebo oslabení jejich stabilizační funkce. K zásahům, které by mohly vést k poškození nebo zničení významného krajinného prvku nebo ohrožení či oslabení jeho ekologicko-stabilizační funkce, si musí ten, kdo takové zásahy zamýšlí, opatřit závazné stanovisko orgánu ochrany přírody. Mezi takové zásahy patří zejména umíst'ování staveb, pozemkové úpravy, změny kultur pozemků, odvodňování pozemků, úpravy vodních toků a nádrží a těžba nerostů.

V rámci požadavku je zjišť'ováno, zda v souvislosti se zemědělským hospodařením nedošlo k poškození nebo zničení významného krajinného prvku vodní tok nebo údolní niva. V případě, že k poškození nebo zničení nedošlo, prvnímu požadavku PPH 2 bylo vyhověno. Pokud však žadatel provede škodlivý zásah do významného krajinného prvku vodní tok nebo údolní niva bez souhlasu orgánu ochrany přírody, nejen že nevyhoví prvnímu požadavku PPH 2, ale může se dopustit také správního deliktu podle § 88 odst. 1

¹⁶⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělcem Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 74. ISBN 978-80-7434-208-0.

písm. i) zákona o ochraně přírody a krajiny, za nějž mu může být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč. Pokud žadatel provede nejen škodlivý zásah, ale významný krajinný prvek vodního toku nebo údolní nivy poškodí závažně nebo ho dokonce zničí, může se dopustit správního deliktu podle § 88 odst. 2 písm. b) zákona o ochraně přírody a krajiny, za nějž mu může být uložena pokuta až do výše 2 000 000 Kč.

Lze si povšimnout, že první požadavek PPH 2 sleduje ochranu pouze dvou významných krajinných prvků, a to vodního toku a údolní nivy, zatímco zákon o ochraně přírody a krajiny poskytuje srovnatelnou ochranu podstatně širšímu okruhu významných krajinných prvků. Význam prvního požadavku PPH 2 lze však spatřovat v tom, že ochranu vodních toků a údolních niv v jistém smyslu „zdvojuje“. Tyto významné krajinné prvky jsou tak chráněny nejen z titulu obecně závazných právních předpisů, ale také nepřímo prostřednictvím ekonomického nástroje v podobě pravidel podmíněnosti v rámci systému zemědělských dotací.

4.1.2 Druhý požadavek PPH 2

Druhý požadavek PPH 2 sleduje ochranu dřevin rostoucích mimo les, které jsou chráněny před poškozování, ničením a neoprávněným kácením podle § 7 a § 8 zákona č. 114/1992 Sb. Cílem požadavku je chránit rozptýlenou zeleň, která poskytuje útočiště, úkryt a potravní zdroje mnoha druhům živočichů, mezi které patří i ptáci a drobní savci.¹⁶⁵ Podle § 8 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny je ke kácení dřevin nezbytné povolení orgánu ochrany přírody, pokud není stanoveno jinak. Povolení lze vydat ze závažných důvodů po vyhodnocení funkčního a estetického významu dřevin. Další případy, kdy není potřeba povolení, ale postačí oznámení, ať již před kácením nebo po něm, upravují další odstavce § 8 zákona o ochraně přírody a krajiny. Další pravidla ve vztahu k problematice zásahů do dřevin a jejich kácení upravuje vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, ve znění pozdějších předpisů.

V rámci druhého požadavku PPH 2 je zjišťováno, jestli nedošlo v souvislosti se zemědělským hospodařením k poškození nebo zničení dřevin

¹⁶⁵ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělcem Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 75. ISBN 978-80-7434-208-0.

rostoucích mimo les v rozporu se zákonem. Pokud žadatel takové poškození nebo zničení způsobí, nejen že nevyhoví druhému požadavku PPH 2, ale může se dopustit také správního deliktu podle § 88 odst. 1 písm. c) zákona o ochraně přírody a krajiny, za nějž mu může být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč. Je možné tvrdit, že vzhledem k faktu, že jsou dřeviny rostoucí mimo les chráněny již zákonem o ochraně přírody a krajiny, význam druhého požadavku PPH 2 lze, podobně jakou u prvního požadavku PPH 2, spatřovat v tom, že ochranu dřevin rostoucích mimo les v jistém smyslu „zdvojuje“. Dřeviny rostoucí mimo les jsou tak chráněny nejen z titulu obecně závazných právních předpisů, ale také nepřímou, prostřednictvím ekonomického nástroje v podobě pravidel podmíněnosti v rámci systému zemědělských dotací.

4.1.3 Třetí požadavek PPH 2

Třetí požadavek PPH 2 se zabývá ochranou ptáků. Cílem požadavku je minimalizovat ztráty na ptačích populacích v souvislosti se zemědělským hospodařením, zejména použitím mechanizace.¹⁶⁶ Podle § 5a zákona o ochraně přírody a krajiny je v zájmu ochrany druhů ptáků, kteří volně žijí na evropském území členských států EU, zakázáno jejich úmyslné usmrcování nebo odchyt jakýmkoliv způsobem, úmyslné poškozování nebo ničení jejich hnízd a vajec nebo odstraňování hnízd, sběr jejich vajec ve volné přírodě a jejich držení, úmyslné vyrušování těchto ptáků, zejména během rozmnožování a odchovu mláďat a také držení druhů ptáků, jejichž lov a odchyt jsou zakázány. V rámci třetího požadavku PPH 2 je zjišťováno, zda v souvislosti se zemědělským hospodařením nedošlo k závažnému rušení ptáků nebo jinému škodlivému zásahu do jejich přirozeného vývoje nebo k poškozování obývaných stanovišť s negativním dopadem na jejich populaci. V případě, že k ničemu takovému nedošlo, je třetímu požadavku PPH 2 vyhověno. V případě že žadatel usmrcuje nebo chová ptáky s výjimkou těch, kteří mohou být loveni, bez povolení, anebo jinak nedovoleně zasahuje do jejich přirozeného vývoje, nejen že plně nevyhoví třetímu požadavku PPH 2, ale může se také dopustit správního deliktu podle § 88 odst. 1 e) zákona o ochraně přírody a krajiny, za nějž mu může být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč.

¹⁶⁶ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělcem Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 77. ISBN 978-80-7434-208-0.

Podobně jako v případě prvního a druhého požadavku PPH 2 také u třetího požadavku PPH 2 platí, že ochrana v zásadě ve stejném nebo dokonce větším rozsahu, než zajišťuje standard, je poskytována již na základě obecně závazných právních předpisů. Také zde lze tedy spatřovat význam třetího požadavku PPH 2 v tom, že ochranu ptáků v jistém smyslu „zdvojuje“. Ti jsou tak chráněni nejen z titulu obecně závazných právních předpisů, ale také nepřímo, prostřednictvím ekonomického nástroje v podobě pravidel podmíněnosti v rámci systému zemědělských dotací.

4.2 Požadavek PPH 3

Povinný požadavek na hospodaření PPH 3 sleduje ochranu přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Cílem požadavku je přispět k zachování rozmanitosti ochranou stanovišť volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a zabezpečit ochranu druhů a typů přírodních stanovišť, která jsou cenná, ohrožená, vzácná nebo omezená na určitou oblast.¹⁶⁷

Požadavek PPH 3 vychází z čl. 6 odst. 1 a 2 směrnice Rady 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Do českého právního řádu byl čl. 6 této směrnice implementován prostřednictvím zákona o ochraně přírody a krajiny. Ten v § 45 b stanoví, že poškozování evropsky významné lokality zařazené do národního seznamu a sporné lokality je zakázáno. Dále v § 45c stanoví, že evropsky významné lokality jsou chráněny před poškozováním a ničením. Mají se využívat pouze tak, aby nedošlo k závažnému nebo nevratnému poškození nebo zničení evropských stanovišť anebo stanovišť evropsky významných druhů vyžadujících územní ochranu a aby nebyla narušena jejich celistvost.

V rámci požadavku PPH 3 je zjišťováno, zda v souvislosti se zemědělským hospodařením nedošlo k poškození předmětu ochrany evropsky významné lokality. V případě, že k takovému poškození došlo, nejen, že nebylo plně vyhověno požadavku PPH 3, ale žadatel se také mohl poškozením předmětu ochrany dopustit správního deliktu podle § 88 odst. 1 písm. a) zákona o ochraně přírody a krajiny, za nějž mu může být uložena pokuta až do výše

¹⁶⁷ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělcem Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 82. ISBN 978-80-7434-208-0.

1 000 000 Kč. Pokud žadatel bude v evropsky významné lokalitě vykonávat zakázanou činnost, hrozí mu také, že se může dopustit správního deliktu podle § 88 odst. 2 písm. n) zákona o ochraně přírody a krajiny, za nějž mu může být uložena pokuta až do výše 2 000 000 Kč.

Podobně jako v případě souboru požadavků PPH 2 také u požadavku PPH 3 platí, že ochrana v zásadě ve stejném nebo dokonce větším rozsahu, než zajišťuje standard, je poskytována již na základě obecně závazných právních předpisů. Také zde lze tedy spatřovat význam požadavku PPH 3 spíše jen v tom, že ochranu přírodních stanovišť „zdvojuje“. Ta jsou tak chráněna nejen z titulu obecně závazných právních předpisů, ale také nepřímo, prostřednictvím ekonomického nástroje v podobě pravidel podmíněnosti v rámci systému zemědělských dotací.

4.3 Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v rámci hlavního tématu Biologická rozmanitost

Lze shrnout, že pravidla podmíněnosti v rámci oblasti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy, která se týkají hlavního tématu Biologická rozmanitost a jsou představována souborem povinných požadavků na hospodaření PPH 2 a PPH 3, mohou mít pozitivní vliv na životní prostředí ve vztahu k ochraně biologické rozmanitosti. Zároveň lze však konstatovat, že jejich praktický význam v České republice je spíše malý, neboť platí, že u všech požadavků je ochrana v zásadě ve stejném nebo dokonce větším rozsahu, než zajišťuje povinný požadavek na hospodaření, poskytována již na základě obecně závazných právních předpisů, zejména zákona o ochraně přírody a krajiny. Význam existence těchto pravidel podmíněnosti tak lze spatřovat v tom, že na ochranu některých součástí přírody a krajiny je jejich prostřednictvím kladen důraz a jejich ochrana je „zdvojená“, neboť jsou chráněna nejen z titulu obecně závazných právních předpisů, ale také nepřímo, prostřednictvím ekonomického nástroje v podobě pravidel podmíněnosti v rámci systému zemědělských dotací. Hrozící sankcí za případné nedodržování požadavků je tedy nebezpečí snížení nebo odmítnutí plateb v rámci zemědělského dotačního systému, stejně jako pokuta. V následující kapitole je pozornost věnována krajinně a krajinným prvkům.

5 OBLAST: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, ZMĚNA KLIMATU, DOBRÝ ZEMĚDĚLSKÝ A ENVIRONMENTÁLNÍ STAV PŮDY; HLAVNÍ TÉMA: KRAJINA, MINIMÁLNÍ ÚROVEŇ PÉČE

Do oblasti pravidel podmíněnosti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy a pod hlavní téma Krajina, minimální úroveň péče je Přílohou II Nařízení 1306/2013 zařazen standard dobrého zemědělského a environmentálního stavu DZES 7.

Přestože se standard DZES 7 týká podle svého systematického zařazení v Příloze II Nařízení 1306/2013 převážně ochrany krajiny a krajinných prvků jako takových, včetně ochrany před nežádoucími invazivními rostlinami, lze vysledovat také zprostředkovaný protierozní efekt jeho uplatňování, který, jak již bylo naznačeno výše, pozitivně působí také ve vztahu k ochraně půdy a vod. Cílem standardu je přispět k ochraně krajinných prvků, které se podílí na zachování agrobiodiverzity, jsou významnou součástí zemědělské krajiny a spoluvytváří její ráz.¹⁶⁸

Ochrana a zachování krajinných prvků v rámci standardu DZES 7 je velmi důležitá také v kontextu historických událostí. V padesátých letech dvacátého století začalo docházet v souvislosti se zintenzivněním zemědělství ke scelování pozemků a s ním spojenému rozorávání mezí za účelem vytvoření ničím nepřerušovaných lánů zemědělské půdy. Rušena byla také rozptýlená, solitérní, liniová i skupinová zeleň. Docházelo k pokusům zúrodnit i prakticky nezürodnitelnou půdu jako jsou slaniska nebo mokřady. V krajině té doby začaly dominovat velké lány, které se snáze udržovaly provozně¹⁶⁹ a které mohly být obhospodařovány těžkou technikou, jako jsou silné traktory, oračky se širokým záběrem, sklízecí mlátičky apod.¹⁷⁰ Mizely nejen brázdy

¹⁶⁸ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 42. ISBN 978-80-7434-208-0.

¹⁶⁹ NIEDOBOVÁ, Jana. *Údržba chráněných území*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014, 71 s., s. 11. ISBN 978-80-7509-184-0.

¹⁷⁰ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Nové zemědělské a lesní právo*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1996, 227 s., s. 10. ISBN 80-717-5046-8.

vyznačující vlastnictví, ale také remízky s keři, malé lesíky, vodoteče apod. Krajinný ráz byl citelně narušen. Těžkými stroji bylo způsobováno utužování půdy a s ním spojené narušení vodního režimu a retence vody v krajině. Došlo také ke snížení příležitosti k zaházení ptactva a k úbytku stanovišť a zdrojů potravy pro volně žijící živočichy.¹⁷¹ Environmentálně nepříznivé důsledky scelovacích aktivit se projevují v české zemědělské krajině dodnes. Opětovný rozvoj krajinných prvků by však mohlo přinést opatření přijaté v rámci dotačních plateb zemědělcům na postupy příznivé pro klima a životní prostředí. Jedním z požadavků je totiž také vyhradit určité procento ze zemědělských ploch k využívání v ekologickém zájmu. Takovou plochou mohou být také krajinné prvky.¹⁷² Vzhledem k tomu, že je tato podpora v takovém rozsahu od roku 2015 nová, jaký bude mít na krajinu a krajinné prvky v ní efekt ukáže až čas. V rámci pravidel podmíněnosti jsou však již nyní chráněny stávající krajinné prvky.

5.1 Standard DZES 7

Standard DZES 7 ve své první části žadateli ukládá, aby nezrušil a nepoškodil krajinný prvek uvedený § 5 odst. 2 písm. a) nařízení vlády č. 307/2014 Sb., o stanovení podrobností evidence využití půdy podle uživatelských vztahů. Tento standard žadateli také ukládá, aby nezrušil a nepoškodil druh zemědělské kultury rybník podle § 3 odst. 13 nařízení vlády č. 307/2014 Sb.¹⁷³ Standardem je dále zakazováno provádění řezu dřevin v době od 31. března do 1. listopadu. Uvedené podmínky se přitom nevztahují na zásahy provedené se souhlasem příslušného orgánu ochrany přírody a krajiny.

Krajinné prvky jsou evidované v LPIS. Každému krajinnému prvku je přiděleno identifikační číslo a jsou u něj uvedeny také údaje o druhu krajinného prvku, jeho vlastníkově, příslušnosti k půdnímu bloku a katastrálním území

¹⁷¹ SUCHÁNEK, Jaroslav. *Nové zemědělské a lesní právo*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1996, 227 s., s. 10–11. ISBN 80-717-5046-8.

¹⁷² Blíže viz čl. 43 a násl. Nařízení 1307/2013, zejména pak čl. 46 odst. 2 písm. c).

¹⁷³ Rybníkem se podle tohoto ustanovení rozumí vodní dílo k chovu ryb, vodního ptactva, vodních živočichů a pěstování vodních rostlin, určené k provozování rybníkářství podle vodního zákona a zákona o rybářství. Pro účely evidence půdy se za hranice rybníka považuje obvod vodní plochy stanovený ve výši jeho provozní hladiny.

a o jeho výměře. Krajinnými prvky, které jsou standardem DZES 7 chráněny před poškozením a zrušením je mez, terasa, travnatá údolnice, skupina dřevin, stromořadí, solitérní dřevina a příkop.

Mezí se podle nařízení vlády č. 307/2014 Sb. rozumí souvislý útvar liniového typu, který zpravidla vymezuje hranici dílu půdního bloku. Součástí meze může být dřevinná vegetace, kamenná zídka nebo travnatá plocha. Dalším z krajinných prvků je terasa. Jedná se o souvislý svažitý útvar liniového typu tvořený terasovým stupněm. Stejně jako mez zpravidla vymezuje hranici dílu půdního bloku. Pro terasu je dále typické, že zmenšuje sklon části svahu dílu půdního bloku, což může snižovat nebezpečí eroze. Také součástí terasy může být dřevinná vegetace nebo kamenná zídka. Travnatou údolnicí je pak podle nařízení vlády č. 307/2014 Sb. členitý svažitý útvar vymezující dráhu soustředěného odtoku vody z dílu půdního bloku, se zemědělskou kulturou orná půda. Podobnou funkci jako travnatá údolnice plní také příkop. Tím se přitom podle § 5 odst. 4 nařízení vlády č. 307/2014 Sb. rozumí útvar liniového typu široký nejvýše 6 metrů, jehož hlavní funkcí je přerušování délky svahu zachycením vody s jejím odvedením nebo zasáknutím.

Poměrně ucelený soubor dalších krajinných prvků rozeznávaných nařízením vlády č. 307/2014 Sb. tvoří dřeviny. S ohledem na to, že dřevinná vegetace odpovídající definicím krajinného prvku skupiny dřevin, stromořadí nebo solitérní dřeviny může být součástí již některých z výše uvedených krajinných prvků, stanovuje nařízení vlády č. 307/2014 Sb. pravidlo, že meze, terasy nebo travnaté údolnice budou mít přednost a za skupinu dřevin, stromořadí nebo solitérní dřevinu se nebude považovat dřevinná vegetace, která je jejich součástí nebo která plní funkci lesa podle § 3 lesního zákona.

Skupinou dřevin je podle § 5 odst. 6 nařízení vlády č. 307/2014 Sb. samostatný útvar neliniového typu, tvořený nejméně 2 kusy dřevinné vegetace s nejvyšší možnou výměrou 3000 m². Větší krajinný prvek z hlediska požadavku na minimální počet kusů dřevinné vegetace představuje stromořadí. Stromořadím je útvar liniového typu, tvořený nejméně 5 kusy dřevinné vegetace a zpravidla s pravidelně se opakujícími prvky. Solitérní dřevinou se pak podle § 5 odst. 8 nařízení vlády č. 307/2014 Sb. rozumí izolovaná rostoucí dřevina s průmětem koruny od 8 m² vyskytující se v zemědělsky obhospodařované krajině mimo les.

V případě, že byly rušeny nebo případně poškozovány standardem chráněné krajinné prvky nebo druh zemědělské kultury rybník nebo byl proveden řez dřevin v zakázané době, nebylo plně vyhověno standardu DZES 7. S ohledem na to, že standardem chráněné prvky přírody a krajiny chrání také zákon o ochraně přírody a krajiny, včetně jeho prováděcí vyhlášky č. 189/2013 Sb. o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, mohl se žadatel v souvislosti s porušením standardu DZES 7 dopustit také některého ze správních deliktů podle § 88 zákona o ochraně přírody a krajiny, za který mu může hrozit pokuta až do výše 1 000 000 resp. 2 000 000 Kč. Lze nicméně tvrdit, že ochrana, kterou poskytuje krajinným prvkům standard DZES 7 je významná a že potenciální sankce v podobě snížení nebo odmítnutí dotačních plateb je sankcí hlavní.

Druhá část standardu DZES 7 se týká regulace nežádoucích invazivních rostlin. Cílem standardu DZES 7 je v tomto směru zabránění jejich šíření a snížení zásoby jejich semen v půdním fondu.¹⁷⁴ Standard po žadateli požaduje, aby zajistil na jím užívaném dílu půdního bloku regulaci rostlin netýkavky žláznaté tak, aby se na něm v průběhu příslušného kalendářního roku nevyskytovaly kvetoucí nebo odkvetlé rostliny tohoto druhu. Zároveň má žadatel podle standardu povinnost zajistit regulaci rostlin bolševníku velkolepého tak, aby výška těchto rostlin nepřesáhla v průběhu příslušného kalendářního roku 70 cm.

V případě, že se na plochách dílů půdních bloků žadatele budou neregulované invazivní rostliny netýkavky žláznaté a bolševníku velkolepého vyskytovat, nebude plně vyhověno standardu DZES 7. Vzhledem k tomu, že podle § 3 odst. 1 písm. a) zákona o rostlinolékařské péči je vlastník pozemku nebo objektu nebo osoba, která je užívá z jiného právního důvodu povinna zajišťovat a omezovat výskyt a šíření škodlivých organismů včetně plevelů tak, aby nevznikla škoda jiným osobám nebo nedošlo k poškození životního prostředí anebo k ohrožení zdraví lidí nebo zvířat, může se žadatel neomezením výskytu nežádoucích rostlin dopustit také správního deliktu podle § 79f odst. 1 písm. a) zákona o rostlinolékařské péči, za který mu lze uložit pokutu až do výše 500 000 Kč.

¹⁷⁴ MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělcem Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015, s. 42. ISBN 978-80-7434-208-0.

5.2 Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v rámci hlavního tématu Krajina, minimální úroveň péče

Lze shrnout, že pravidla podmíněnosti v rámci oblasti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmetální stav půdy, která se týkají hlavního tématu Krajina, minimální úroveň péče a jsou představována standardem DZES 7 mohou přispívat k ochraně a zlepšení životního prostředí. Již z podrobnějšího vymezení krajinných prvků v rámci nařízení vlády č. 307/2014 Sb. je patrné, že jejich význam pro zlepšování stavu zemědělské krajiny je podstatný, neboť mohou přispět k boji proti vodní a větrné erozi, která představuje, jak již bylo popsáno výše, závažný ekologický problém. Rovněž jsou krajinné prvky z environmentálního hlediska významné například tím, že poskytují kryt volně žijícím živočichům. Požadavek, aby nedocházelo v rámci zemědělského podnikání k jejich rušení, či poškozování je tedy bezesporu žádoucí. Vzhledem k tomu, že krajinné prvky mohou být tvořeny prvky, kterým je českými obecně závaznými předpisy poskytována ochrana, lze si představit, že sankcí za porušení standardu DZES 7 může být mimo snížení nebo vyloučení z dotačních plateb také uložení pokuty. Obdobné konstatování lze vztáhnout také ke druhé části standardu DZES 7 sledující ochranu proti nežádoucím rostlinám netýkavky žláznaté a bolševníku velkolepého.

6 OBLAST: VEŘEJNÉ ZDRAVÍ, ZDRAVÍ ZVÍŘAT A ROSTLIN; HLAVNÍ TÉMA: PŘÍPRAVKY NA OCHRANU ROSTLIN

Jak uvádí například Pekárek, zemědělství ve své dnešní podobě je již jen velmi málo podobné tomu zemědělství, kdy člověk do původně převážně jen přirozených přírodních procesů zasahoval jen velmi omezeně a převážně mechanickým způsobem.¹⁷⁵ I když se k tomuto způsobu hospodaření v jistém smyslu vrací například zemědělství ekologické, pro zemědělství konvenční je v dnešní době typická nejen rozsáhlá mechanizace, ale také chemizace. Tuto skutečnost a problémy, které se s ní mohou pojít, není možné přehlížet, a proto na ni reagují také povinné požadavky na hospodaření v rámci pravidel podmíněnosti. Do oblasti pravidel podmíněnosti Veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin a pod hlavní téma Přípravky na ochranu rostlin je Přílohou II Nařízení 1306/2013 řazen soubor povinných požadavků na hospodaření PPH 10.

6.1 Soubor požadavků PPH 10

Soubor povinných požadavků na hospodaření PPH 10 se zabývá problematikou přípravků na ochranu rostlin. Vychází z čl. 55 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh a o zrušení směrnic Rady 79/117/EHS a 91/414/EHS, jenž stanoví, že přípravky na ochranu rostlin musí být používány náležitým způsobem. Protože se jedná o nařízení (nikoli jako v předchozích případech o směrnici, která musí být pro svou závaznost v rámci vnitrostátního práva implementována), národní právní předpisy, a to zejména zákon o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, pravidla vyplývající z nařízení toliko upřesňují. Soubor požadavků PPH 10 zahrnuje 7 požadavků. S ohledem na to, že problematika rostlinolékařské péče a přípravku na ochranu rostlin je natolik rozsáhlá a komplikovaná, že by vydala

¹⁷⁵ PEKÁREK, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 2., přeprac. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 3 sv., s. 174. ISBN 978-80-210-4926-0.

na rozsáhlé pojednání v samostatné publikaci, bude v této kapitole pozornost zaměřena spíše úžeji, a to na představení samotných požadavků bez „zabíhání“ do rozsáhlých podrobností a souvislostí.

6.1.1 První požadavek PPH 10

První požadavek PPH 10 se zabývá tím, zda byl aplikovaný přípravek použit v souladu se zásadami správné praxe v ochraně rostlin z hlediska jeho povoleného použití. Zákon o rostlinolékařské péči v § 3 odst. 1 písm. b) ukládá používat k ošetřování rostlin, rostlinných produktů a jiných předmětů proti škodlivým organismům pouze přípravky, další prostředky a mechanizační prostředky povolené k používání podle zákona o rostlinolékařské péči, a to způsobem, který nepoškozuje okolní porost, zdraví lidí a zvířat nebo životní prostředí. V případě, že byl tedy aplikovaný přípravek použit tak, jak je vyžadováno, prvnímu požadavku PPH 10 bylo vyhověno. Pokud byl přípravek použit v rozporu s tím, jak je vyžadováno, nejen, že nebylo prvnímu požadavku PPH 10 plně vyhověno, ale žadatel se mohl dopustit také správného deliktu podle § 79f odst. 1 písm. b) zákona o rostlinolékařské péči, za což mu může být uložena pokuta až do výše 500 000 Kč.

6.1.2 Druhý požadavek PPH 10

Druhý požadavek PPH 10 se zabývá tím, zda byl aplikovaný přípravek na ochranu rostlin použit v souladu s údaji na obalu. Zákon o rostlinolékařské péči v § 49 odst. 1 stanoví, že přípravky nesmí být používány v rozporu s přímo použitelným předpisem Evropské unie, jímž je nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009, a v rozporu se zákonem o rostlinolékařské péči s výjimkou rozšířeného povolení nebo použití pro účely výzkumu a vývoje nebo zkoušení. V případě, že aplikovaný přípravek nebyl použit k ochraně plodin proti škodlivému organismu v souladu s údaji, jimiž je označen na obalu, nejen, že nebylo druhému požadavku PPH 10 vyhověno, ale žadatel se mohl dopustit správného deliktu podle § 79 g odst. 1 písm. g) zákona o rostlinolékařské péči, za který mu může být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč a dokonce i zákaz činnosti až na dobu dva roky. Tento delikt bude dále v této práci označován jako „delikt používání přípravku v rozporu s Nařízením a zákonem o rostlinolékařské péči“.

6.1.3 Třetí požadavek PPH 10

Třetí požadavek PPH 10 sleduje to, zda byl aplikovaný přípravek použit v množství, které nepřesáhlo nejvyšší povolenou dávku. Vychází přitom stejně jako druhý požadavek PPH 10 z § 49 odst. 1 zákona o rostlinolékařské péči. V případě, že byl aplikovaný přípravek použit v množství, které přesáhlo nejvyšší povolenou dávku, třetímu požadavku PPH 10 nebylo plně vyhověno a navíc se žadatel mohl dopustit deliktu používání přípravku v rozporu s Nařízením a zákonem o rostlinolékařské péči, za což mu může hrozit pokuta až do výše 1 000 000 Kč a vedle toho i zákaz činnosti až na dva roky.

6.1.4 Čtvrtý požadavek PPH 10

Čtvrtý požadavek PPH 10 se zabývá ve vztahu k přípravkům na ochranu rostlin ochranou vod. Vychází přitom stejně jako druhý a třetí požadavek z § 49 odst. 1 zákona o rostlinolékařské péči. Vychází však také z § 13 odst. 1, 5, 6 a 7 vyhlášky č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin. Ta stanoví, že ochrana vodních organismů a některých dalších necílových organismů při používání přípravku na ochranu rostlin se řídí standardizovanými větami a údaji na obalu přípravku vyjadřujícími bezpečnostní pokyny a informace k rizikům. Dále uvádí, že ochrannou vzdálenost stanovenou na obalu přípravku je možno zkrátit použitím protiúletového zařízení pro aplikaci přípravků. Zkrácení však není možné, pokud je vyloučeno na obalu přípravku. V případě ochrany vodních organismů se ochranná vzdálenost odvozuje od břehové čáry, a to v případě stojatých i tekoucích vod. Pokud je na obalu přípravku uvedena ochranná vzdálenost od povrchové vody pro případ aplikace na svažitých pozemcích, nesmí být přípravek aplikován na těch částech svažitých pozemků, které jsou vzdáleny od povrchové vody méně, než činí stanovená ochranná vzdálenost. Pokud nebylo při aplikaci přípravku na ochranu rostlin postupováno v souladu s požadavky na ochranu vod a nebylo dodrženo omezení pro použití přípravku na ochranu rostlin v pásmu ochrany zdrojů podzemních vod nebo vodárenských nádrží, nebylo čtvrtému požadavku PPH 10 plně vyhověno. Zároveň se tím mohl žadatel dopustit správního deliktu používání přípravku

v rozporu s Nařízením a zákonem o rostlinolékařské péči, za což mu hrozí pokuta až do výše 1 000 000 Kč a vedle toho případně i zákaz činnosti až na dva roky.

6.1.5 Pátý požadavek PPH 10

Pátý požadavek PPH 10 se zabývá ve vztahu k přípravkům na ochranu rostlin ochranou necílových organismů včel a zvěře. V požadavku je patrný odraz principu prevence, který je v souvislosti s přípravky na ochranu rostlin vždy na místě. Požadavek vychází z § 49 odst. 1 písm. a) zákona o rostlinolékařské péči, který stanoví, že při aplikaci přípravků na ochranu rostlin nesmí být postupováno v rozporu s požadavky na ochranu včel, zvěře a dalších necílových organismů. Dále požadavek vychází z § 51 zákona o rostlinolékařské péči, který stanoví, že fyzická nebo právnická osoba, která při podnikání používá přípravky ve venkovním prostředí, nesmí aplikovat přípravky, které jsou podle povolení označené jako nebezpečné nebo zvláště nebezpečné pro včely, pokud před aplikací nezjistí u místně příslušných obecních úřadů informace k umístění stanovišť včelstev v dosahu alespoň 5 km od hranice pozemku, na němž má být aplikace provedena, a minimálně 48 hodin před provedením aplikace neoznámí dotčeným chovatelům včel a místně příslušným obecním úřadům aplikaci přípravku.

Dále požadavek vychází z vyhlášky č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin, která v § 3 stanoví, že přípravek, který je podle rozhodnutí o jeho povolení označen jako zvláště nebezpečný pro včely, nesmí být aplikován na porost navštěvovaný včelami a na stromy a keře v květu, při výskytu medovice nebo mimokvětního nektaru, které navštěvují včely.

Podle § 4 vyhlášky č. 327/2012 Sb. smí být přípravek, který je podle rozhodnutí o jeho povolení označen jako nebezpečný pro včely, aplikován na porost navštěvovaný včelami pouze po ukončení denního letu včel, a to nejpozději do dvacáté třetí hodiny příslušného dne. Podle § 5 vyhlášky č. 327/2012 Sb. může být přípravek, který je podle rozhodnutí o jeho povolení označen jako zvláště nebezpečný pro včely, nebo přípravek, který je podle rozhodnutí o jeho povolení označen jako nebezpečný pro včely, aplikován v době, kdy včely létají, jen v takové vzdálenosti od porostů

navštěvovaných včelami, stromů a keřů navštěvovaných včelami, kvetoucích stromů a keřů, části stromů s výskytem medovice nebo mimokvětního nektaru a stanoviště včelstev, která s ohledem na způsob aplikace přípravku, použitý mechanizační prostředek a sílu a směr větru zaručuje, že aplikovaný přípravek na ně nedopadne.

Ve vztahu k ochraně zvěře podle § 51 písm. b) zákona o rostlinolékařské péči platí, že fyzická nebo právnická osoba, která při podnikání používá přípravky ve venkovním prostředí, nesmí aplikovat přípravky, které jsou podle povolení označené jako přípravky pro hubení hlodavců (rodenticidy) na pozemku, který je součástí honitby, pokud nebyla tato aplikace oznámena oprávněnému uživateli honitby a ústřednímu kontrolnímu a zkušebnímu ústavu zemědělskému, a to nejpozději 3 dny před zahájením aplikace přípravku. Před aplikací přípravků pro hubení hlodavců musí být opatření k ochraně zvěře projednána s oprávněným uživatelem honitby.

Bližší pravidla pro aplikaci přípravků nebezpečných nebo zvlášť nebezpečných pro suchozemské obratlovce upravuje § 11 a § 12 vyhlášky č. 327/2012 Sb. Podle § 11 vyhlášky č. 327/2012 Sb. platí, že přípravek, který je podle rozhodnutí o jeho povolení označen jako pro suchozemské obratlovce nebezpečný nebo zvlášť nebezpečný, nesmí být aplikován v oborách, bažantnicích a farmových chovech zvěře. Takový přípravek nesmí být aplikován ani v takové vzdálenosti od obor, bažantnic a farmových chovů zvěře, aby hrozilo, že na ně dopadne. Při určování „bezpečné“ vzdálenosti od obor, bažantnic a farmových chovů zvěře musí být brán v potaz způsob použití přípravku a mechanizačního prostředku určeného k jeho aplikaci a také síla a směr větru. Z výše uvedeného vyplývá, že se právní úprava snaží intenzivně obory, bažantnice a farmové chovy zvěře coby místa, kde je výskyt suchozemských obratlovců (zvěře resp. chovaných zvířat) velký, před nebezpečnými přípravky na ochranu rostlin chránit. V tomto lze shledávat uplatnění principu prevence.

Princip prevence se uplatňuje také v právní úpravě opatření k ochraně necílových suchozemských obratlovců a zvěře při používání přípravku, který je označen jako nebezpečný nebo zvlášť nebezpečný pro suchozemské obratlovce nebo pro jejich skupiny. Tato právní úprava je zakotvena v § 12 vyhlášky č. 327/2012 Sb. Opatření k ochraně jsou v zásadě čtyři

skupiny. Jedná se o vypuzení necílových suchozemských obratlovců a zvěře z pozemku, který má být ošetřen, bezprostředně před aplikací tohoto přípravku v případě, že jsou necíloví suchozemští obratlovci a zvěř tímto ošetřením ohroženi. Opatřením k ochraně je také zabránění přístupu necílových suchozemských obratlovců a zvěře na ošetřený pozemek vhodnými technickými prostředky, například plašiči nebo elektrickými ohradníky, minimálně po dobu aplikace přípravku. Opatřením k ochraně je také použití přípravku způsobem, kterým se zabrání přímému kontaktu necílových suchozemských obratlovců a zvěře s aplikovaným přípravkem, nebo také vyloučení aplikace tohoto přípravku na honebních pozemcích v uznané honitbě nebo na jejich částech vyznačených uživatelem honitby, v době, kdy se na nich líhnou mláďata nebo se na nich nacházejí hnízda s vejci.

Pátý požadavek PPH 10 zkoumá, zda bylo při aplikaci přípravku na ochranu rostlin postupováno v souladu s požadavky k ochraně včel a zvěře tak, aby nedošlo k jejich úhynu.

V případě, že tak postupováno nebylo, nebylo pátému požadavku PPH 10 plně vyhověno. Žadatel se tím mohl dopustit správního deliktu používání přípravku v rozporu s Nařízením a zákonem o rostlinolékařské péči, za což mu hrozí pokuta až do výše 1 000 000 Kč a zákaz činnosti až na dva roky.

Pokud by bylo vystoupeno z režimu veřejnoprávních sankcí, lze si reálně představit, že by po žadatelích mohla být vymáhána také náhrada škody včelařem či uživatelem honitby, k otravě, úhynu či poškození jehož včelstev resp. zvěře v důsledku vadné aplikace přípravku na ochranu rostlin došlo. Takový postup by byl odrazem principu, „znečišťovatel platí“, který je pro právo životního prostředí typický. Náhrada škody by byla vymáhána v režimu soukromého práva. Značnou pomoc postiženým chovatelům včel nebo uživatelům honitby při zajišťování důkazů však může poskytnout krajská veterinární správa. Podle § 51 odst. 4 zákona o rostlinolékařské péči totiž platí, že pokud chovatel včel zjistí, že došlo k úhynu včel, nebo uživatel honitby zjistí, že došlo k úhynu zvěře, má to neprodleně oznámit krajské veterinární správě, která v součinnosti s Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským provede místní šetření a má-li pochybnosti o příčině úhynu v souvislosti s použitím přípravku, zajistí odběr vzorků. Možná důkazní

pozice chovatelů včel, resp. uživatelů honitby, se tak stává s ohledem na výše uvedené jednodušší, než kdyby si vše měli zajišťovat sami bez pomoci státních orgánů.

6.1.6 Šestý požadavek PPH 10

Šestý požadavek PPH 10 se zabývá tím, zda nedošlo přípravky na ochranu rostlin i k zasažení rostlin mimo pozemek, na kterém byla prováděna aplikace. Požadavek vychází z § 49 odst. 1 písm. b) zákona o rostlinolékařské péči, který stanoví, že při aplikaci přípravků na ochranu rostlin nesmí být zasaženy rostliny a plochy mimo pozemek nebo půdní blok, na němž je aplikace prováděna. V případě, že k takovému zasažení rostlin došlo, šestému požadavku PPH 10 nebylo plně vyhověno. Kromě toho se žadatel mohl dopustit správního deliktu používání přípravku v rozporu s Nařízením a zákonem o rostlinolékařské péči, za což mu může být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč nebo zákaz činnosti až na dva roky. Pokud by byl přípravkem zasažen pozemek sousedního vlastníka a došlo-li by zasažením ke vzniku škody, mohla by být náhrada této škody vymáhána v režimu soukromého práva.

6.1.7 Sedmý požadavek PPH 10

Sedmý požadavek PPH 10 se zabývá tím, zda při aplikaci přípravku na ochranu rostlin bylo postupováno v souladu s požadavky na ochranu vodních organismů z hlediska vzdálenosti od povrchové vody. Požadavek vychází z § 49 odst. 1 písm. a) zákona o rostlinolékařské péči, který stanoví, že při aplikaci přípravku na ochranu rostlin nesmí být postupováno v rozporu s požadavky na ochranu vodních organismů. Podle § 13 vyhlášky č. 327/2012 Sb. se ochrana vodních organismů a některých dalších necílových organismů při používání přípravku řídí standardizovanými větami a údaji na obalu přípravku vyjadřujícími bezpečnostní pokyny a informace k rizikům. Ochrannou vzdálenost stanovenou na obalu přípravku s ohledem na ochranu vodních organismů, ochranu necílových členovců nebo necílových rostlin je možno zkrátit použitím protiúletového zařízení pro aplikaci přípravků. Zkrácení není možné, pokud je vyloučeno na obalu přípravku. Ochranná vzdálenost se za účelem ochrany vodních organismů odvozuje v případě stojatých i tekoucích vod od břehové čáry. Pokud je na obalu

přípravku uvedena ochranná vzdálenost od povrchové vody pro případ aplikace na svažitých pozemcích, nesmí být přípravek aplikován na těch částech svažitých pozemků, které jsou vzdáleny od povrchové vody méně, než činí stanovená ochranná vzdálenost.

Pokud nebylo při aplikaci přípravku postupováno v souladu s požadavky k ochraně vodních organismů z hlediska ochranné vzdálenosti od povrchové vody, nebylo sedmému požadavku PPH 10 vyhověno. Kromě toho se žadatel mohl dopustit správního deliktu používání přípravku v rozporu s Nařízením a zákonem o rostlinolékařské péči, za což mu může být uložena pokuta až do výše 1 000 000 Kč nebo zákaz činnosti až na dva roky.

6.2 Stručné zhodnocení pravidel podmíněnosti v oblasti Veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin; Hlavní téma: Přípravky na ochranu rostlin

Lze shrnout, že pravidla podmíněnosti v rámci oblasti Veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin, která se týkají hlavního tématu Přípravky na ochranu rostlin a jsou představována souborem povinných požadavků na hospodaření PPH 10, mohou přispívat k ochraně životního prostředí. Přípravky na ochranu rostlin totiž již ze své samotné podstaty představují pro část životního prostředí nebezpečí. Jedná se o tu část životního prostředí, která je tvořena „cílovými organismy“, které mají přípravky na ochranu rostlin za úkol ničit a hubit, ať se již jedná o škodlivé organismy ve formě rostlin, živočichů nebo jiných organismů jako jsou například houby nebo plísně.

Přípravky na ochranu rostlin však kromě samozřejmého nebezpečí pro cílové organismy představují značné nebezpečí i pro organismy necílové, kterými jsou například požadavky PPH 10 chráněné organismy vodní, včely nebo zvěř. Vzhledem k tomu, že přípravky na ochranu rostlin jsou cizorodé chemické látky, které se při jejich aplikaci dostávají do životního prostředí, které znečišťují, je možné veškeré požadavky, které tomuto znečišťování nastaví rozumné limity a pravidla vítat. V tom lze sledovat také praktický význam povinných požadavků na hospodaření PPH 10, neboť, jak vyplývá z výše provedené analýzy, porušením jakéhokoli požadavku PPH 10 se lze dopustit také správního deliktu, za nějž je možné uložit nemalou pokutu

nebo dokonce až zákaz činnosti. Pokud v souvislosti s aplikací přípravků na ochranu rostlin vznikne škoda na necílovém organismu, který někomu patří (včely), resp., za jehož otravu či úhyn si někdo může nárokovat náhradu škody (zvěř), lze si dobře představit také vznik soukromoprávní odpovědnosti žadatele za škodu.

V zásadě lze však konstatovat, že povinné požadavky na hospodaření nepřinášejí z pohledu toho, jaká pravidla musí zemědělci dodržovat, nic nového, neboť u všech požadavků je ochrana v zásadě ve stejném nebo dokonce ve větším rozsahu zajišťována již na základě obecně závazných právních předpisů, zejména zákona o rostlinolékařské péči. Význam existence pravidel podmíněnosti zařazených v souboru povinných požadavků na hospodaření PPH 10 lze tak spatřovat zejména v tom, že na dodržování určitých postupů a pravidel je jejich prostřednictvím kladen důraz a ochrana je tak „zdvojená“, neboť vyplývá nejen z titulu obecně závazných právních předpisů, ale také nepřímo, prostřednictvím ekonomického nástroje v podobě pravidel podmíněnosti v rámci systému zemědělských dotací.

ZÁVĚR

Environmentálních aspektů podnikání v zemědělství je mnoho a na tyto aspekty reagují také právní normy a jiné nástroje ochrany životního prostředí, které regulují či jinak ovlivňují chování zemědělských podnikatelů. V této knize bylo pojednáno o environmentálních aspektech podnikání v zemědělství v kontextu pravidel podmíněnosti. Pravidla podmíněnosti představují zvláštní soubor pravidel, která jsou povinni dodržovat zemědělské podnikatelé, kteří o zemědělské dotace požádají. V knize byla pozornost věnována těm pravidlům podmíněnosti, které se vztahují k podnikání zemědělských podnikatelů v rostlinné výrobě.

V první části knihy byly představeny základní pojmy a východiska, které posloužily jako kontext ve vztahu k následnému pojednání o pravidlech podmíněnosti. Představeny byly pojmy zemědělství, podnikání a zemědělec/žadatel. Následně bylo pojednáno o pozadí pravidel podmíněnosti, které tvoří zejména společná zemědělská politika EU a systém poskytování zemědělských dotací.

Po úvodu do problematiky pravidel podmíněnosti byla pozornost věnována jejich právnímu zakotvení. To obsahuje zejména Nařízení 1306/2013. Systematiku pravidel podmíněnosti pak zakotvuje zejména Příloha II Nařízení 1306/2013. Na tuto pomyslnou první část knihy pak navázala část druhá, ve které byla představena již samotná pravidla podmíněnosti. Pojednání o nich přitom respektovalo uspořádání obsažené v Příloze II Nařízení 1306/2013, včetně jeho rozdělení do oblastí a hlavních témat.

Cílem bylo nejprve nastínit obecné právní aspekty podnikání v zemědělství v kontextu současné společné zemědělské politiky Evropské unie a následně představit pravidla podmíněnosti, která dopadají na zemědělské podnikatele v programovém období 2014-2020. Dílčím cílem bylo v rámci představení pravidel podmíněnosti upozornit také na to, kde se pravidla podmíněnosti s pravidly, která vyplývají z obecně závazných právních předpisů a zavazují nejen zemědělské podnikatele žádající o zemědělské dotace, překrývají a jaké sankce může zemědělský podnikatel při porušování stanovených pravidel

čelit. Toto zhodnocení bylo v knize prováděno u jednotlivých požadavků nebo standardů průběžně a poté souhrnně také na konci pojednání o požadavcích a standardech v rámci hlavních témat.

Z provedené analýzy pravidel podmíněnosti v rámci oblasti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy, která se týká hlavního tématu Voda, vyplynulo, že požadavky a standardy představují soubor pravidel, jejichž dodržování v rámci podnikání v zemědělství může mít pozitivní vliv na životní prostředí ve vztahu k ochraně vod z hlediska jejich kvality nebo i kvantity. Tato pravidla pokrývají významné problémy, které ve vztahu efektivního zemědělského hospodaření za používání hnojiv a jiných pro vodní prostředí nebezpečných látek mohou v souvislosti se zájmem na ochraně vod vznikat. Lze také konstatovat, že se pravidla podmíněnosti v rámci hlavního tématu Voda, zavazující žadatele, do značné míry překrývají s pravidly vyplývajícími z obecně závazných právních předpisů. Ochrana vod ve vztahu k podnikání v zemědělství je tak zajištěna nejen prostřednictvím nepřímo působícího ekonomického nástroje představovaného zemědělskými dotacemi, ale zejména také nástroji administrativně-právní povahy, působícími přímo.

Závěry provedené analýzy pravidel podmíněnosti v rámci oblasti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy, která se týká hlavního tématu Půda a zásoby uhlíku, lze shrnout tak, že pravidla podmíněnosti v této oblasti a jejich dodržování mají potenciál mít pozitivní vliv na životní prostředí. Vzhledem k tomu, že je eroze na území České republiky významným problémem a protierozní ochrana zakotvená v zákoně o ochraně zemědělského půdního fondu (a jeho předpokládaném prováděcím právním předpise) se bude moct s ohledem na svou „čerstvost“ projevit plně až v budoucnu, představují protierozně zaměřená pravidla podmíněnosti vítaný prostředek pro řešení problémů spojených s erozí. Jako pozitivní lze hodnotit, že si žadatel může vybrat z několika variant, jakými lze standardům směřujícím k ochraně půdy vyhovět. Žadateli je tak zachován alespoň nějaký prostor pro uplatnění jeho individuální strategie při zemědělském hospodaření. Aplikace standardu také může dopomoci k zajištění toho, aby zemědělská půda nebyla deprivována od veškeré organické hmoty zlepšující její vlastnosti. Na rozdíl od pravidel podmíněnosti

směřujících k ochraně vody se standardy směřující k ochraně půdy s pravidly vyplývajícími z obecně závazných právních předpisů v současné době příliš nepřekrývají. V této oblasti si tak zachovávají charakter spíše nepřímo, prostřednictvím zemědělského dotačního systému, působícího ekonomického nástroje. Hlavní sankcí hrozící za jejich případné nedodržování je tedy zejména nebezpečí snížení nebo odmítnutí plateb v rámci zemědělského dotačního systému.

Lze konstatovat, že z analýz, které byly v knize provedeny u pravidel podmíněnosti v rámci oblasti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy, která se týká hlavního tématu Biologická rozmanitost, vyplynulo, že tato pravidla mohou mít pozitivní vliv na životní prostředí ve vztahu k ochraně biologické rozmanitosti. Zároveň lze však konstatovat, že jejich praktický význam v České republice je spíše malý, neboť platí, že u všech požadavků je ochrana v zásadě ve stejném nebo dokonce větším rozsahu, než zajišťuje povinný požadavek na hospodaření, poskytována již na základě obecně závazných právních předpisů. Význam existence těchto pravidel podmíněnosti tak lze spatřovat zejména v tom, že na ochranu některých komponent přírody a krajiny je jejich prostřednictvím kladen důraz a jejich ochrana je „zdvojená“, neboť jsou chráněna nejen z titulu obecně závazných právních předpisů, ale také nepřímo, prostřednictvím ekonomického nástroje v podobě pravidel podmíněnosti v rámci systému zemědělských dotací. Hrozící sankcí za případné nedodržování požadavků je tedy nejen nebezpečí snížení nebo odmítnutí plateb v rámci zemědělského dotačního systému, ale také pokuta.

Ve vztahu k pravidlům podmíněnosti v rámci oblasti Životní prostředí, změna klimatu, dobrý zemědělský a environmentální stav půdy, která se týká hlavního tématu Krajina, minimální úroveň péče, je možné konstatovat, že standard DZES 7 a jeho dodržování může přispívat k ochraně a zlepšování životního prostředí. Již z podrobnějšího vymezení krajinných prvků v rámci nařízení vlády č. 307/2014 Sb. je patrné, že jejich význam pro zlepšování stavu zemědělské krajiny je podstatný, neboť mohou přispět k boji proti vodní a větrné erozi, která představuje závažný ekologický problém. Rovněž jsou krajinné prvky z environmentálního hlediska významné například tím, že poskytují kryt volně žijícím živočichům. Požadavek, aby

nedocházelo v rámci zemědělského podnikání k jejich rušení či poškozování, je tedy bezesporu žádoucí. Vzhledem k tomu, že krajinné prvky mohou být tvořeny prvky, kterým je českými obecně závaznými právními předpisy poskytována ochrana, lze si představit, že sankcí za porušení standardu DZES 7 může být mimo snížení nebo vyloučení z dotačních plateb také uložení pokuty. Obdobné konstatování lze vztáhnout také ke druhé části standardu DZES 7, který sleduje ochranu proti nežádoucím rostlinám netýkavky žláznaté a bolševníku velkolepého.

Ve vztahu k oblasti pravidel podmíněnosti Veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin, která se týkají hlavního tématu Přípravky na ochranu rostlin lze zhodnotit, že také tato pravidla mohou přispívat k ochraně životního prostředí. Přípravky na ochranu rostlin totiž již ze své samotné podstaty představují pro část životního prostředí nebezpečí. Jedná se o tu část životního prostředí, která je tvořena „cílovými organismy“, které mají přípravky na ochranu rostlin za úkol ničit a hubit, ať se již jedná o škodlivé organismy ve formě rostlin, živočichů nebo jiných organismů jako jsou například houby nebo plísňe. Přípravky na ochranu rostlin však kromě samozřejmého nebezpečí pro cílové organismy představují značné nebezpečí i pro organismy necílové, kterými jsou například požadavky PPH 10 chráněné organismy vodní, včely nebo zvěř. Vzhledem k tomu, že přípravky na ochranu rostlin jsou cizorodé chemické látky vnášeny do životního prostředí, které znečišťují, je možné vítat veškeré požadavky, které tomuto znečišťování nastavují rozumné limity a pravidla. V tom lze sledovat také praktický význam povinných požadavků na hospodaření PPH 10, neboť porušením jakéhokoli požadavku PPH 10 se lze dopustit také správního deliktu, za nějž je možné uložit nemalou pokutu nebo dokonce zákaz činnosti. V zásadě lze však konstatovat, že povinné požadavky na hospodaření nepřinášejí z pohledu toho, jaká pravidla musí zemědělci dodržovat, nic nového, neboť u všech požadavků je ochrana v zásadě ve stejném nebo dokonce větším rozsahu zajišťována již na základě obecně závazných právních předpisů, zejména zákona o rostlinolékařské péči. Význam existence pravidel podmíněnosti zařazených v souboru povinných požadavků na hospodaření PPH 10 tak lze spatřovat zejména v tom, že na dodržování určitých postupů a pravidel je jejich prostřednictvím kladen důraz a ochrana je tak „zdvojená“, neboť

vyplývá nejen z titulu obecně závazných právních předpisů, ale také nepřímo, prostřednictvím ekonomického nástroje v podobě pravidel podmíněnosti v rámci systému zemědělských dotací.

Díličí závěry za jednotlivé analyzované oblasti a hlavní témata lze shrnout tak, že ačkoliv překryv pravidel podmíněnosti s pravidly vyplývajícími z obecně závazných právních předpisů není úplný, úroveň překrývání je natolik významná, že je z hlediska povinnosti dodržovat environmentální pravidla pro zemědělského podnikatele téměř nerozhodné, zda se bude systému dotací účastnit nebo zůstane stranou, protože většina pravidel podmíněnosti na něj bude dopadat prostřednictvím zakotvení jejich ekvivalentu v národní právní úpravě tak jako tak.

Na základě v knize provedené analýzy a poznatků, které byly na jejím základě zjištěny, lze uzavřít, že se pravidla podmíněnosti dotýkají palčivých environmentálních problémů, které se snaží řešit in favorem životního prostředí a jeho ochrany, ovšem za respektování a umožnění efektivního zemědělského hospodaření.

Platí, že zemědělské hospodaření je činností pro životní prostředí potenciálně rizikovou, a proto existuje zájem na tom, aby byla regulována pravidly, která ji nastaví limity. Jedním z efektivních nástrojů v tomto směru mohou být také pravidla podmíněnosti, blíže představené v této knize. Je však nicméně vhodné neszazovat zemědělské hospodaření pravidly příliš. Vztah mezi mírou regulace zemědělského hospodaření a pozitivními efekty, které tato regulace přináší na jedné straně, oproti komplikacím a těžkostem, kterým zemědělstí podnikatelé čelí ve snaze veškerým pravidlům dostát na straně druhé, musí být přiměřený. Mít rozsáhlé soubory pravidel, které ale nikdo ze zemědělských podnikatelů není s to dodržovat, je totiž jistě nežádoucí. S ohledem na nastavení společné zemědělské politiky EU lze předpokládat, že nutnost dodržovat pravidla podmíněnosti pro možnost získat zemědělské dotace bude zachována i v budoucnu. Vzhledem k rostoucímu významu ochrany životního prostředí lze rovněž předpokládat, že se budou pravidla podmíněnosti, která budou muset zemědělstí podnikatelé dodržovat, stále více překrývat s pravidly, která vyplývají z obecně závazných právních předpisů. Na druhou stranu však není ani vyloučeno, že budoucí vývoj nabere

jiný směr, a to v podobě zjednodušování a deregulace. Ať už bude vývoj jakýkoli, je jisté, že na něj budou muset zemědělstí podnikatelé reagovat. Nezbyvá jim než popřát, aby v tom byli úspěšní.

SUMMARY

The environment is a space where entrepreneurial activities are carried out. Agriculture is one of them. With agriculture there are related many environmental aspects as agricultural entrepreneurial activities influence the environment and are heavily dependent on natural resources such as soil, water or climate. There is interest in environmental protection and need of restrictions of certain activities harmful to the environment. Legal regulation and economic instruments take into account environmental aspects of agricultural entrepreneurship and affect and influence the acts of agricultural entrepreneurs. Instruments, influencing agricultural entrepreneurs, are besides generally binding legal rules (laid down in general acts on environmental protection such as Act on Water or Act on Conservation of Nature and Landscape) and other rules on cross-compliance, which are part of Common Agricultural Policy of the European Union. Whereas generally binding legal rules bind all subjects, the rules on cross-compliance are part of economic instrument and represent a special set of rules to which the agricultural entrepreneurs, who submitted the direct payment application, are required to comply. Rules on cross-compliance represent the compulsory basic layer of environmental requirements and obligation to be met in order to receive full Common Agricultural Policy funding.

This publication called ‚Environmental Aspects of Agricultural Entrepreneurship in the Context of Rules on Cross-compliance‘ is devoted to the analysis of the rules on cross-compliance, which are binding for agricultural entrepreneurs who submitted the direct payment application, regarding the protection of the environment. The publication does not cover all the rules on cross-compliance. It concentrates on conventional agriculture and the sector of plant production.

The publication is divided into two main parts. The first part is devoted to an introduction of agricultural entrepreneurship. There are introduced the key terms, concepts and relations (such as agriculture, entrepreneurship or farmer/applicant) which serve as the context to the subsequent analysis of the rules on cross-compliance which are discussed in the second part of the publication in detail.

The first part of the publication is divided into five chapters. In the first chapter there is presented the concept of agriculture as the cultivation of plants and animals for food and other products. The legal definition of agricultural production laid down in the Agricultural Act (Act No 252/1997 Coll.) is provided. Agriculture is characterized also by CZ-NACE classification. In the second chapter, based on the regulation in Civil Code (Act No 89/2012 Coll.), the concept of entrepreneurship and entrepreneur is introduced. An entrepreneur is defined as a person who, on his own account and responsibility, independently carries out a gainful activity in the form of a trade or in a similar manner with the intention to do so consistently. According to the Agricultural Act (Act No 252/1997 Coll.), a farmer is required to register to become an agricultural entrepreneur. The third chapter is devoted to discussion on requirements a farmer needs to meet under the Czech law in order to be recognized as an eligible applicant for direct payments. According to Government Order No 50/2015 Coll. the applicant has to be an active farmer, he has to be registered as an agricultural entrepreneur and he has to have land registered on his name in the land-parcel identification system.

The fourth chapter is briefly dealing with the background of rules on cross-compliance, especially with the Common Agricultural Policy (history, evolution, current trends etc.) and economic aspects of direct payments. The new Common Agricultural Policy adopted in 2013 covers the period 2014-2020. There is explained that the cross-compliance scheme puts in place the mechanisms for linking payments to environmental objectives. Where the requirements of rules on cross-compliance are not complied with at any time in a given calendar year, and the non-compliance in question is the result of an act or omission directly attributable to the farmer who submitted the aid application in the calendar year concerned, the total amount of direct payments granted or to be granted is reduced. The imminence of reduction of payments motivates agricultural entrepreneurs to comply with the rules. In the fifth chapter the legal ground and system of rules on cross-compliance is explained. It is based on the division laid down in Annex II. of the Regulation 1306/2013/EU on the financing, management and monitoring of the common agricultural policy.

The second part of the publication is devoted to the analysis of rules on cross-compliance. Selected rules on cross-compliance are compared to the generally binding legal rules and analyzed regarding their potentiality to contribute to the environment protection and also regarding their overlapping with the generally binding legal rules applicable to entrepreneurs in agriculture in the Czech Republic. Rules on cross-compliance consist of the statutory management requirements under EU law (SMR) and the standards for good agricultural and environmental condition of land (GAEC) which must be at the national level established within the framework laid down in Annex II of the Regulation 1306/2013/EU. GAEC applicable in the Czech Republic are laid down in Annex No 1 of Government Order No 309/2014 Coll. The legal acts referred to in Annex II concerning the SMR apply in the version in force and, in the case of directives, as implemented by the Czech national law.

Rules on cross-compliance relate to three areas. The first area is 'Environment, climate change and good agricultural condition of land'. The second area is 'Public health, animal health and plant health'. The third area is 'Animal welfare'. In this publication focused on plant production sector the attention is paid to the first area and to the main issue 'Plant protection products' included in the second area (SMR 10 – Regulation No 1107/2009/EC concerning the placing of plant protection products on the market – Article 55, first and second sentence). In the first area (Environment, climate change and good agricultural condition of land) four main issues are covered. They are 'Water', 'Soil and carbon stock', 'Biodiversity' and 'Landscape, minimum level of maintenance'.

There are four groups of requirements and standards related to the main issue 'Water'. SMR 1 requires protection of waters against pollution caused by nitrates from agricultural sources (based on Council Directive 91/676/EEC - Articles 4 and 5), GAEC 1 require establishment of buffer strips along water courses, GAEC 2 require compliance with authorization procedures where use of water for irrigation is subject to authorization and finally, GAEC 3 requires protection of ground water against pollution. GAEC 3 include also prohibition of direct discharge into groundwater and measures to prevent indirect pollution of groundwater through discharge

on the ground and percolation through the soil of dangerous substances, as listed in the Annex to Directive 80/68/EEC in its version in force on the last day of its validity, as far as it relates to agricultural activity.

There are three groups of standards related to the main issue 'Soil and carbon stock'. GAEC 4 set standards for minimum soil cover, GAEC 5 requires minimum land management reflecting site specific conditions to limit erosion and finally, GAEC 6 set standards for maintenance of soil organic matter level through appropriate practices including ban on burning arable stubble, except for plant health reasons.

Two groups of requirements are related to the main issue 'Biodiversity'. SMR 2 set requirements based on Directive 2009/147/EC on the conservation of wild birds (Article 3(1), Article 3(2)(b), Article 4(1), (2) and (4)) and SMR 3 set requirements based on Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild flora and fauna (Article 6(1) and (2)).

There is only GAEC 7 related to main issue 'Landscape, minimum level of maintenance'. GAEC 7 set standards on retention of landscape features (including where appropriate, hedges, ponds, ditches, trees in line, in group or isolated, field margins and terraces) and a ban on cutting hedges and trees during the bird breeding and rearing season. GAEC 7 include also measures for avoiding invasive plant species.

It can be concluded that most of the analyzed rules on cross-compliance somehow overlap with the generally binding legal rules laid down in the environmental legislation applicable in the Czech Republic. The smallest overlapping was found out in the group of rules on cross-compliance related to the main issue 'Soil and carbon stock'. Agricultural entrepreneur's non-compliance with the rules on cross-compliance can lead not only to reduction of Common Agricultural Policy payments but also to a fine imposed on the basis of breach of the Czech national law.

LITERATURA A DALŠÍ POUŽITÉ ZDROJE

- BEČVÁŘOVÁ, Věra; JUŘICA, Alois. *Koncepce pilířů I a II SZP v dotační politice ČR*. Vyd 1. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008, 70 s. ISBN 978-80-7375-252-1.
- BLAŽKOVÁ, Ivana. *Státní ingerence a podnikání*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. ISBN 80-737-5797-4.
- DAMOHOŘSKÝ, Milan; SMOLEK, Martin. *Zemědělské právo: učební pomůcka*. Praha: IFEC, 2001, 132 s. Justis. ISBN 80-864-1211-3.
- DAMOHOŘSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xlvii, 629 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-338-7.
- DANIELSEN, Jens Hartig. *EU agricultural law*. xvi, 217 s. European monographs, 83. ISBN 978-90-411-3280-2.
- GANDALOVIČ, Petr. *Biopaliva: pomoc přírodě, nebo zločin proti lidskosti?: sborník textů*. 1. vyd. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2009, 80 s. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-73-2.
- GREGA, Libor. *Ekonomická opodstatněnost podpory zemědělství*. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Provozně ekonomická fakulta, 2005, 50 s. ISBN 80-715-7829-0.
- JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. Vyd 1. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 207 s. ISBN 80-210-3599-4.
- JANČÁŘOVÁ, Ilona; HANÁK, Jakub; PRŮCHOVÁ, Ivana a kol. *Vlastník a podnikatel při ochraně životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 451 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity. ISBN 978-80-210-7951-9.
- Konceptní nástroje ochrany životního prostředí z pohledu práva: mezinárodní česko-polsko-slovenská konference konaná na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, ve dnech 24. až 26. října 2002 v Praze: sborník z konference*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2003, 206 s. ISBN 80-858-8947-1.
- KOSTELANSKÝ, František. *Obecná produkce rostlinná*. 2., nezm.vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2004, 212 s. ISBN 80-715-7765-0.

- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník*. I, Obecná část (§ 1-654): komentář. Praha: C.H. Beck, 2014. xx, 2380 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- LOKOČ, Radim. *Čeští zemědělci jako správci krajiny?* Brno: 2009. Disertační práce, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce: Zbyněk ULČÁK. Dostupné z: https://is.muni.cz/auth/th/156036/fss_d/
- MANKIW, N. *Zásady ekonomie*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999, 763 s. Profesionál. ISBN 80-716-9891-1.
- MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Zemědělství 2013*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014. ISBN 978-80-7434-151-9. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/zelena-zprava-2013.html>
- MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ. *Kontrola podmíněnosti: Průvodce zemědělce Kontrolou podmíněnosti platný pro rok 2015*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2015. ISBN 978-80-7434-208-0.
- NIEDOBOVÁ, Jana. *Údržba chráněných území*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014, 71 s. ISBN 978-80-7509-184-0.
- NOVOTNÝ, Ivan a kol. *Příručka ochrany proti vodní erozi: aktualizované znění - leden 2014*. 2. , aktualiz. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2014, 73 s. ISBN 978-80-87361-33-7.
- PEKÁREK, Milan a kol. *Právo životního prostředí*. 2., přeprac. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009, 3 sv. ISBN 978-80-210-4926-0.
- PRŮCHOVÁ, Ivana; HANÁK, Jakub a kol. *Voda v právních vztazích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 238 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 481. ISBN 978-80-210-7155-1.
- STRNAD, Zdeněk a kol. *Vodní právo*. 1. vyd. Vodňany: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta rybářství a ochrany vod, 2013, 226 s. ISBN 978-80-87437-45-2.
- SUCHÁNEK, Jaroslav. *Nové zemědělské a lesní právo*. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1996, 227 s. ISBN 80-717-5046-8.
- SYNEK, Miloslav; KISLINGEROVÁ, Eva. *Podniková ekonomika*. 5., přeprac. a dopl. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xxv, 445 s. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-336-3.

- TICHÝ, Luboš. *Evropské právo*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. xviii, 879 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-717-9430-9.
- TKÁČIKOVÁ, Jana (ed.). *Ekonomické nástroje v právu životního prostředí: sborník příspěvků z konference: Brno, červen 2010*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5370-0.
- TKÁČIKOVÁ, Jana. Nástroje ochrany životního prostředí v zemědělské politice. In: DIENSTBIER, Filip (ed.) *Nástroje ochrany životního prostředí - role práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2011. s. 125-132, 8 s. ISBN 978-80-87382-13-4.
- TKÁČIKOVÁ, Jana. In: PRŮCHOVÁ, Ivana; HANÁK, Jakub a kol. *Voda v právních vztazích*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 238 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, č. 481. ISBN 978-80-210-7155-1.
- TKÁČIKOVÁ, Jana; VACULÍK, Petr. *Cross Compliance jako nástroj udržitelného zemědělství*. In COFOLA 2010: the Conference Proceedings. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 9 s. ISBN 978-80-210-5151-5.
- TOMŠÍK, Karel. *Vývoj a perspektivy evropského venkova: aspekty konkurenceschopnosti a udržitelného rozvoje v evropském venkovském prostoru v prostředí globalizace*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 208 s. ISBN 978-80-7357-495-6.
- TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6., přepracované a aktualizované vyd. Praha: Leges, 2010, 301 s. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-60-8.
- VÍCHA, Ondřej. *Princip „znečišťovatel platí“ z právního pohledu*. Praha: Linde, 2014, 234 s. Monografie (Linde). ISBN 978-80-7201-947-2.
- VÝZKUMNÝ ÚSTAV MELIORACÍ A OCHRANY PŮDY, V.V.I. *Závěrečná zpráva o plnění zakázky Zpracování analýzy podmínek GAEC týkajících se půdoochranných technologií s cílem metodického nastavení vybraných půdoochranných technologií vyplývajících ze smlouvy o dílo č. 1161-2014-14143*. Praha: Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i., 2014, s. 137.
- Zpráva komise Radě a Evropskému parlamentu o provádění směrnice Rady 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů na základě zpráv členských států za období 2008–2011 /*COM/2013/0683 final*/, Dostupné z: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1435354652048&uri=CELEX:52013DC0683>

Právní předpisy a judikatura

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1107/2009 ze dne 21. října 2009 o uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh a o zrušení směrnic Rady 79/117/EHS a 91/414/EHS

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1306/2013 ze dne 17. prosince 2013 o financování, řízení a sledování společné zemědělské politiky a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 352/78, (ES) č. 165/94, (ES) č. 2799/98, (ES) č. 814/2000, (ES) č. 1290/2005 a (ES) č. 485/2008

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1307/2013 ze dne 17. prosince 2013, kterým se stanoví pravidla pro přímé platy zemědělcům v režimech podpory v rámci společné zemědělské politiky a kterým se zrušují nařízení Rady (ES) č. 637/2008 a nařízení Rady (ES) č. 73/2009

Směrnice Rady 91/676/EHS ze dne 12. prosince 1991 o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů, ve znění pozdějších předpisů

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/147/ES ze dne 30. listopadu 2009 o ochraně volně žijících ptáků, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů.

- Nařízení vlády č. 61/2003 Sb., o ukazatelích a hodnotách přípustného znečištění povrchových vod a odpadních vod, náležitostech povolení k vypouštění odpadních vod do vod povrchových a do kanalizací a o citlivých oblastech, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 103/2003 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a o používání a skladování hnojiv a statkových hnojiv, střídání plodin a provádění protierozních opatření v těchto oblastech, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 262/2012 Sb., o stanovení zranitelných oblastí a akčním programu, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 307/2014 Sb., o stanovení podrobností evidence využití půdy podle užitelských vztahů, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 309/2014 Sb., o stanovení důsledků porušení podmíněnosti poskytování některých zemědělských podpor, ve znění pozdějších předpisů.
- Nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělcům a o změně některých souvisejících nařízení vlády, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 327/2012 Sb. o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin.
- Vyhláška Ministerstva životního prostředí č. 189/2013 Sb., o ochraně dřevin a povolování jejich kácení, ve znění pozdějších předpisů.
- Vyhláška Ministerstva zemědělství č. 377/2013 Sb., o skladování a způsobu používání hnojiv, ve znění pozdějších předpisů.
- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 29. 4. 1999. Věc C293/97. (*The Queen proti Secretary of State for the Environment a Ministry of Agriculture, Fisheries and Food, ex parte H.A. Standley a dalších a D.G.D. Metson a dalších.*) In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 9. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/>
- Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. 3. 2012. Věc C161/00. (*Commission of the European Communities v Federal Republic of Germany*). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 9. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/>.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. 12. 2012. Věc C11/12. (*Maatschap L. A. en D. A. B. Langestraat en P. Langestraat/Troost proti Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie*). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 09. 07. 2015]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/>.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 14. 3. 2013. Věc C545/11. (*Agrargenossenschaft Neuzele eG proti Landrat des Landkreises Oder-Spree*). In: EUR-lex [právní informační systém]. Úřad pro publikace Evropské unie [cit. 11. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eurlex.europa.eu/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 4. 2008, sp. zn. 22 Cdo 679/2007 (Výběr NS 5322/2008).

Nález Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 38/04.

Zdroje z internetu

FIALOVÁ, Zuzana. Rekordní výsledek zemědělství. www.zemedelec.cz [online]. 2015 [cit. 6. 4. 2015]. Dostupné z: <http://zemedelec.cz/rekordni-vysledkek-zemedelstvi/>

FIALOVÁ, Zuzana. Počet žádostí stoupá. www.zemedelec.cz [online]. 2015 [cit. 6. 4. 2015]. Dostupné z: <http://zemedelec.cz/pocet-zadosti-stoupa/>

JANOŮŠ, Vilém. Sedlákům se daří. Bez dotací by to ale nešlo. www.agris.cz: *Agrární www portál* [online]. 2015 [cit. 6. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.agris.cz/clanek/187720>

Jednotná žádost. www.szif.cz [online]. 2015 [cit. 28. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/jednotna-zadost>

KŮTNER, Dušan, JUREČKA Marian. Bez dotací by zemědělství zůstalo ve ztrátě. www.businessinfo.cz: *Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2015 [cit. 6. 4. 2015]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/marian-jurecka-bez-dotaci-by-zemedelstvi-zustalo-ve-ztrate-63597.html>

Land Parcel Information Systems for implementing the CAP: Supporting the CAP & land management. In: *European Commission: Joint Research Centre* [online]. [cit. 28. 6. 2014]. Dostupné z: <http://ies.jrc.ec.europa.eu/our-activities/support-for-member-states/lpis-iacs.html>

- MÁCOVÁ, Marcela. V čem je české zemědělství jiné. *www.statistikaamy.cz* [online]. 2014 [cit. 29. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2014/07/v-cem-je-ceske-zemedelstvi-jine/>
- O aplikaci Registr půdy: Základní informace o největším zemědělském registru. *www.eagri.cz* [online]. 2015 [cit. 27. 6. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/farmer/LPIS/>
- Počasi uspíšilo práce na polích, zemědělci se bez štedrých dotací neobejdou. *www.e-teplisko.cz: online deník z Teplicka* [online]. 2015 [cit. 4. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.e-teplisko.cz/zpravy/2363-pocasi-uspisilo-prace-na-polich-zemedelci-se-bez-stedrych-dotaci-neobejdou>
- Principy českého LPIS. *www.lpis.eu* [online]. [cit. 22. 6. 2015]. Dostupné z: <http://www.lpis.eu/cz/case/ch0201.html>
- Pojem a definice zemědělství. *Naše řeč* [online]. 1937 [cit. 21. 6. 2015]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3192>
- Představujeme Vám Český LPIS. In: *LPIS Sitenell* [online]. [cit. 28. 6. 2014]. Dostupné z: www.lpis.cz
- Rok 2015. *www.eagri.cz* [online]. 2015 [cit. 10. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/kontroly-podminenosti-cross-compliance/dokumenty-ke-stazeni/rok-2015/>
- Stanoviska k NOZ: K pojmu podnikatel podle občanského zákoníku. *Bulletin-advokacie.cz* [online]. 2014 [cit. 6. 7. 2015]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stanoviska-k-noz-k-pojmu-podnikatel-podle-obcanskeho-zakoniku>
- Státní politika životního prostředí České republiky 2012-2020. *www.mzp.cz* [online]. 2013 [cit. 6. 5. 2015]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/statni_politika_zivotniho_prostredi
- ÚSTAV ZEMĚDĚLSKÉ EKONOMIKY A INFORMACÍ. Jak začít podnikat v zemědělství. *Eagri.cz* [online]. 2013 [cit. 6. 7. 2015]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/farmer/aktuality/jak-zacit-podnikat-v-zemedelstvi.html>

Vědecká redakce MU

prof. MUDr. Martin Bareš, Ph.D.; Ing. Radmila Droběnová, Ph.D.;
Mgr. Michaela Hanousková; doc. Mgr. Jana Horáková, Ph.D.;
doc. PhDr. Mgr. Tomáš Janík, Ph.D.; doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D.;
Mgr. et Mgr. Oldřich Krpec, Ph.D.; prof. PhDr. Petr Macek, CSc.;
PhDr. Alena Mizerová; doc. Ing. Petr Pirožek, Ph.D.;
doc. RNDr. Lubomír Popelínský, Ph.D.; Mgr. David Povolný;
Mgr. Kateřina Sedláčková, Ph.D.; prof. RNDr. David Trunec, CSc.;
prof. MUDr. Anna Vašků, CSc.; Mgr. Iva Zlatušková;
doc. Mgr. Martin Zvonař, Ph.D.

Ediční rada PrF MU

doc. JUDr. Josef Kotásek, Ph.D. (předseda)
prof. JUDr. Josef Bejček, CSc., prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.,
doc. JUDr. Věra Kalvodová, Dr., prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.,
doc. JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D., doc. JUDr. Radim Polčák, Ph.D.,
prof. JUDr. Petr Průcha, CSc., doc. JUDr. Markéta Selucká, Ph.D.

ENVIRONMENTÁLNÍ ASPEKTY PODNIKÁNÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ V KONTEXTU PRAVIDEL PODMÍNĚNOSTI

Mgr. et Mgr. Bc. Hana Cejpek Musilová

Vydala Masarykova univerzita
Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno

Spisy Právnické fakulty MU č. 560 (řada teoretická, Edice Scientia)

Tisk: Point CZ, s.r.o., Milady Horákové 890/20, 602 00 Brno
1. vydání, 2016

ISBN 978-80-210-8342-4

www.law.muni.cz